

2019/3 • XXVI. évf. 3. szám

Ára: 600 Ft

FOLK MAGAZIN

„Tata 88” • 2019. március 25. • Fonó Budai Zeneház

„Boldog vagyok, hogy itt vagytok, és boldog vagyok, hogy veletek dolgozhattam, kivel-kivel egy pár évig, akár a Bihariban, akár a Honvédban vagy másutt! Ez egyfajta iskola volt, arra próbáltalak áttételesen rávenni titeket, hogy legyetek türelmesek egymáshoz, és másokhoz is, soha ne gyűlöljete senkit, de vitatkozzatok, ha kell. Ha szeretitek a hatalmat, ne legyetek soha alázas mamelukok, ha nem szeretitek a hatalmat, akkor pedig legyetek tisztességes vitapartnerek! Ezt tudom elmondani nektek örökségként. Továbbra is, ne csak ilyen alkalmakkor, találkozzatok egymással, és szeressétek egymást, mert megérdemlitek! Fantasztikus dolgokat csináltatok az életben. A legbüszkébb arra vagyok, hogy nem utánoztatok engem... Ezt komolyan gondolom, mert ez azt jelenti, nem akartam rátok erőszakolni azt, amit én csinálok, hanem azt vártam el tőletek, hogy találjátok meg a saját útjaitokat... Fogadjatok be mindent, ami minőségi!”

Novák Ferenc

Hátsó sor: Küttel Dávid, Juhász Zoltán, Bozár László, Ertl Péter, Herczku Ágnes, Lőrinczy György, Péli János
Középső sor: Mucsi János, Vincze Andrea, Fügedi János, Babos Károly, Stoller Antal, Székely Tibor, Szögi Csaba, Neuwirth Annamária, Gantner István, Pavelka Sára, Lelkes Lajos, Boross Sándor, Bójás István, Pótor Kata, Balogh József
Első sor: Truppel Mariann, Halmi Zoltán, Nedermann Magdolna, Román Sándor, Horváth Zsófia, Novák Ferenc, Varga Tóth Irén, Rusorán Gabriella, Rossa László, Horváth Csaba, Lőrinc Katalin

Fotó: Rácz Gabriella (fotografázia)

A TARTALOMBÓL:

6. Úton a digitális bölcsészet felé
Bolya Mátyás
8. TALLÓZÓ MórícZ Zsigmond:
Három terített asztal
P. VAS JÁNOS ROVATA
10. Áldj meg minket, Istenünk...
Fehér Anikó
12. Antal „Gyica” Károly (1941–2019)
Dóra Áron
14. MAGTÁR
Króó Katalin: Regénykezdődés...
18. Szép magyar ének
Béres József
19. Tánc, művészet, egyetem
Grozdzits Károly
22. A „II. néptánctagozat” jubileuma
Hortobágyi Gyöngyvér
23. FOTÓGALÉRIA
A Magyar Táncművészeti Egyetem archívumából
27. „Virágzó hagyomány”
Sánta Gergő
28. BUKOVINA, BUKOVINA – XV.
„Európa-díj a Népművészetért”
Kóka Rozália
32. Muharaj Elemér műhelyében
Pesovár Ernő
34. A TÖRTÉNELEM ORSZÁGÚTJÁN
„Így mentem ki Kanadába”
KÓKA ROZÁLIA SOROZATA
36. A láthatatlant megmutatni
B. Koltai Gabriella
37. Történeti mondák katalógusa
Bumberák Maja
40. Interjú Kelemen Lászlóval
Csermák Zoltán
42. ÉTELEK – HAGYOMÁNYOK
Juhász Katalin: A tojás – II. rész
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

„Csak lélekben és gondolatban”

Veress Sándor Kodály-köszöntői az emigrációból – I. rész

„A magyar művelődés egy test, egy egységes eszme, akár bévül a határokon, akár a diaszpórában szolgálja a magyarságtudatot.”
(Veress Sándor levele Demény Jánoshoz¹)

Közleményünk két kimagasló magyar zenetörténeti személyiség emléke előtt tisztelgő: a 125 éve* született Kodály Zoltánt, a nemzetnevelő zeneszerzőt, tudóst és pedagógust és a 100 éve született Kodály-tanítványt, Veress Sándort köszönti, akinek centenáriumát ugyancsak a jelen évben ünnepli az itthoni és a svájci zeneélet.² Amikor úgy döntöttünk, hogy Kodály Zoltán iránti tiszteletünk kifejezéséül egy szerzői tanulmány helyett Veress Sándor Kodály-köszöntőiből adunk válogatást, az évfordulók aktualitásán kívül két szempontot tartottunk szemünk előtt. Egyrészt az a cél vezetett, hogy a mai Kodály-értékelésekkel egy időben az egykori tanítványok hiteles Kodály-képét tárjuk a mai nemzedékek elé, és e történetű forrásokat mint személyes tanúságtételeket a magyar zenetörténeti tudat körébe vonjuk. Másrészt arra törekedtünk, hogy az elmúlt fél évszázadban külföldön publikált Kodály-irodalom még ismeretlen forrásaival a Kodályról szóló publikációk körét teljesebbé tegyük.

Kodály Zoltán egykori zeneszerzés-tanítványának, Veress Sándornak neve az elmúlt fél évszázadban szinte teljesen feledésbe merült a magyar zenei életben. Ez a szellemi értékvesztés Veress Sándor 1949-es emigrációját követően máig érezteti hatását. Demény János, neves Bartók-kutató még a kilencvenes években arra figyelmeztetett, hogyha Veress Sándor neve és életműve szóba kerül, akkor mindig újra és újra be kell mutatni őt.³ Egykori tanácsa ma, a Veress-centenárium évében is időszerűnek bizonyul.

A száz évvel ezelőtt, Kolozsváron született Veress Sándor történelmi múltú, erdélyi családból származott. A Veress-famíliában a nagyapa Kossuth adjutánsaként harcolt a szabadságharcban, és a bukást követően Kossuth emigrációs kíséretéhez csatlakozott, Törökországba is elkísérte őt. Az édesapa, Veress Endre oklevélkutató történész volt, műveiben főként Erdély történetével foglalkozott, munkásságának másik területe a magyar–olasz művelődéstörténeti kapcsolatok feltárására irányult.

Az ifjú Veress Sándor zeneszerzői-népzene-kutatói életműve két periódusra tagolódott: 42 éves koráig, 1949-ig Magyarországon élt. Művészi sikereit itthon már ekkoriban is elismerték, amit az 1949-ben neki ítelt Kossuth-díj kétséget kizáróan kifejezésre juttatott. Ezt a kitüntetést azonban 1949 februárjában bekövetkezett emigrálása okán már nem vette át. Magyarországon töltött életperiódusával szinte azonos időszakot, ugyancsak 42 évet töltött emigrációban Svájcban, ahol 1949 decemberétől 1992 márciusában bekövetkezett haláláig élt és dolgozott.

Veress életművének szellemi gyökerei elválaszthatatlanok két mesterének, Bartóknak és Kodálynak művészi és tudományos programjától. A Zeneakadémián 1925-től 1929-ig Kodály zeneszerző osztályában tanult, ezt követően 1932-ig Bartóknál folytatott zongoratanulmányokat. Mesterei példáját követve Veress is, mint az 1925 után végzett Kodály-növendékek közül számosan, a népzene-kutatás programjának vonzássába került, és már diplomájának elnyerése után, 1930-ban népdalgyűjtő útra indult Moldvába. Az akkoriban még a felfedezés időszakában lévő moldvai dallamanyagból mintegy százötven népdalt sikerült Veressnek 1930 júliusában hangfelvételen is rögzítenie,⁴ és ezt a gyűjtői eredményt Bartók és Kodály figyelemre méltó tudományos eredményként értékelte. Elismerésük szerepet játszott abban, hogy Bartók a Magyar Tudományos Akadémián folytatott népzene-kutatói munkálatainak éveiben, 1934-től 1940-ig asszisztenseként alkalmazta Veressét. Az ifjú komponistát a negyvenes évek fordulójától a zenei szakvélemény a Kodályt és Bartókot követő tanítványnemzedék kiemelkedő személyiségeként értékelte. Veress elmélyült, tudományos felkészültsége a magyar zene-pedagógiai reformtervek megvalósulásában is előtérbe került: számos, ifjúságnak szóló kompozíciójával, de főként zeneakadémiai zeneszerzés-tanári tevékenységével Kodály zeneoktatási programjának közvetlen folytatójává vált.

* Jelen számunk Berlász Melinda írását folytatólagosan közli a kecskeméti Forrás c. folyóirat 2007/12. sz. alapján. Ez alkalommal a bevezető tanulmányt, a következő három számban a Kodály-köszöntők szövegét adjuk közre.

Veress Sándor Kodály-élményei két korszakban, két nézőpontból táplálkoztak. Az első időszakban, 1925-től 1929-ig, Kodály zeneszerző növendékeként hetente többször találkozott mesterével, és ez a személyes kapcsolat pályakezdése első két évtizedében is élő maradt: zeneszerzőként, népzenekutatóként és a hazai zeneszerzés-oktatás és zene-pedagógia időszerű feladataiban közvetlenül érintkezett Kodállal. A Kodálnál tanult, mintegy száz zeneszerző-tanítvány köréből Veress a mester körül csoportosult eszmétársakhoz tartozott, akik tanulmányaik befejezése után mintegy munkatársi kapcsolatban maradtak vele. A negyvenes évek első felében Veress két munkakörében is kapcsolatot tartott Kodállal: mindenekelőtt népzenei gyakornokként, mert Bartók eltávozását követően, 1940 őszétől 1948-ig Kodály irányításával folytatta munkáját a Magyar Tudományos Akadémián. Tanári pályáján pedig már 1943-tól 1949-ig vitte tovább Kodály zeneszerzés-tanári örökségét a Zeneakadémián. Ebben a munkakörében számos zeneszerzőt nevelt a II. világháború után induló zeneszerző nemzedék tagjai közül: így például Ligeti Györgyöt és Kurtág Györgyöt is, akik visszatekintéseikben ismételt hivatkoztak Veress egykori tanárságát felidéz- ző emlékeikre.

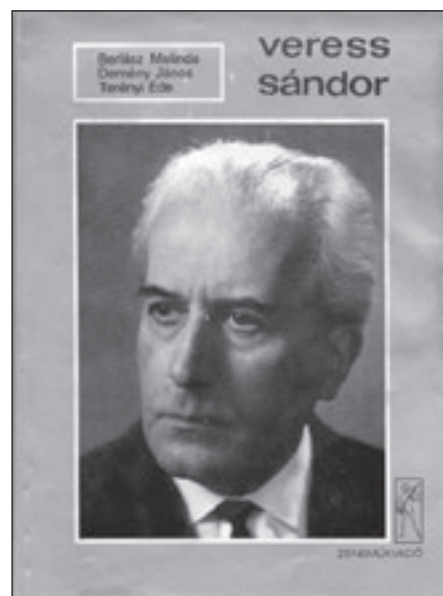
Veress Kodályhoz fűződő kapcsolatának életszerűsége merőben megváltozott 1949-ben bekövetkezett emigrációja után. Veress, aki berni életperiódusának négy évtizedes korszakában szinte haláláig megőrizte magyar menekült státusát, gyakorlatilag soha többé nem tért vissza hazájába. Kodállal és egykori szellemtársaival, itthon maradt családjával csak a hatvanas évektől kezdve érintkezhetett a korabeli politikai hatóságok által ellenőrzött levelezés útján. Azonban mindazokat a szellemi indíttatásokat, amelyeket pályakezdőként megkezdett, és amelyeket életre szóló programjának tekintett, az emigrációban is folytatta.

Az új magyar zenepedagógia és népzene-tudomány eredményeinek európai meghonosítására tett kezdeményezéseiből két példát idézek. Elsőként a Berni Konzervatóriumban folytatott tanárságát említem, amelynek során már a hatvanas évektől kezdve bevezette a Kodály-módszert. Másik svájci munkakörében – a Berni Egyetem professzoraként – mint a magyar népzene-tudomány elkötelezettje, megalapította és egy évtizeden át oktatta a zeneethnológia tárgyat.

A rendszerváltás fordulatát Veress nyolcvankét évesen élte meg. Ekkortól már egészségi állapotának gyors romlása is megakadályozta évtizedeken át visszatérő tervének, hazalátogatásának megvalósulásában.

Az emigráció évtizedeiben Veress Kodállal való kapcsolata a közvetett érintkezés szűk lehetőségeire szorult. Mint köztudott, a nyugat-európai levelezés itthon még a hatvanas évek első felében is politikai ellenőrzéssel és negatív következményekkel járt. Ennek tudatában Veress magyarországi érintkezése közvetett úton történő jeladásokra korlátozódott. Helyzetéből eredően már az ötvenes évek első felében arra az elhatározásra jutott, hogy a nyugat-európai magyar emigráns médián keresztül – a „lélek és gondolat” csatornáin – teremt párbeszédet az itthoniakkal. Már az ötvenes évek elejétől csatlakozott a *Látóhatár*, illetve a későbbi *Új Látóhatár* című emigráns magyar folyóiratok szerzői gárdájához, és zenei cikkeket tett közzé. Hasonló szándékkal és igénnyel került kapcsolatba a müncheni Szabad Európa Rádióval, ahol éveken át tartott előadásaiban lehetősége nyílt személyes véleménynyilvánításra, többnyire a magyar zeneélet időszerű kérdéseire reflektálva. Írásaiban és előadásaiban az ötvenes és hatvanas évekreli hazai eltorzulások, értékvesztések ellensúlyozására törekedett, és ez a szándéka a Kodályról és Bartókról szóló felolvasásokban, írásművekben is érvényesült.

Ebből a meggyőződéséből következett, hogy egykori mesteréről, Kodályról az évfordulók periodikus alkalmaihoz kapcsolódva, nyilvánosságnak szóló köszöntőkben emlékezett meg. Veress, aki már 1942-ben, Kodály hatvanadik születésnapján a tanítványnemzedék nevében köszöntő írást intézett mesteréhez,⁵ 1949 után, a térbeli és időbeli távolság ellenére, az emigránsok ne-

vében egy „második” köszöntésben fejezte ki tiszteletét a magyar szellemi élet vezéralakja előtt. A hazai és az emigráns Kodály-tanítványok alkalmi publikációinak ismeretében Veress Kodály-köszöntői hiteles, irodalmi igénnyel létrehozott alkotásként értékelhetőek: nemcsak számarányukat és négy évtizedet meghaladó időköriüket, hanem a változó körülményeket követő tartalmukat tekintve is. Veress Kodály-írásainak belső indítékát Molnár Antal ismerte fel először, amikor európai és magyar „misszió”-ként értékelte azokat. Veress, akit még Kodály halálát követően is foglalkoztatott a Kodály-kép európai és hazai megítélésének időnként felbukkanó, téves nézőpontja, az 1982. évi Kodály-centenárium alkalmával nemzetközi fórumon is rámutatott e veszélyes állás-

Jegyzetek

- 1 Veress Sándor levele Demény Jánoshoz, 1979. febr. 6. In: Paul Sacher Stiftung, Basel, Veress-Sammlung
- 2 Az első Budapesten megjelent, zene-történeti kiadvány, amely Veress Sándor életművének magyarországi visszafogadására irányult, 1982-ben jelent meg, Veress Sándor 75. születésnapja tiszteletére: Berlász Melinda–Demény János–Terényi Ede: *Veress Sándor. Tanulmányok*. Budapest, Zeneműkiadó, 1982. 180. l.
- 3 Demény János: „Levelek az emigrációból. Veress Sándor két levele Molnár Antalhoz”. *Jelenkor*, 1991. december, 1014–1027.
- 4 Veress Sándor: *Moldvai gyűjtés*. In: Magyar Népköltési Gyűjtemény új folyam, XVI. kötet. Voigt Vilmos (sorozatszerk.) Berlász Melinda és Szalay Olga (szerk.). Veress Sándor magyar és német nyelvű előszavával. Múzsák Kiadó, 1989.
- 5 Veress Sándor: „Kodály Zoltán hatvanéves.” In: Gunda Béla (szerk.): *Emlékkönyv Kodály Zoltán hatvanadik születésnapjára*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 1943. 1–4. l.
- 6 Berlász Melinda: „Veress Sándor Kodály-képe: kétoldalú, hiteles tanúságtétel. Veress Sándor magyar és idegen nyelvű Kodály-írásainak és -előadásainak történeti szerepe a Kodály-irodalomban.” In: *Az Idő rostájában I. Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára*. L'Harmattan, Budapest 2004, 327–355. l.
- 7 Több ízben publikált a nemzetközi érdeklődésre számot tartó *Neue Zürcher Zeitung*-ban.
- 8 Lásd a 6. jegyzetet
- 9 Veress két magyar nyelvű Kodály-nekrológiát, továbbá egy idegen nyelvű tanítványi nyilatkozatát és az ún. „brüsszeli” nyilatkozatának magyar fordítását az említett Vargyas-émlékkönyvben adtam közre, mellékletként. Im. 345–351. l.
- 10 A kézirat a Paul Sacher Stiftung (Basel) Veress-gyűjteményében található.

pontok megalapozatlanságára. Veress Kodály-írásainak megközelíthető összességéről van tudomásunk: tíz magyar nyelvű és szinte ugyanennyi idegen nyelven közzétett és kéziratos írásműről, amelyekben az egykori tanítvány Kodály történeti szerepéről és művészi jelentőségéről hiteles tanúként nyilatkozott.⁶

Veress Kodály-publikációi elkötelezett módon, a szellemi értékekre koncentráva képviselik a Kodály-életmű személyes és nemzeti értékeit az európai sajtó fórumokon.⁷ Veress Kodály-írásai, amelyek mintegy fél évszázados időkört ölelnek fel 1942-től 1989-ig, teljes szellemi vonulatukban még ma is a Kodály-irodalom ismeretlen forrásaihoz tartoznak. Ez a körülmény, amely a hazai és emigráns irodalmi fórumok egymástól elszigetelt helyzetéből következik, kétségtelenül összefügg az emigrációs életművek szellemi visszacsatolásának megkésettiségeivel, napjainkig tartó kutatási nehézségeivel. Az európai sajtóban idegen nyelven megjelent Kodály-publikációk – beleértve Veress írásait is – a nemzetközi forrásoktól való félszázados elzárttság és a megkésett tudományos feldolgozás okán szinte máig fehér foltot jelentenek a hazai irodalmi tájékozódásban.

Veress Kodály-írásainak számbavételére a közelmúltban külön tanulmányt szenteltem,⁸ azonban az adott közleményben csupán néhány rövidebb írás és nyilatkozat közlésére volt alkalmam.⁹ A jelenlegi Kodály-Veress évforduló viszont egy tágabb lehetőséget kínál Veress európai szemléletű, személyes indítékú Kodály-méltatásainak bemutatására. Természetesen nem arra törekszünk, hogy Veress magyar nyelvű Kodály-írásainak teljes anyagát közöljük – hiszen az 1942-es Gunda-életrajzban megjelent Veress-cikk máig az érdeklődés előterében maradt –, viszont azzal a lehetőséggel szeretnénk élni, hogy az emigrációban fogant négy magyar nyelvű Kodály-köszöntőt a maguk történeti sorrendjében bemutassuk olvasóinknak. A most közzétett írásokat Veress még Kodály életében, azzal a szándékkal fogalmazta meg, hogy a „lélek és a gondolat” útján személyes üzenet formájában megszólíthassa, felköszönthesse egykori mesterét. Tudomásunk és reményünk szerint mind a három köszöntő eljutott Kodályhoz, bár erre vonatkozóan Kodálytól származó írásbeli visszajelzésről nincs tudomásunk. Az viszont bizonyossággá vált, hogy az 1952-ben, a Szabad Európa Rádióban elhangzott, szimbolikus tartalmú Veress-visszatekintés eljutott Kodályhoz.

Az alábbiakban közzétett négy Kodály-köszöntő közül három folyóirati közleményként jelent meg 1952-ben, 1957-ben

Veress Sándor munkaeszközei moldvai gyűjtése során, forrófalvai szállásán (V. S. fényképfelvétel, 1930.) – Veress Sándor: Moldvai gyűjtés. Magyar Népköltési Gyűjtemény új folyama, XVI., Bp., Mágus Kiadó, 1989., szerk: Berlász Melinda és Szalay Olga

és 1962-ben, a már fent említett fórumok hasábjain. Történeti jelentőségük keletkezéstörténetük szituációjából fakad: az írások betekintést engednek szerzőjük vívódásokkal, keserves kérdésekkel terhes, emigrációs közérzetébe. A köszöntők végkicsengésében Veress Kodály életpéldáját idézi fel, ebben véli felismerni a pozitívan értelmezhető választ, a jövőt. Az írások őszintesége, személyes tónusa ötven év távlatában is mellbevágóan érinti az olvasót, és ez a tapasztalat fokozottan érvényesül, ha a Veress-cikkeket a hazai környezetben publikált egy-egy Kodály-köszöntés, olykor már formális benyomást keltő tartalmával vetjük össze. Az

1952-ben elhangzott rádióelőadás szövege – közleményünk harmadik egysége – első alkalommal jelenik meg.¹⁰ A rádióelőadás komikus és tragikus tónust ötvöző előadómódjában Veress műfaji differenciálása érvényesül: publikációiban az irodalmi igényességet, előadásaiban az epikus elbeszélés szabadságát tekintette irányt adónak.

A Kodályhoz intézett Veress-köszöntések felkutatásában és közlésében a hazai és a határokon kívül rekedt Kodály-irodalom szellemi egységének megvalósítása vezetett.

Berlász Melinda
(*A Kodály-köszöntők szövegét a következő számainkban folyamatosan közöljük.*)

ÚTON A DIGITÁLIS BÖLCSÉSZET FELÉ

- Interaktív térképen a magyar népzene -

Kétszáz ezer adatsor – az MTA BTK Zenetudományi Intézet Hangarchívuma a magyar népzene- és néptánc kutatás felbecsülhetetlen értékű gyűjteménye. E nemzetközi összehasonlításban is egyedülálló adatbázisból a kutatók a közelmúltban mindenki számára elérhetővé tettek több mint tizenkétezer órnyi hanganyagot. Az archívum nemcsak az adatok mennyisége és értéke miatt figyelemreméltó, hanem azért is, mert az ott dolgozó kutatók a legkorszerűbb elveket érvényesítik az adatok digitális feldolgozásának módszertanában, illetve az így kialakított online publikációs stratégiában. Bolya Mátyásnak, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézete tudományos munkatársának, a Népzenei Archívum vezetőjének írása eredetileg az MTA honlapján jelent meg 2019. május 20-án.

Napjainkban a publikációs gyakorlat gyors és drámai változásának lehetünk tanúi. Míg akár néhány évvel ezelőtt a papíralapú közlemény volt az egyetlen elfogadott publikációs platform, ma már a tudományos kommunikáció egyre inkább az online térbe helyeződik át. Megjelentek az online folyóiratok, repozitóriumok, a tudományos teljesítmény mérésének pedig az új, adatbázis-szemléletű normái. Magyarországon a kutatók tevékenységét és kapcsolati hálóját mérő online platform a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT). Az MTMT első verziói a természettudósok publikációs szokásaihoz alkalmazkodtak, a bölcsészettudomány szempontjai csak később jelentek meg. Ma már adatbázis és tudományos adat is rögzíthető a rendszerben. Tudományos adatnak számít például egy népdal lejegyzése is.

*

Információéhség a digitális térben

A publikációs platform eltolódásához összetett folyamatok vezettek. Az adatok gyors kereshetősége és ellenőrizhetősége részegítően hatott a felhasználókra, csillapíthatatlan információéhséget generálva tudományos téren is. Megjelent az *open access* elve, a társadalom számára pedig fontossá vált, hogy a közpénzből finanszírozott tudományos munka transzparens legyen. Az érdeklődők köre jelentősen kiszélesedett, és elvesztette homogenitását. Minden, a digitális térben megjelenő adat és szerző azonosíthatóvá vált. Ennek köszönhetően a tanulmányok lábjegyzetei életre kelnek, és egyetlen kattintással ellenőrizhetővé válik a teljes forráslánc.

Például egy néptánclejegyzés mellett megjelenik a vonatkozó filmrészlet, a kották¹ mellett pedig a hangfelvétel. Érthető, hogy ez a gyorsan lejátszódó folyamat alapjaiban rengette meg a hagyományos publikációs gyakorlaton szocializálódott tudományos világot.

Eközben – ahogy a tudománytörténetben már számtalanszor megtörtént – a technológia visszahatott a kutatási módszerekre, és megszületett a digitális bölcsészet fogalma.

Erről a folyamatról írta szemléletesen Nagy Károly Zsolt, a MTA BTK Néprajztudományi Intézet tudományos munkatársa: „Az utóbbi években egyre több olyan kutatás készül [...] a bölcsészet és társtudományai területén, mely afféle sajátos, »digitális ugarfeltörésként« is értelmezhető. Ezek a művek olyan területekre terjesztik ugyanis ki a digitális kultúra érvényességét, melyeket addig e kultúrával ellentétesnek gondolt a közvélemény vagy éppen az adott terület »öslakossága«. A mára gyakorlatilag bevett »digitális bölcsészet« kifejezés például néhány éve Magyarországon még afféle »fából vaskarikának« számított, hiszen a digitális kultúrára jellemzőnek vélt kvantifikáló, tárgyiasító, áruképző szemléleténél kevés dolog áll távolabb

Ének: Pozsár János (Igal, Somogy m.), gy.: Ádám Jenő, 1927.
Kodály-rend, 192. dosszié (22075-22202) KR_22095 – library.hungaricana.hu

attól, amit a bölcsészetről gondoltak a bölcsészek. A helyzet azonban változik.”

Tehát a digitális bölcsészet nem csupán azt jelenti, hogy virtuózan alkalmazzuk a digitális technológia adta lehetőségeket a bölcsészettudomány területén, hanem felismerjük, hogy e lehetőségek visszahatnak a kutatás módszertanára, alapjaiban változtatva meg a kérdésfeltevés mibenlétét és a felhasznált források körét.

Új online publikációs stratégia

2018-ban – a 2017-ben megkezdett, a korábbi évek tapasztalatait felhasználó tervezési fázis után – átfogó, online publikációs stratégia körvonalazódott az MTA BTK Zenetudományi Intézetben is az elképzeléseim alapján. Ez a koncepció igyekszik lépést tartani a technika fejlődésével és úgy használni ki a legmodernebb technikai lehetőségeket, hogy közben tiszteletben tartja a múlt tudományos eredményeit és publikációs szokásait is. Ez nem könnyű feladat. Miközben a technika fejlődése szinte követhetetlen tempót diktál, a szűkös anyagi lehetőségek, illetve a hagyományos publikációs gyakorlat berögzülései lassítják a felzárkózási folyamatot.

*

A publikációs stratégia főbb elemei

A legfontosabb elem az archiválás és a szolgáltatás koncepcionális szétválasztása. Az előbbi a megőrzést helyezi a fókuszba, utóbbi pedig az adatelérést.

A szolgáltatáshoz optimalizált fájlformátumok és fájlformátumok kel- lenek, valamint megfelelő – vagyis fenntartható, fejleszthető, kor- látlan elérhető – szoftverkörnyezet. Ehhez kapcsolódik a megfelelő publikációs platform – és üzemeltetési konstrukció – kialakítása. A tapasztalatok szerint egy ilyen platform üzemeltetése meghalad- ja egy kutatóintézet lehetőségeit, ezért vezető piaci szereplőket kell bevonni a munkába. Az MTA BTK Zenetudományi Intézet eseté- ben az Arcanum Adatbázis Kft.² biztosítja a megfelelő fejlesztési és üzemeltetési hátteret.

A második elem az analóg adatok feldolgozásának megszervezé- se. Meghatároztuk a különböző feldolgozási fázisok mélységét és valós szakemberigényét. Esetünkben a folklorikus kutatók mellé adat- bázisokkal foglalkozó szakembereket vontunk be a munkába, már a tervezés fázisában. Azokat a munkafolyamatokat, amelyeket egy általános adatfeldolgozó is el tud végezni, elváltattuk azokról, amelyek egyértelműen kutatói feladatnak minősülnek. Első lépés- ben a gyűjtemények fizikai egységeinek digitális modellezése tör- tént meg.³ Ezután az így létrejött, önmagukban is kereshető és per- manens linkekkel oldalanként hivatkozható gyűjteményi egysége- ket összekötöttük a metaadatokot tartalmazó adatbázissal.⁴

A harmadik elem – amely már a tervezés fázisában kiemelt fon- tosságú – a publikálható gyűjteményi egységek belső összefüggése- nek felismerése és megjelenítése. A mai tudomány szemlélet ugyanis nem adatokat közöl, hanem kulturális kontextusokat dekódol, ér- telmez és publikál. Ezt a nagyon fontos alapvetően csak szuper-adat- bázisok építésével lehet megvalósítani. Tehát a korábban külön- álló, egymással nem kommunikáló, zárt adatbázisok helyébe szu- per-adatbázisokban definiált részhalmazok lépnek.

Végül a negyedik elem a célcsoport meghatározása, keresési pre- ferenciáik felmérése, majd ezek ismeretében az adatbázis optimali- zálása, a publikált anyagban várható hibaszázalék meghatározása és a fejlesztési fázisok megtervezése volt. Ez a szempont hangsúlyosan jelenik meg a keresőmotorok algoritmusának és felhasználói felü- letének tervezésében.

Jegyzetek

- 1 library.hungaricana.hu/hu/collection/mta_btk_zti_AP
- 2 www.arcanum.hu
- 3 library.hungaricana.hu/hu/collection/mta_btk_zti
- 4 zti.hungaricana.hu
- 5 zti.hungaricana.hu
- 6 www.neprajz.hu/gyujtemenyek/etnologiai-archivum/hangtar/hangtar_hangzoanyagok_gyujtemenye.html
- 7 zti.hungaricana.hu/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSl6ICJrb2RcdTAwZTFseS1yZW5kIn0
- 8 library.hungaricana.hu/hu/collection/mta_btk_ZTI_APboritok/

Magyaró, Maros-Torda megye, 1969. – Martin György felvétele
MTA BTK ZTI Táncfotótár 23898 – Forrás: db.zti.hu

A magyar népzene központi gyűjteménye

Az MTA BTK Zenetudományi Intézet Hangarchívum⁵ a magyar népzene- és néptánc kutatás segédanyagaként jött létre, felölelve az elmúlt évszázad szinte valamennyi népzenei vonatkozású gyűjté- sét. A gyűjtemény gondozását és gyarapítását 1953-tól az MTA Kodály Zoltán által alapított Népzene kutató Csoportja, 1974-től pedig az egyesített Zenetudományi Intézet mindenkori folklorosz- tályai vállalták fel.

Az 1960-as évek óta az archívum a magyar népzene és néptánc központi gyűjteményévé nőtte ki magát, és európai összehasonlí- tásban is kimagasló jelentőségre tett szert.

Mint tudományos gyűjtemény elsődlegesen a tudományos ku- tatást és közreadást szolgálja. E cél megvalósításához kötelessé- gének tekinti az itt őrzött felvételek és dokumentációk gondozását és átörökítését az utókorra.

Az archívum mintegy 20 000 órányi hangfelvételt őriz. Ebből hozzávetőlegesen 14 500 óra az eredeti hanghordozóval egyútt tá- rolt, saját tulajdonú felvétel. A további 5500 órányi felvétel más gyűjteményekből került át, vagy más gyűjtemény felvételeinek itt őrzött másolata. Ez utóbbiak közül a legjelentősebb a Néprajzi Mú- zeum fonográf-henger-gyűjteménye,⁶ amelynek zenei anyaga ana- lóg és digitális másolatban is elérhető. A magyar népzene és néptánc dokumentumai mellett számos felvétel található az archívum- ban szerte a világból, a legjelentősebb ilyen gyűjteményi egységek a magyarsággal együtt élő népektől, más európai országokból, Ázsi- ából, Óceániából, Afrikából és Dél-Amerikából származnak.

*

Etnográfiai kincsebánya egy kattintásra

Az archívum anyagainak egy részét érintő digitális közreadás a gyű- jtemény két – mennyiségben és értékes korai felvételek tekintetében is – jelentős egységét tartalmazza, amelyek kiválasztása eltérő szem- pontok szerint történt. A Kodály-rend⁷ – Kodály Zoltán kéziratos dallamgyűjteménye – közel 30 000 adata a rend eredeti lejegyzése- ivel kiegészítve jelenik meg.

A lejegyzéseket a fizikai tárolás rendszerében adjuk közre, virtu- ális dossziéba rendezve, a kották mellett az egységeket elválasztó borítókkal együtt. A másik egység az 1940-es évek végétől az 1990- es évekig tartó időszak jellemző hangrögzítési és archiválási techno- lógiája alapján határozható meg. Ezekben az években mágneses el- ven működő hangrögzítés folyt (eleinte Webster-magnókkal dró- tokra, később, egy technológiai váltás után, magnetofonszalagok- ra), majd a felvételeket egyedi hanglemezre vágták kutatói hasz- nálatra (ezek az úgynevezett AP lemezek⁸). E két egység összesen 200 000 adatsort és több mint 10 000 órányi hangfelvételt tartal- maz.

Bolya Mátyás

Három terített asztal

Írta: Móricz Zsigmond

Házigazdám, a pap, azt mondta, hogy tízóráira egy gazdához kell elmennünk. Faluban nagyon szigorú társadalmi törvények vannak, nem illik rezonírozni. Elmentünk.

Szép, nagy ámbitusú ház volt. Terebélyes, derék magyar ember fogadott. Felesége még derekabb, igazi szép magyar asszony. Olyan kisüstön főtt pálinkával kínált, hogy szinte szikrát szórt.

- Kávét vagy teát, kedves méltóságos uram? Mert van ám mind a kettő.

Az asztalon nehéz háziszóttos kétaraszos rojtjal, habfehér edények, porcelánok. Kávésibrik, teáskanna, teljes alumínium. De amellet hideg kolbász, felvágott sertés-karaj, füstölt szalonna. Tizenkét embernek elég lett volna. Még tojás is fel volt aprítva egy tortás tállal. És olyan foszlós kalács, hogy csaknem felrepült. No, ebédig nem halunk éhen.

- Csak egy falat, ami szegénységünkben telik.

Itt még tudnak főzni. Bercsényi Miklósnak nem főztek becsületesebb fölöstökömöt. Elbeszélgettünk a napi kérdésekről: export-bajok, a búza meg a hízlalt marha bukása.

Ebédre egy másik gazdához voltunk hivatalosak. Itt aztán még nagyobb meglepetés ért. Francia konyha. Előétel, remek bécsi szelet, torta, gyümölcs, feketekávé. Szivar és cigaretta.

Evés közben sok szó esett a kulináris problémákról, hogy tud-e hát a magyar asszony főzni. A régi magyar konyha megkapta a kritikáját. A pörköltök, a gulyások, a töltött káposzták és túrós bélesek karlbadi kúrára voltak ítélve. A képviselőválasztási ebédek mint múzeumi tárlók tárgyalattak le. A falon azonban még ott voltak az öreg atyák arcképei: mind ingben, gatyában, s ahogy láttam, az öregek az arany rá mákból bizonyos sajnálkozással és gúnnyal néztek az asztalra s az „unokákra”, akik úgy voltak öltözve, mint a vendégek.

- Hát, a régiek nem tudtak főzni. Nem ismerték a főzeléket, a zöldséget, a savanyúságot. „Szalonnásan” sütötték a kenyeret, hideg kemencében, s úgy tartották, hogy a jól sült kenyérral nem is lehet jóllakni. És az a sok leves! Mennyi zsírt olvasztottak fel leves címén! El is híztak, mert a beleket kitágították a levesekkel, mint a sertéseket szokták a híg moslékkal.

Ilyeneket mondtak, s csakugyan, a háziak nem voltak elhízottak. Jól kisportoltak voltak, látszott, hogy nem túrik, hogy sok zsír rakódjék le az izmokra.

Mikor délután elbúcsúztunk, azt kértem a paptól:

- Hányan élnek ilyen konyhával a faluban?

- Hárman - feleli rá. - Három család.

- Ez biztos?

- Igen, mert csak három família van, akiknek ötszáz holdnál több földjük van. Ezeknek pláne, ezerkétszáz holdjuk van. Valamikor bagóért vették össze az öregek, pásztorok voltak, s nagy darab lápokot vásároltak. Aztán lecsapolták a vizeket, s most az a legjobb búzatermő föld.

- Hát olyan bőséges, régimódi konyhája hány családnak van, mint ott, ahol reggeliztünk?

- Az van vagy hetvennek. Úgy húsz holdtól százig terjedő vagyonnál még ezt a régi fajta konyhát tartják. A maguk módján ezek is nagyszerűen élnek, csak roppant nehéz étellel.

Estefelé sétálunk az utcán, és a falu vége felé egy kis ház előtt megálltam:

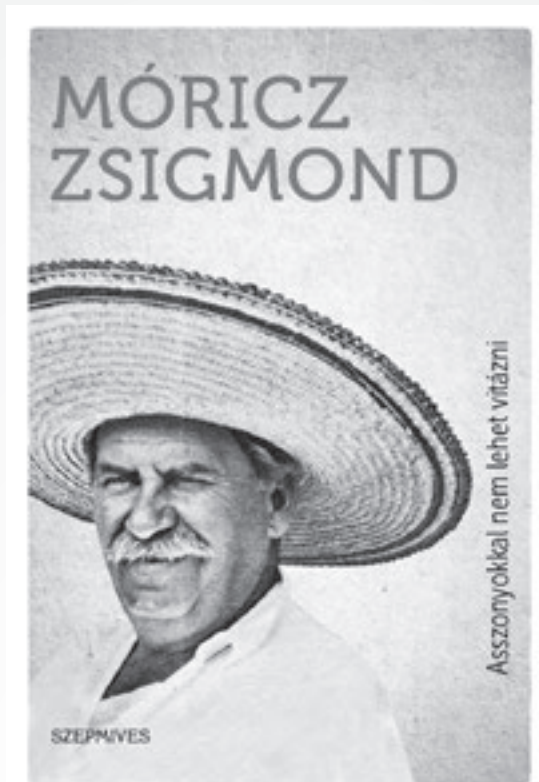
- Szeretnék ide bemenni. Szeretném látni, hogy itt mit esznek vacsorára.

- Bemehetünk, híveim, de nem tanácsolom. Nem látunk semmi különöset.

- Nem akarok különöset látni: az életet.

Bementünk a kis házba. Elég hideg volt és teljesen sötét. A szobában éles, émelyítő szag volt. Sok gyerek nyüzsgött, és éppen ettek.

– Jó estét, jó estét!

Az asszony szívesen fogadott, de ijedten: mit akarnak az urak. A pap értett a nyelvükön, és elbeszélgetett velük az időjárásról, a gyerekekről, ártatlan témákról, már amiről kertelés nélkül lehet beszélni. Az asztalon volt egy fél kenyér. Az asszony meggyújtotta a pici lángú kislámpát. Megnézem a kenyeret. Bizony az szalonnás. Oda van sültve a vastag alsó fele a fenékhez. Hideg volt a kemence. Nem is volt elég jól megkelve. Nézem a gyerekeket, mit eszegetnek oly szorgalmasan. Főtt kukoricát. Eszembe jut gyermekkorom: én is szerettem, különösen mézzel, mákkal nagyon jó csemege. Ennek a szaga ülte meg a levegőt.

– Ez a vacsora?

Az asszony restelkedik:

– Bizony csak ez. Már más nincs. Nincs kereset. Az uram már régóta egy fillért sem tudott hazahozni.

– Volt akció-krumpliosztás – mondja a pap.

– Volt, de csak öt kilót tudtam venni, a’ meg már régen elfogyott.

– Más ház is van a faluban, ahol csak ez a vacsora?

– Hajjé! – szolt az asszony, és megtörli a szemét.

A pap mondja:

– A falu lakossága ezerhatszáznegyven lélek. Számításom szerint öt-hatszáz lélek ebben az idő tájban már nem tud mást adni a gyermekének, csak libatengerit. Még azt is szűken.

– Vannak elegenden, ahun tésztát főznek – szolt az asszony elkeseredetten.

– Vannak – mondja a pap. – A mi szegény népünk általában csak kétszer eszik egy nap. Friss ételt csak vacsorára főznek télen. Ebédre azt eszik, ami a vacsorából maradt. A disznóhússal spórolnak, az kell az aratáshoz. Akkor van a legnehezebb munka, mert minálunk részibe aratnak, és az arató maga éllelmezi magát. De a kisgazdák is, akik saját földjüket aratják, arra tartogatják a jó erőt adó falatokat.

Szóval: vannak úgy ötszázan, akik krumplival és kukoricával húzzák ki a telet. Vannak vagy kilencszázan, akik tésztával javítják az élelmüket, és van vagy háromszáz lélek, aki határozottan jó koszton él. És az a három család, kikenél francia konyha van.

– És ez mind magyar asszony.

– Persze, hogy magyar.

Szomorú, de azért nem hal éhen senki. Most olvasom, hogy a Népszövetség elé került egyik bizottság jelentése, amely szerint a múlt évben egymillió-kétszázezer ember halt éhen. És ugyanakkor Amerikában annyi élelmiszert, gabonát, kávé, rizst, konzervált és nyers húst dobtak a tengerbe, hogy az elég lett volna négymillió ember egész évi táplálására. Magyarországon legalább a kilencvenes évek óta nincs éhhalál. A régi halotti anyakönyvekben még rendszeresen előfordul az a halottkémi jelentés, hogy a halál oka: éhhalál.

– Azt mondják, a magyar asszony nem tud főzni. Oly tudatlan, hogy nem tudja elkészíteni a rendelkezésére álló nyersanyagokat.

A szegény kis sovány asszony ránk néz:

– Azt mán nem mondhatják, én jól megfőzöm a kukoricát. Három napig is főzöm.

A pap makacsul kitartott internacionális szemlélete mellett:

– Hát az a kínai asszony, meg előindiai, meg orosz asszony még rosszabbul főzött, akinek éhen halt az ura, meg maga is, meg a gyerekei... Az nálunk nincs. De ami azt illeti, a magyar asszonyok igen jól főznek, mihelyt ezer holdhoz jutnak. Mert a főzéshez először is az kell, hogy legyen mit főzni.

[In: Móricz Zsigmond: Asszonyokkal nem lehet vitázni. Lappangó művek. Athenaeum Kiadó, 2017., 216–219. Eredeti megjelenés: Magyar Hírnök, 1936. márc. 19.]

Áldj meg minket, Istenünk...

Bergics Lajos liturgikus CD-jéről

„Ne a változástól, az állandóságtól félj!” – mondja Lao-Ce. „Csak az ökör következetes” – tehetném még hozzá. Sokáig azt tartottam, hogy a liturgikus zene állandó, megmásíthatatlan, így hozzányúlni is tilos. Az évszázadok során kialakult dallamok (és előadásmódok) jók, nincs szükség változtatásra. Véleményemmel nem voltam egyedül, számos liturgikus zenei kísérlet kapott rossz kritikát, egyesek egyenesen ördögtől valónak tartották a hagyománytól való elszakadást, azaz a szokatlan hangszerek, a korábbtól eltérő zenei felállások megjelenését. Persze, az ellenzőknek gyakran igaza volt, mert szólt a templomban ez is meg az is. Pedig oda csak a legszebb való.

Eszembe jut, amit Pál Pista bátyánktól, a hiteles emberek egyik utolsó képviselőjétől hallottam, aki hatalmas hite ellenére nem járt templomba. Mert a templomban hideg van, és ő mindig megfázott. Egyébként pedig: „Egy pásztorember nem jár sehova ilyenekbe, hanem kint a legelőn. Mondta édesapám: akárhol vagytok, akár mőre, akár milyen nagy bajba vagytok, ha kocsmába, ha lagziba, ha fájdalomba, (az) imádságot ne felejtsetek el!” Így kapcsolódik a templomi szertartás a paraszti léthez: nincs szakadék, de lépcső sem, minden mindennel összefügg és azonos töről fakad. Szívből jön a mulatás, a sírva vigadás és az Isten dicsőítése is.

Bergics Lajos egy misét rögzített CD-n, a zenei anyag nagyrészt az ő alkotása. Ahogyan ezt tőle elvárhatjuk, az alap a magyar népzene, de vannak áthallások a klasszikus, elsősorban XX. századi egyházi zenéből is. Mindez együtt olyan magas minőségű, éteri, szép muzsika lett, amit bátran meghallgathatunk lelkünk tisztítására – de szemlélődéshez is.

A katolikus szentmise állandó és változó részei szólalnak meg kitűnő előadásban, néhány Mária-ének és más, paraliturgikus zenei elem. Nem a népzenei előadásmódot halljuk, sem a kántoroktól megszokott, gyakran feleslegesen elmagasztosult klasszikus zenére hajazó stílust. Itt Bergics saját hangja szólal meg, a népzenei világban nagyon régen jelen lévő, hol elbújó, hol megint előkerülő, ám folyamatosan nagyon igényes muzsikussá. Feltételezem, saját fohászát írta meg, és gyanítom, hogy kérése oda is került, ahova szánta. Ezen a lemezen népzenei is hallunk Bergics saját dallamai mellett, de olyan szerencsés összeállításban, hogy az igényesen megírt szöveg nélkül is megértjük: Isten mindenütt ott van, ahol őszintén muzsikálnak. A kezdő dallam, az Introitus egyenesen Székelyföldről jön, más alkalommal táncolni szoktak rá.

A felvételeken halljuk énekelni Berecz András is. A következő „bölcesség” az lehetne, hogy aki valamiben jó, az mindenben az. Ez sem igaz általánosan, de Berecz András nemigen nyúl mellé. Jó a mesélésben, az anekdotázásban, jó az éneklésben és – úgy tűnik – jó az egyházi zenében is. Mellette megszólal néhány kevésbé ismert hang is: Takács-Nagy Jázmin, Gráf Vivien, Bogárdi Aliz és mások, valamennyien kitűnő stílusban, úgy, ahogyan a templomban énekelni kellene. Nem erőltetett, „hagyományhű” népies stílus van itt jelen, hanem a szövegre, a mondanivalóra figyelő előadás: imádság.

Ki kell emelni Takács-Nagy Jázmint, akinek remek, jól érthető szövegmondással társul, ízes énekhangja egyúttal mélyen aláztos, hajlékony, tiszta és szépen csengő.

Kitűnő a zenei kísérlet is, pontosan annyi, amennyit a szóló énekek kívánnak és elbírnak. E szép összesimulásban nyilvánvalóan nagy szerepe van a hangmérnöknek, Schulteisz Gábornak is. Szép a CD külső megjelenése: Bergics Balázs kevéssel is sokat mondó fotója, valamint a belső borítókön található, ajánlott hangzatkísérlettel ellátott kották segítik a hasznosulást.

A II. Vatikáni Zsinat híres Sacrosanctum concilium kezdetű konstitúciója így rendelkezik a nemzeti zenék liturgiába való beemeléséről: „Mivel sok országban, főként a missziós területeken megvan a nemzeteknek a maguk sajátos – mind a vallási, mind a polgári életben nagy jelentőségű – zenei hagyománya, azt meg kell

Szakrális népzene • Zengő, Berecz András • Halmos Béla emlékének
Támogatja az Emberi Erőforrások Minisztériuma • BBTCD04, 2018.

becsülni és meg kell adni neki a megfelelő helyet vallási érzületük ápolásában és az adottságaikhoz alkalmazott istentiszteletben. Ezért a misszionáriusok zenei képzésében komolyan kell gondoskodni arról is, hogy amennyire csak lehet, ápolni tudják az adott nép hagyományos zenéjét mind az iskolákban, mind a szent cselekményekben.” Bergics Lajos is ezt teszi.

Hogy kell-e új egyházi zene vagy maradjunk a régieknél, eldönthetetlen. Ám hogy mi az új, és mi a régi, már nem olyan egyszerű kérdés. Nemrég olvastam Dobszay László gondolatát erről: „A dodekafónia aligha lesz népénekké. Viszont az a zeneszerző, aki nem hordja fülében a dodekafónia és más vívmányok élményeit, értékes, korszerű zenét írni nem tud. De megszűntek azok a szoros és zárt közösségek is, melyek a szintézis közegei voltak a gregorián zene kicsiszolódásakor éppúgy, mint a klasszikus magyar népdal kiformalódásakor. Nem újabb bizonyíték-e ez arra, hogy a »keresztény egyház saját zenei nyelvének« (vö. Liturgikus Konstitúció 116. §.) kialakítása *convenientissimo tempore*, a legalkalmasabb időben történt. Olyan korban, amikor a magas művészi érték és a közösségi érvényesség még egyesíthető volt. Vajon nem következnek-e ezekből az elemzésekből világosan a tennivalók éppúgy, mint Bartók és Kodály számára következtek a népzene mint »par excellence magyar klasszikus zene« – idézet Kodálytól – felfedezésekor? Hiszen a dallam mindig velünk marad, s teljes lélekkel újraénekelhető, amint Bach mindig újrajátszható. Az »új ének«, amit énekelnünk kell, nem mindig az, amit tegnap komponáltak. Ágoston magyarázata szerint az »új ének« az az igaz, hiteles ének, amit az »új ember«, a megújult és a szeretetben szüntelenül megújuló ember énekel.”

Régi és új éneket hallunk egyidőben ezen a lemezen. Nem is tudom, mikor örültem ennyire muzsikának utoljára.

Fehér Anikó

Bergics Lajosék egyedülálló lemeze

A Zengő azon kevés népzenei együttesek közül való, mely még járja a magyar ajkú területeket és gyűjti, rendszerezi a hallottakat. Bergics Lajos vezetésével autentikus népzenei játszanak harmincöt éve, és mindig van valami újdonság a tarsolyukban.

*

– *A harmincadik évfordulójukat világhírű német hárfással, mongol torokénekeskel, a Vujicsics együttesrel és Berecz Andrással közös koncerten ünnepelték. Mi lesz most, a harmincötödik jubileum alkalmából?*

– Csúcskoncert nem lesz, de egy CD-vel most is készülünk. Sőt, ez egy olyan album, ami Európában páratlan a maga nemében. Ugyanis népzenei misét alkottunk, és Berecz András ezen is szerepel, négy számot ő énekel.

– *Énekel a mesemondó?*

– Sokan nem tudják, de ő énekesként kezdte a pályáját. Az eddigi hét lemezünk közül pedig kettőn is aktív közreműködő.

– *Ez a lemez tehát egy autentikus folkmise?*

– Minden a katolikus misének megfelelően készült az Introitustól a Glórián, az Alleluján, a Sanctuson át a záró énekig, tíz dalban. Egy füzetben kottát is mellékelünk, szóval a fiatalok gitárral, fuvolával, alternatív zenei szolgálatként is eljátszhatják. Az Ágoston téri templomban egyébként néhány számot már bemutattunk mise keretében. Ami pedig a szöveget illeti, négy számnak adott volt az egyházi alapja, míg hatot magam írtam népi fordulatokkal. Emellett még négy, vallási témához kötődő szerzeményünk, feldolgozásunk szerepel a CD-n.

– *Miért pont szakrális népzene született?*

– Igen régóta foglalkoztat a népi kultúrának a szakralitással kapcsolatos része és az, hogy ezt a zenét miként lehetne egy kicsit populárisabbá tenni. Van például olyan szám is az albumon, amit már húsz évvel ezelőtt megalkottam, most csak felfrissítettük. A lemez az Emberi Erőforrások Miniszter-

tériumának támogatásával kerül most a boltokba és Halmos Béla emlékének ajánlottuk, mert halála előtt ő is készült egy hasonló zenei anyagra.

– *Jubileumi koncert nem lesz, de az igaz, hogy nemzetközi túrára indulnak?*

– Franciaországba megyünk, négy napot töltünk el ott a Magyar Kulturális Intézet meghívására, és Lille-ben, valamint Limoges-ban fogunk fellépni egy népzenei műsorral.

– *Miért hallhatja ilyen ritkán a Zengőt a közönség?*

– Sajnos a népzenei szervezésben fővárosi cégek uralnak mindent, fesztiválokra csak azok juthatnak el, akik velük jóban vannak. Ezért szűk a piac, s mindig ugyanazok hallhatók mindenütt. Egy vidéki együttesnek csak akkor van esélye, ha önmagát szervezi.

– *Bergics Lajos csak népzeneben utazik?*

– Sőt, a két fiam is, akik ugyancsak a Zengő együttesben kezdték egykor a játékot. Otthon több ezer CD és kazetta sorakozik, és a Kárpát-medencében gyűjtött népzenei anyagból is egy napon át nézhetném a felvételeket. De azért komolyzenét és jazzt is szívesen hallgatok.

*

Bergics Lajos 1958-ban született Siklóson, de kétéves kora óta Pécsen él. A Nyíregyházi Tanárképzőben végzett ének-zene-népzene szakon. 1983-ban megalapította a Zengő együttest. A Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziumában tanít népzenei több mint tíz éve. Felesége, Ágota némettanár, András fiuk harminc-két éves, a PásztorÓra és az Anno Musica vezetője, Balázs huszonkilenc esztendő, fotóművész. Mindketten tagjai voltak egykor a Zengő együttesnek. Bergics Lajosnak a hegedű az alaphangszere, de játszik több más népi hangszeren is. 2014-ben a megye díszpolgárává választották.

Mészáros B. Endre

(bama.hu – 2018. november 2.)

Gyöngyfelhők

(Pearly Clouds)

Mi mindent lehet csinálni egy népdallal? Elsősorban: el lehet énekelni. Meg lehet tanítani azoknak, akik nem ismerik. De fel lehet dolgozni, lehet elemezni, kutatni, összehasonlítani, következtetéseket levonni dallamából, szövegéből.

Szabó Enikő lemezén [lásd: folkMAGazin, 2019/1. 8. o.] a népdal pusztán csak elhangzik. Eléneklük némi, de változatos hangszerkísérettel. Úgy, ahogyan tették ezt a népdalt termő és megtartó magyar parasztasszonyok évszázadokon keresztül. Az énekesnőnek nem ez az első lemeze. Az előadóművészet mellett citera- és énektanárnéknél dolgozik, így fellépései mellett az utánpótlás nevelésére is szán időt. Kihallatszik erről a lemezről is a teljes odaadás, elkötelezettség az egyszerű dallamvezetés mellett, nélkülözve minden felesleges sallangot. Szabó Enikő természetesen énekel. Kellemes, érett hangszíne nem vonja el a figyelmet a mondanivalóról.

A CD nem összeállításokat, hanem dalokat hordoz. Olyanokat, mint az *Édesanyám rózsafája*, vagy a *Magos a dézsi temető*, *Nem szeretem az idők járását*, és más, sokak által ismert és szeretett énekelnivalót. Nem akar különlegesen váratlant mutatni, nem kíván meghökkentő lenni, csupán a fülünkbe akarja tenni azokat a dalokat, amelyeket már valószínűleg ismerünk – ám ezt a maga módján teszi. Társul az énekeshez két különböző zenei területről érkezett zenész, egy fúvós és egy gitáros (Gary Lucas és Dezső Tóni), akik jazz-be hajló elemekkel, afféle „pszichedelikus világzenei” hangulattal spékkelik meg a hangzást. Mindezzel együtt az összehatás nem tolazkodó, inkább szerethető. Meditatív és elgondolkodtató. Együtténeklésre hívó és gyönyörködtető. Szerencsés találkozás a három kiváló művésznek.

Ajánlom a lemezt mindenkinek. Azok is megszeretik ez által a magyar népdalt, akiknek eddig fenntartásai voltak. A feldolgozások olyan régiókba repítik hallgatókat, ahol a dalok teljes mondanivalója világlik fel, új ösvényeket mutatva.

Kitűnő a CD akusztikus tálalása is Kölcseyi Köles Attila hangmérnöknek köszönhetően. Remekül illeszkednek a hangirányok, könnyen értelmezhető a többszólamúság.

A CD borítója is ugyanezt a hangulatot sugallja vizuális eszközökkel: a három művész portréja sejlik fel rajta hangulatos pasztell színekben.

Egyetlen hiányossága a CD-nek, hogy csak angolul tartalmazza a feliratokat és szövegeket. Jobb lenne két nyelven olvasni!

Fehér Anikó

Benczúr Kerti Esték – Népzene

Az NKA Halmos Béla Program és a Benczúr Kerti Esték együttműködésének köszönhetően idén nyáron a Benczúr Ház szabadtéri népzenei koncertekkel is várja a látogatókat. A nyár során összesen öt alkalommal élvezhetjük a belvárosban az élő népzenei szerda estéinként. Cím: 1068 Budapest, Benczúr u. 27. A fellépő zenekarokat a Halmos Béla Program kuratóriumi tagjai válogatták és házigazdaként velük is találkozhatunk majd a koncertek során. Az első koncert (Rézhúros Banda – házigazda: Virágvölgyi Márta) a folkMAGazin megjelenése előtt, június 12-én már lezajlott. A további alkalmak:

június 26. 19.30 *Magos* – házigazda: Berán István

július 10. 19.30 *Erdőfű* – házigazda: Sipos Mihály

július 24. 19.30 *Horsa Banda* – házigazda: Árendás Péter

augusztus 7. 19.30 *Babra* – házigazda: Eredics Gábor

„Aki égnek tartott mutatóujjal vezényel”

Antal „Gyica” Károly (1941–2019) gyimesbükki nótafa és táncos emlékére

Az idő késő ősze is enyhe maradt, de az éjszaka errefelé még nyáron is csípős; csúrajtóra akasztott régi posztókabátot kunyerálok, csak abban járok ki fáért. A faluhoz közeli hegyi legelőkről még nem kellett hazahajtani a marhákat, hadd „öszöljenek”, szedegessék össze, amit még találnak, mielőtt sötét istállóba szorulnak a kemény télben. Délutáni napsütésben ücsörgünk a Sospataki kalyiba – a legelő melletti kicsiny ház – ajtajában Gyica Károllyal. Marhák után szaladozni bőven van idő; bár sehol nem látni őket, kolompjaikat tisztán hallja a völgyből. Hiába értetlenkedem, hogy még vagy két tucat kolomp szól mindenfelé, azok nem azok. Foglalkozom inkább azzal, amihez konyítok, kézbe kerül a furulya, játszom a tőle tanult lassú magyarosokat, a mástól sosem hallott nótákat. Régi, sánta ritmusok igájában, agyonhasznált öreg bakancsok alatt kopik a küszöb előtti nagy laposkő – a taktust dobogtatja, égnek tartott mutatóujjal vezényel: ezt még egyszer, mehet a következő, na, most a sebes csárdásokat sorba. A frisseknél már nem létezik, hogy üljön, szökdel a meredek oldalon, figurázza rendesen. Ha még egy gardonyunk volna!

Borért lépek be a kalyibába. A pokrócnak száműzött régi katonaköpeny, s a puliszkaliszt-tartóként nyugalmazott katonaláda úgy sorakozik odabent, mintha most lenne szólító a nótából ide raportra, apák, nagyapák küzdelmes életéről dúdolt keservekből előkászálódott utolsó tanúként. Katonaláda, petróleumlámpa, hatalmas, kemencében sült kenyér a vászonabroszon kaszakő és tokmány mellett, marhakolompok... Az istállóba bekötött lovak, tetejenincs szénarakást vivő szekerek a hegyi ösvényeken... A nóták „archaikus, régen letűnt világa” itt még szintiszta elevenség. Nótázunk. Karcsi bácsi levelet szakít egy ágról, megtúrve szájához illeszt, fújni kezdi, én meg azon gondolkodom, mi végre találhatták ki a klarinétot, ha egy levéllal ugyanazon a hangon lehet muzsikálni. Esteledik. Egy távolabbi kalyiba felől lépések hallatszódznak. Gyica Géza jön át. Hallja, hogy igen mulatunk, hozott egy flakon sört. Hanem azt a nótát ismerem-e, el tudom-e fújni, hogy „Göndör a hajam, betyárnak születtem”? Késő éjjelig ez aztán többször sorra kerül.

Reggel indulunk a faluba le, a patak mentén. „Karcsi, ti énekeltekek kint az este? Úgy elhallgattam, szorult össze a szívem. S ki furulyált? Emlékszel, Koszti, az uram – nyugodjék! – hogy tudott furulyálni? S erőt szeretete. Ki ez a legény? A fiad? Hogy a magyarországi fiad? Menj el, te Károly! Ha ezt a feleséged meghallja!”

Az a göbéság, amit a székeleykről gondolni vél az ember, itt ugyanolyan elemében létezik, szi-

porkázik, résen kell lenni, hogy minden elengedett tréfát utolérjen eszével a kevésbé szemfüles. Otthon jó énekesekről, furulyásokról beszélgettünk, a nótákról, ki-ki kedves daláról, aztán a családról, a régiekről. Két pesti-tenyérnyi, fenyőmégztől ragacsos kéz közül sorakoznak elő nagy óvatosan a gyűrött, cipősdobozból előkerült, megbarnult fényképek: hosszú, fehér ingbe, hímzett bundába öltözött, bajuszos öregemberek, lakodalmas menetek, katonaképek, temetések... Ülünk a konyhaasztal mellett a villanykörte hol elhalványodó, hol nekibuzduló világosságában, amiről az egész utca tudhatja, a patak melletti fűrészüzembem mikor taszítanak újabb hatalmas fenyőt a gatter alá. Más-különbem munkát adunk nekik mi is, másnap fadónteni megyünk.

Kaptatunk felfelé a hegyen. Gyica Károly olyan tempót diktál, hogy rendszeren fújtatok, hogy a nyomában maradjak, pedig már rég nem legényember. Olyan meredek az oldal, hogy épp két lábat látok magam előtt. Vékony, szikár lábak, lötyög rajtuk a nadrág, de naponta mennek legalább tíz kilométert. Nyáridőben, mikor a jószág a messzi hegyi legelőkön van, többször ennyit is. Ha a sebes magyarosokat, csárdásokat húzzák, és ropogtatni kezdenek, hát ott stabil alapozása kell, legyen a háznak! A gyimesi öregek, ha csak alig emelintik is a lábukat, úgy csapják oda, az akkor is olyat szól, mint a petárda.

Képjegyzék: Gyica Károly a budapesti állatkertben nézi a medvét (fotó: Kerényi Róbert); Gyica Károly és fia, Gyica Andris szekerezésből megtérve a kapu előtt (családi kép); Héjszát vezet (fotó: Czelár Gabriella); Levélsípon cicél (fotó: Keszey Tivadar); Gyica Károly (balra) legénycimborával csángósan (családi kép); Csíksomlyói búcsús zászlóvivőként (családi kép)

Andrisnak, Karcsi bácsi fiának új motorfűrészen hosszabb a láncvezető, mit a régin. Berreg a „drúzsba”, a fenyő hatalmas három da-

rabban hengeredik a szekér tetejére, hogy azután az előrevetett lábú lovak hogy jönnek le veliük, az kész talány. Ülünk a rönkök tetején, hazafelé „eregelünk”. Csíkos, durva posztótárisznyából szakadt nejlonszatyrokba vándorolnak a hamar ürülő műanyag sörösflakonok, s hogy az idő sürget, a lovak a hátukon kezdik érezni. A betonon csattogó patkók úgy vetik a szikrákat az éjszakába, ahogy a szekéren gubbasztók kezében az idejüket kitöltött öngyújtók próbálkoznak lángcsínálni a szivarok végeinél. A bakról hihetetlen régiségű dallamokon indul meg újra a nóta a keservesen kemény életéről, régi szeretőről, bánatos édesanyjáról, nem éjszakában, de lakodalomban megszokott harsánnyan, hadd hallja az egész falu, mára kidolgoztuk magunkat.

Ülünk a kalyibában a csipős november esti hidegben. A csikótűzhely repedései világítanak, eleven árnyszínű képeit ugráltatják a deszkafalon. A tűz pattogásával a zsebrádió hangos sercegése birkózik, öröm, ha elkapni egy-egy szót az éktelen recsegésben, hiába mászkálnak vele fel alá, mint egy nyugtalan csecsemővel, hátha lecsillapodik. Pedig mindjárt tizenegy óra, valahonnan zsolozsmát kezdenek majd sugározni, s a hegyen, a kalyibában is imára kulcsolódnak a két pesti-tenyérnyi, kalákába, fejésbe, kaszálásba, faoágásba fáradt kezek: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma!”.

Dóra Áron

KROÓ KATALIN:

REGÉNYKEZDŐDÉS EGY VÁLTOZATBAN - AKÁR NOVELLA

Áronfalvi Benedek földobta a labdát. Még nem a talpát, csak mindennapi labdáját. Szokás szerint valami meghökentően különleges egyedi mestermunkát óhajtott létrehozni. Bármi lehetett efféle mestermunka. Egy különleges vacsora itt vagy ott. Például négykezes ebéd, melyet feleségével közösen készítettek csodálatos háromszobás lakásuk díszvendégének, ünneplés céljából. Gondosan kitervelt gourmand-ebéd – papírvékonyságúra szeletelt füstölt húselőétel, talán előző heti londoni útkról hozhatták, majd erdőben szedett friss gombából készült leves. Ezt követően két órán át puhított pulykaméretű omlós, zamatos libacomb, sült tökkel. Végül utánozhatatlan házi rakott pálmalevél, háromféle töltelékkel. Előtte kis italozás. Utána hamisítatlan feketekávé. Közben kellemes csevej. Mindez dicsérő megemlékezés. A kolleginának van szánva, amiért túlélte és sikerre vitte nehéz és hosszú menetelését valamilyen akadémiai fokozatért. Noémi csak hírből hallott erről a csodás emlékű vacsoráról, de rögtön tudta, hova tegye: *mestermunka*. Kézzel megalkotott rituális tisztelet- és szeretetmeghíntése annak, akit beengedtek otthonuk szentélyébe. Azután itt volt Áronfalvi Benedek állandó kántálása kőműves építményéről, a vidéki házról, amely őt szintén oldhatatlan kötelékkel feleségéhez fűzte, kinek hosszú éveken át csinosítgatta ezt a második, de szívük szerint legfőbb otthont. Ez a kis csinosítató fabrikálás valójában állandó téglarakás volt. Húzta, vont a súlyokat, cipelte a bútorfákat, malterezett. Fúrta, faragta, padlózta, kövezte, átszabta, amit éppen kellett, vagy szűkítette, tágította a teret. Noéminek egy idő után gyanús lett ez a sok éven át tartó megszállott foglalatosság, és hosszas tünődésbe esett, vajon miről is szól mindez. Lassan-lassan megértette – ez sem más, mint mestermunka. Áron (legtöbbször így nevezték Áronfalvit) saját

építménye. Kétkezi művészete. Az utánozhatatlan birtok, melynek ő és kizárólag Ő az alkotó teremtője. Beáll dolgozni, traktorra ül, gyümölcsöt szüretel, füvet kaszál, s ha már nincs semmi formálható, hát történeteket sző a ház s a munka köré. Kiás valami rejtélyes régi ereklyét a földből, és költeményt ír róla. Vagy pont hogy eltemet a föld alatt egy üvegbe rejtett üzenetet. Nem palackba. Tejesüvegbe. Így izgalmasabb. Azután gyaníthatóan megírja Noéminek, hogy mi történt. Ez hozzátartozik a rítushoz. A tejesüvegbe lopott, jövőnek szánt üzenetet Kertész-Virágffy Noéminek meg kell ismernie, különben bevégezetlen marad az alkotás. A jövő még messze van, amikor két évszázad múlva rátalálnak, kiássák. Kertész-Virágffy Noéminek feltétlenül hallania kell a szövegről, ha már nem láthatja. Tudatni kell vele az üvegbe írt üzenet meséjét. A különleges májpestétom receptjét is megadja Áron, melyet szintén saját két kezével készít. Mindenki kap belőle. Az összes szeretett családtag (Noémi persze nem, hisz ő nem családtag). Petrezselyemmel szórja meg az étket egy vers kíséretében, amely arról szól, hogy barna csizmájában felkaptat az udvaruk mögött emelkedő dombra, mert ott nő ez a háziasított növény, egy távoli kiskertben. Burjánzik.

Noémi jól ismerte Áront, és szerette mindezért. A libacombért, melyet közös kolleginájuknak készített feleségével, majd feltálalta archaizáló stílusú karosszékekkel körbevett, gobelin-terítővel letakart ebédlői tölgyasztalán, melynek hat ívesen hajló lába gyönyörű színes perzsaszőnyeget szorított a sötét tónusúra lakkozott padlóra. Rajongott érte a májpestétomos recept és a petrezselyem beszerzéséről szóló líra okán. Becsülte a sok téglarakásért. Megkapó volt, hogy palotát épít feleségének, és túri szeszélyeit. Mindez a minőségi életalkotás részleteinek mutatkozott az ő szemében. Az életkézművesség veretes alkotása.

Noémi amúgy is vonzódott mindahhoz, ami bárkiben felismerhetővé tette a *mesteri* gesztust. Az élethez való alkotó odafordulást, a vágyat, hogy annak anyagát ő öntse formába. Netán még az anyagot is ő maga hordja össze. Kupacba halmozza és átszitalja, hogy kihulljon belőle minden zavaró kőmorzsálék, s csak ami tiszta, annak legyen esélye megformálódni. Messziről megismerte a mesterilátot. Ilyen illat bőséggel áradt a világba az őt magát körülölelő személyiségaurából is, ám, természetesen, ő mit sem tudott erről. Az ember nem érezheti saját illatát.

Most akkor tehát Áron ismét feldobta a mesterlabdát. És újra *neki*. Jó szokása szerint úgy kívánta, hogy ugorjon rá, mint a kölyökkutya, és csapja le. Az ő felpattanó labdáját, mely egyszersmind kemény gumiként tud arcába csapni, ha éppen az ő Áronkája olyan kedvében van. Amikor nem kímél embert és hazát, de a legkevésbé őt, Kertész-Virágffy Noémit, gimnazista kora óta legkedvesebb barátját. Ehelyett nemes egyszerűséggel, alkotáslélektani önelégültséggel arcul üti őt orcátlanul hetyke kihívásával. Az ő Áronkája ilyenkor vele gyakorlatozik, pontosabban *rajta*, a lelkén. Őt akarja eltalálni a céllabda, nem az alkotást magát. Vagy még inkább, a célzott címzett maga a tesztlabda. Pattogatja ide-oda, és félrehúzódva lesi, meddig bírja Noémi, és mely pillanatban, mi fogja kivereni a biztosítékot. Pszichológiai kísérleti alannya silányítja, a legújabb tudományos cikkéhez szükséges emberanyagkellékké, akit végül áldozataként nemtelenül legyilkol. Az ő édes kis Áronkája, a mesterlövész, aki bio-pszichóban utazik, de azért (vagy: emellett? esetleg pont ezért?) lírai folyamatokban hömpölyög.

Noémi biztos szimattal szívta be orrába az e-mailben kapott sorokat, megforgatva a levegőt szájában is, hogy ízanalízisnek is alávetesse a furcsa levelet, majd újra szeme elé vetítse a bennük rejlő szavak vizuális formáját. Közben fülelt is, hogy meghallja csengésüket, vagy kivegye és érthetővé tegye tompa neszezésüket. Nézte, látta, belülről hallgatta és gondolatban nyelvelve elszántan rágta is e szavakat, hogy megértse bennük Áront. Az ő Áronját. Egy idő után a mondatok elhomályosult szeme előtt táncot lejtve ténylegesen megszólaltak.

*

„Egy unalmas szeptemberi napon a negyvenes éveit taposó, de még mindig lendületesen fiatalos nő meghozta végzetes döntését. Elegendi klaviatúrájának billentyűzetgombjairól élete regénykísérletének első mondatát, mely valahogy így – *pontosan* így – hangzik: »Szertertásosan jött lefelé a lépcsőkilépőről a dagadt Kertész-Virágffy Noémi, kezében szappanhabos tál, rajta keresztben tükör és borotva...« Alkotása utolsó tagmondatát így prognosztizálta: »... és a szíve ütött, mint a bolondóra, és igen, mondtam, igen, legyen Igen.«” (A szerző súlyos megjegyzéssel tartozik: e sorokat „elemelte” – nem eltolvajlotta, csupán irodalmilag „elkölsönözte” – egy korábbi alkotás Benedek Áron – más megjelölésben: K, de akár L. vagy I., vagy mindkettő, sőt mindhárom – művész- vagy anyakönyvezett nevet vise-

lő szerzőjétől. A műfragmentum így tényleges létezéssel bír, mi több, két íróasztalfiókban és számítógépmappában ma is ott lapul mint folytatásokban írt „digiregény”-kezdemény. E lapokon a mondottak jelentősége azonban semmivé foszlik, mivel Noémi egy új „karátregény” szerzőjeként lép színre. Egyelőre csak ennyit mondhatunk.)

*

Uramisten, hát ennyi telik tőle, ez a provokáció!? E szólamot lökte oda neki annak álcájával, hogy felhívja őt keringőre, írjon már regényt, ha bír, hisz úgyszem képes erre, egy Kertész-Virágffy Noémi nevű francia szakos dagadt hölgyeménnyről (micsoda naivitás – saját nevével megjelölten önmagáról?), aki álltában és járásában egyszersmind tükröt és borotvát (egy alkalomra készül?) tart tálcáján. Hadd alkosson olyan regényt, amelynek utolsó mondata egy giccses kijelentésbe fog torkollni jó erős képzelettel, miszerint *a szíve bolondóráként üt* (Jézusom!), és valaki közben kimondja a *boldogító igent* (biztos a *boldogító bolondóra* itt a lényeg, vagy a hollywoodi utolsó jelenet? – és akkor leáll az összes autó, hatalmas dudahangzavar, mert a hős nő kipattan a járműből, hogy fusson-meneküljön őt utolérni vágyó szerelmese elől, de az ifjú elkapja hosszú ruhájának uszályát – merthogy természetesen klasszikus stílusban öltözködött –, az autók tetején kivitelezve hősi szerelemfutamatát, gazella szökkenéseit, mígnem megérkeznek egy zárt térbe – feltétlenül zárt tér legyen! –, ahol hogy, hogy nem, majdnem mindenki jelen van, aki előtt tisztázniuk kell szerelmüket, és megejteni a nagy valómást; néma, megrendült tanúzás, majd ugyanezen tanúk fergeteges tapsviharban törnek ki azzal az üdvöztető felismeréssel, hogy létezik még igaz szerelem, de előtte persze még hosszú csók, majd legördül a függöny).

Ez az odatolt írásrészlet lett volna mestermunka? – távol állt e kacat attól, hogy vonzó legyen, viszont az egyszerűre mindent fitymáló pofátlanság és a mégis intenzív összpontosítás, ahogyan e mondatokat rajtaütésszerűen rászabadította a számítógépére, az már döfi. Így volt *hátborzongatóan mesteri*, ugyanis Áronnak célja volt vele, nem magával a szöveggel, az csak közvetítőül szolgált, hanem *ővele*, Noémivel, aki rögtön átment jó barátból kísérleti nyúlba, mikroszkóp alá kényszerített varangyos békába. Őt szedegeti ízekre Áron, meglehetősen technikásan, pszichológiai tesztsorozatát epikába kívánván fordítani (épp pszicho-bio nagydoktoriján munkálkodott, világos, hogy ahhoz gyűjt további anyagot rajta és belőle). Noémi ezerszer kérte, hogy szálljon („cuppanjon”) le róla, hagyja élni („békibe”), kérlelte-követelte, hogy lesz szíves félresiklott pszichológiai-szépirodalmi vágyaival nem megjelölni őt. Esetleg, ha volna kedve mást odakötözni a kóoszlophoz, és utána nyilait arrafelé lődözni.

Mostanában amúgy is elege van Áronból. Tele van a hócipője pattogatott kukorica ízű felpuffaszkodásával. Hogy ő mindig tudja a tutit. El van ragadtatva magától, és azt hiszi, mindenki annyit ér, amennyinek mondják, vagy

amit pozíciója mögött sejteni lehet, hatalmi széke jó viszszejelés képességeiről és értékeiről. Pláne, ha egyéni vállalásában szakmai elismerésre hivatkozva többet is ösztöndíjra tud passzítani. Teljesen elment az esze. Észrevétlen elcsapták minden józanságát és szabad áradását az ő mesterszellemeinek. Jól irányzott csapásokkal elszabják egész élete lényegi mestermunkáját, ha nem veszi észre, mi történik vele, és milyen fogságba ejtették bele. Fogták fönt és belepottyantották, ő pedig jó balek módjára ott lubickolt a háromszor hármas iszapmedencében, és azt hitte, a Miami Beach-i puha homokra fújta őt jó szerencséjének keleti (feltétlenül keleti!) szele.

Kertész-Virágffy Noémi gondolatban ismét felhúzta magát, mint az utóbbi egy esztendőben annyiszor. Nem tudta megemészteni Áronfalvi Benedek színeváltozását. Legszívesebben belevájta volna körmeit, és minden egyes ujjával ütemesen kapirgászta volna testéből a húst, hogy nyöszörögjön fájdalomában. Minden ujjával léket vajt volna belé. Csorogjon ki ott önhittségében újonnan, majd újlag megsűrűsödő vére. Biztos volt benne, hogy olyan tömény értetlenség vagy szánalmasan tompa gyávaság körözteti vénáiban e fő testnedvet, hogy csak fekete színű lehet majd, ami kifolydogál ott a lékek sekély üregein át. Alulról visszafelé fog folyni, akkora lesz a felhajtóerő. Most pedig fölényesen biztatgatja Noémit – „Gyere, kicsibém, majd meglátjuk, mi sül ki ebből az egész játékból, de egy biztos: tollad kézművességével mesteri alkotást hozunk létre”. Csapdába csalja. Ha tiltakozni akar, *rész kell vennie*. Méghozzá együtt *vele*. Meg kell merítkeznie a kétes együttességben, hogy fölülírja őt.

Noéminek a vállalható együttességről, mely viszonyukban egy negyed évszázadot számlált már, határozottan más elképzelése volt. Már tizennyolcadik születésnapját is négyesben ülték. Vőlegénye, Péter volt jelen, kivel francia szakos tanulmányai későbbi befejezése óta mára már húsz évet élt békés, pajkos házastársi kiegyensúlyozottságban, ha nem is szenvedélyes szerelemben. És természetesen ott volt Áron, a szóke, sudár, mindig jókedvű, elbűvölő Irénnel, akinek most évek óta csinosítgatja második otthonukat. Kezdetektől fogva összeszokott négyes fogatot alkottak ők. Többek között ezért is lehetett kibírni ezeket az éveket. Keresztbe-kasul szerették egymást. Féltékenység és bármiféle tiltott határokon túlmerészkedő érzelmi átnyúlások nélkül. Updike *Gyere hozzám feleségül* című regénye, melyben párok és érzelmek képesek voltak ostobán összekeveredni, barátságok és szerelmek életveszélyesen feketeszínű pocsolyává zavarodtak, megvető és jóleső tréfáik visszatérő tárgya volt. Pontosan tudták, mi-jük van, és azt elszántan, reflektáltan védelmezték.

Az Áron-Irén-Péter életalakjából Noémi szívében megszótt létmintázat állandóságának ők négyen együtt voltak részesei és változatlan szereplői, gimnáziumból datálódó kivételes barátságuk Áronnal biztosította e né-

gyes gyémánttalpazatát. És Noémi nagyon is tudott kincset őrizni. Négyük közül ő a leginkább. Tévedhetetlen érzéssel ismerte fel az igazi minőséget, és elsőként mindig az ő orrát csapta meg a hamisság záptojásszaga.

Most pedig már jó ideje padlón volt. Éppen Áron színeváltozása miatt. Az őszintén és igaz jókedvvel harsogó színek, melyek e jó barát személyiségét régről jellemezték, először mintha szemmél alig észrevehető tompább árnyalatokat kezdtek volna öltetni. Egy leheletnyivel fakóbbnak mutatkoztak a nyíltság árnyalatai. Csak egy sóhajtasnyival, olyannyira hogy Noémi újra és újra dörzsölgette szemét, mert azt hitte, az ő látása kezd valamiképpen fogyatkozni. De egyre észrevehetőbbé vált, hogy az elütő színek mindjobban kezdenek egymáshoz közelíteni, végül összeolvadni, ami egy jellegtelen, elmosódott nagy színpacát eredményezett. Ez volt Áron színe-átlényegülése. Semmiről nem lehetett tudni, hogy ténylegesen mit takar, miért s hova fogja őt elvezetni egyre megfejthetlenebb magatartása. Nem lehetett érteni, hogy az éles és egyértelmű ítéletekből hogyan keletkezett dodonai dadogás. Hogy mitől tér ki újra és újra, amikor állásfoglalását kivehető kontúrokkal kellene körvonalaznia. Mi a búbánatot gondol ő valójában? Mit hebeg-habog, miközben úgy tesz, hogy nagy magabiztossággal mondja azt, amit orákulumként kinyilatkoztat? Mi a csudáért ingatja jobbra-balra fejét, kis sajátos biccentésekkel? Ilyet több mint negyed évszázadon át nem ismertek őtől. Mindig biztosan tartotta nyakán a golyóbobát, és állta a szembenéző pillantásokat, maga is egyenes tekintetet lövellve vissza. Noémi jó darabig az égvilágon semmit sem tudott kivenni az új helyzetből, de hevesen igyekezett elhessegetni magától bármiféle gyanút, mint valamilyen megingathatatlan fizikai törvénynek ellentmondó, ocsmányul locsogó feltételezést. Szenvedett és hibáztatta magát. Hol az őt magát is megalázó rosszhiszeműségért, hol felkészületlenségéért, amiért nem képes tisztán értelmezni a helyzetet. Bizonyára belőle szívárog el lassan-lassan az, amit szeretetnek hívnak, s ami mindig is biztosította bölcsességét. Valami alkalmatlanságot vélt felfedezni magában. Ám teltek a hetek, a hónapok, és fokozatosan feltisztult a tények világának zűrzavaros homálya. Ekkor letaglózva igyekezett figyelmeztetni Áront gondolkodásának újszerű megingására és az eredmény sápatag-kétes voltára. Megcsuszlásaira. Mindig kettesben került erre sor, a barátság intimitásában. Áron bólogatott, heherészett, mellébeszél, selymesen ígérgető hangon mesélgetett, arrogánsan oda-oda-szúrt, majd máskor úgy tett, mintha nem is lehetne érteni, mit akar ezeréves barátja és lelki társa, és fogalma sem lehetne arról, valójában miről is szól a beszélgetés. Sármos mosolyával a bolondját járatta vele. Sorban előrukkolt helyeselhetetlen történeteivel, minden napra jutott egy meglepetés, ahogyan a kétségbe vonhatóság árnyékos foltjaival színezett megoldáskeresései is szorosan egymás után

sorakoztak – egyik szörnyűbb volt, mint a másik. A Természettudományi Karon magas pozícióban kellett helytállnia, de Noémi szerint valami egészen másért kezdett el helytállni, ami mellé ő semmiképpen sem tudott odalépni. Az ő Áronja mintha elveszítette volna négyük közös ítélőképességét, amiről az évek során soha nem kellett beszélniük, amiből nem kellett teóriát barkácsolniuk, egyszerűen természetes volt, mint a levegő. Ezért is tartózkodtak egy életlégtérben, mert szerették ezt a közös, energiát adó oxigént, anélkül, hogy molekulákra kellett volna bontaniuk lélegzetegységeiket az összetevők kémiai megállapítása érdekében. Nem volt szükséges belegyalogolni az elvek elpátoszosításába, amelytől mindenkoron kényelmetlenül feszengtek volna. Dúskáltak a friss levegőben. Most ennek az oxigénnek kezdett nyoma veszni, miközben Áron totálisan elterülő, jellegtelen színpacává olvadását kiegyensúlyozandó egyre tarkabarkább öltözetekben, mind tola-kodóbb mintázatú nyakkendőket öltve olvasta rá mindannyiukra új hitbéli (miféle hit? miféle elvek?) kettő-közöttiségét (mi is az a kettő, aminek közébe becsúszott?). Nem foglalkozott azzal sem, hogy egyre nyilvánvalóbban viszontreakciók nélkül maradt, oly reménytelennek tűnt már számukra bármi választ adni neki. Bugyogott dumájából a zavart nagyképűség, bugyborékolta belőle a burjánzóva maszatoló szózat, ám Noémi biztos volt benne, hogy a legcsekélyebb mértékben sem érti annak súlyát, amit kántál, illetve tesz, és elalélt ettől az önhitt bölcseségnélkülözéstől. Három hónapja nem is beszéltek már. Még mindig reménykedve szünetet hagyott, hogy képes legyen újra elfogulatlanul tekinteni egykor elveszítethetlenné hitt régi barátjára, hosszú évek harcostársára.

És akkor most Áronfalvi Benedek hirtelen kilőtte a labdagolyót. Az ártatlan incselgés leple alatt. Mintha visszatérne bátorító szavaihoz, hogy Noémit rábírja élete fő művének megalkotására, a joyce-i nap megörökítésére. Kedves kis évődő csalogatás, csábítás, melynek köszönhetően ennyi hét után is könnyű újra felvenni a beszélgetés fonalát, valami mélyen fekvőhöz visszatérve, s mindez lát-szólag szeretetből és jóakarásból fakad, hiszen Áron sze-

rint Noémi tehetsége még jelentősebb alkotásokat is megérdemelne, mint amelyeket eddigi francia filológiai kutatómunkájában sikerült létrehoznia. Hát persze, így is lehetett érteni. A kedves és csodálatos Áron. Az örök úti-társ. Újra be akar bújni szíve hasadékán, mert ő maga nem bírja elviselni, hogy Noémi szótlánul kisétált az övéből. Mentőöv. Gyere, szálljunk fel a hajóra. Ez a szándék talán még erősebb, mint a szakértelemmel megszőtt „úgysem mersz regényt írni” hetyke-pimasz kötekedése – *nem mersz, merthogy nem tudsz*. Vagy ha mégis, hát gyere, hány-szor mondjam még, kiscsibém, küldj viszontválaszt. Ott fejeztem be, látod, hogy Kertész-Virágffy Noémi küszködik azzal a billegő tálcával, melyen ott a borotva és a hab, meglásd, mindjárt hasra esik. (És vajon hol van a borotvapamac, Áronkám? Kézze kenje fel akárhova is azt a habot?) Milyen könnyű megoldás, hogy a végén majd ők ketten kimondják a hollywoodi boldogító igent, ha nem is a szerelemben, hát a temethetetlen barátságban. És majd úgy tesznek, mintha mi sem történt volna, és a kis színváltozási epizódot (hány hosszú hónap is volt? hány tucat? ezt ugye ilyenkor már években szokták mérni?) elfújja majd ugyanaz az áprilisi bolondos keleti szél, mely Áront odakergette Miami Beach virtuális partjaira...

Lehetne akkor talán ez a címe: *Az elfújtt színváltozás és árulás?* Vagy inkább téged magad kellene szappanbuborékként jó messzire elfújkalni, Áronkám, egyre tarkabarkább öltönyeiddel és harsogóbb mintázatú nyakkendőiddel, melyek személyiségedet mégis kifakítják és semmitmondó tópacába fullasztják? Ez a tényleges alkotói projekt. Úgy sodorlak messze szívemtől, hogy ide bekasztlizzlak, bezárlak jövőd regényem (ez így még mindig *akár novella?*) kezdeményébe. Lakat alá helyezlek – legyen ez az indulópont. Idebenn szólok majd hozzád, tetszik, nem tetszik, engem kell hallgatnod, nem áll módodban többé ügyeskedőn kisiklani és mellébeszélni. Elszótalanítalak, elhangtalanítalak, és végül kiírom a létezésből árulásod léleklapjait. Téged szólólgató, Téged szólítgatva-szorongató szövegfonállal kezdem összevarrni a lélekszakadást.

(Fotógrafika: Berán István)

Szép magyar ének

Akovita, 2018.

Kedves olvasóim!

„Énekelni, ha szeretsz, nagyon boldog lehetsz, mert az ének égi jó” – ez a Luther Márton által megfogalmazott felismerés régóta áthatja az én életemet is. Igazságát megtapasztaltam, mert bizony nagyon szeretek énekelni.

Az énekek világában műkedvelő vagyok, választott hivatásom egészen más. Napi munkám – bár végzettségemet tekintve vegyész vagyok – az üzleti élethez köt. Nevemet elsősorban mint egy neves magyar gyógyszergyár vezetőjét ismerik. Joggal csodálkozhat bárki és teheti fel a kérdést: mit keres egy üzletember a népdalok, népdalok, egyházi énekek világában. Miért vállalkozik egy nem szakember dalgyűjtemény kiadására? Nos, erre több válaszom is van. Először is, hajt valami belülről, hogy megosszam az éneklés örömét másokkal, másrészt úgy érzem, mi, magyarok az égi jóból – gyönyörűséges népdalainkon, archaikus népi imáinkon, egyházi énekeinken keresztül – másoknál még többet is kaptunk. Gazdagságában kimeríthetetlen, kifejezőmódjában mélységes, lelkiességében szépséges a mi örökségünk.

Éppen ezért tartom szomorúnak, hogy mai világunk nem becsüli eléggé ezt a páratlan értéket: énekeinket egyre kevesebben ismerik, és még kevesebben éneklük. Lassacskán elfelejtődnek az egykor jól ismert dalok, kikopik életünkéből az együtt éneklés szép szokása, ünnepeinken, köszöntőinkben legfeljebb slágerdallamokra futja, s még jó, ha magyar nyelven.

Összegyűjtöttem hát a számomra kedves dalokat, hogy megismerkedhessenek velük és a kották alapján könnyen megtanulhassák, vagy, ha tudják, akkor biztatást kapjanak arra, hogy minél többször énekeljék is őket.

Az első daloskönyvem, melynek a Szép magyar ének címet adtam, 2009-ben jelent meg. A kiadvány olyan sikert aratott, hogy az elsőt két további kiadás követte. Az eltelt néhány évben belső igényem tovább hajtott egy énekeinket tájékozott közönségünkben még gazdagabban bemutató gyűjtemény megteremtése felé. Úgy éreztem, hogy a korábbi kiadásokból sok értékes, széles érdeklődésre számot tartó szép magyar ének hiányzik. Ez a felismerés végül is egyáltalán nem meglepő, hiszen jól tudjuk, magyar népdalainkincünk óriási: több százezer lejegyzett dallamával tulajdonképpen kimeríthetetlen. Különösen ösztönzött a kiegészítésre, hogy a magyar népzene kutatás és népzenei életünk néhány kiemelkedő alakjával közelebbi kapcsolatba kerültem. Nagy hatást gyakorolt rám Kallós Zoltán népzene gyűjtővel – épp énekeskönyvem első kiadása révén – kialakuló személyes ismeretségem. Munkássága, az általa gyűjtött hatalmas anyag és persze az adatközlőkkel, az erdélyi énekes és hangszeres előadókkal való találkozások egy különösen szép és értékes zenei-költészeti világba tártak kaput. Mindezt erősítette családom mélyülő szeretete, elköteleződése a magyar népi kultúra iránt, valamint a táncházak egyre népszerűbbé válása is biztatott, hogy az ott széles körben ismertté vált énekekből a számomra legkedvesebbekkel tovább bővítssem a gyűjteményt. Íme tehát a daloskönyv bővített kiadása. A bővítés anyagának derékhadja a népdalok köréből került ki: zömében kalotaszegi, mezőszéki, Maros-völgyi, gyimesi és moldvai énekeinkből, de mások között például néhány unitárius énekkel is gazdagítottuk a könyv tartalmát.

A mi családunk gyakran énekel. Magunk között vagy barátokkal, ünnepekkor vagy csupán jókedvünkben. Dalaink erőt adnak számunkra, szeretetet sugároznak felénk és környezetünkbe, és éneklésük boldoggá teszi az embert. Ezt bárki kipróbálhatja. Jó volna, ha minél többen és többet énekelnénk!

Szeretettel kívánom, használják igaz örömeinkre az én daloskönyvemet!

Bérés József

**Hangszerek, Tokok,
Kellékek, Javítás**

**Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY**

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől

telefon/fax: 351-3341,
Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042

E-mail és Web Site:
pro@t-email.hu, <http://www.afolk.hu>

Nyitva tartás:
hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,
pénteken: 10:00-17:00

folkMAGazin

LELŐHELYEK

TÁNCCHÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,
Szilágyi Dezső tér 6. I. em.
Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1137 Budapest, Katona József u. 21.
Tel.: (1)-239-1199

ÍRÓK BOLTJA
1061 Budapest, Andrássy út 45.
Tel.: (1)-322-1645

KALÁKA ZENEBOLT
Bp., V. ker., Deák Ferenc tér 4.
Tel.: (1)-267-5331

A FOLK
1074 Budapest, Dohány u. 84.
Tel.: (1)-351-3341

MESTERPORTA
1011 Budapest, Corvin tér 7.
Tel.: (70)-244-8432

Tánc, művészet, egyetem

Interjú Bolvári-Takács Gábor rektorral

Nem telt el sok idő azóta, hogy egyetemmé lett a Táncművészeti Főiskola, s a rektor, Bolvári-Takács Gábor is öt éves ciklusának az elején jár még. Hol tart most, és milyen irányba halad a régi-új intézmény? Milyen változások várhatók?

– Mielőtt az egyetemről beszélnék, szeretném, ha szólnál pár szót magadról. Hosszú-hosszú évek óta a kultúra különböző területein tűnsz fel, s mindig valamiféle szervező, koordináló, irányító szerepben...

– Valószínűleg a legtöbb gyerek átesik azon a döntési helyzeten, hogy vannak művészi ambíciói – például színész szeretne lenni –, s ezzel valamit kezdenie kell. Vannak, akik elindulnak a művészi pályán, mások pedig nem lépnek erre az útra, de ettől még a művészetet szeretik. Nekem nem voltak komoly művészi ambícióim, de a szervező munkát mindig is kedveltem, s ha ehhez hozzávesszük, hogy a családon belül többen is művészettel és kultúrával foglalkoztak, akkor nem is annyira furcsa a pályám. Édesapám múzeumigazgató volt, nagyapám zeneakadémiát végzett és zongoratanárként dolgozott. Családon belül erős volt a humán értelmiségi vonal, így az eszmélésben és a neveltetésben is komoly szerep jutott a művészet szeretetének. A gimnázium után, ezzel a háttérrel adta magát, hogy Debrecenben a népművelés és a történelem szakot végeztem el, aztán nem sokkal később a jogot is mellé.

– *Jogot?*

– Jogot nem azért tanultam, hogy ügyvéd legyek vagy bíró, hanem, mert a gondolkodásmódot, a problémamegoldást, az ügyek menedzselését nagyban segítheti az a szemlélet, amit az ember jogásként magáévá tesz. Egyébként ez utólag is jó döntésnek bizonyult, hiszen az ilyen irányú elképzeléseim visszaigazolásra találtak a munkám során.

– *Ez úgy hangzik, mint egy tudatosan meghozott és következetesen végigvitt fiatalkori döntés eredménye.*

– Nyilván lehettem volna történész is, a végzés után ösztöndíj-pályázataim voltak, és később a doktori iskolát is elvégeztem... Persze, annak is voltak művészeti vetületei: a művészeti felsőoktatás és a táncművészsképzés történetét vizsgáltam. Mellékszálként most is megvan a tevékenységemnek ez az ága: itt, a Táncművészeti Egyetemen az oktatói fokozatokat folyamatosan teljesíteni kellett a habilitációval bezárólag. Úgy alakult, hogy a két szál párhuzamosan futtatott, egyiknek sem kellett elsorvadnia. „Cirkuláris mobilitásnak” nevezik az ilyen pályamodellt, ha szakszavakkal akarjuk illusztrálni azt, ahogy a kutatói és a menedzseri pálya váltakozó intenzitással, de egymást támogatva halad. Persze, ehhez kellek olyan munkahelyek és olyan munkatársak, ahol és akikkel ezt érdemes csinálni.

A végzés után, huszonöt évvel ezelőtt pályáztam meg a Táncművészeti Főiskolán a főtitkári állást. Később a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarának élén töltöttem el nyolc, aztán a Honvéd Táncegyüttesnél öt évet. Utána visszahívtak ide rektorhelyettesnek, és úgy alakult, hogy a rektori pályázat során az én anyagomat támogatta a szenátus.

– *Rektornak lenni olyasmi, ami okot ad a büszkeségre, de éppen ezért ez biztosan nem egy hétköznapi állás, hétköznapi terhekkel.*

– Kétségtelenül így van. Ha két évvel ezelőtt megkérdezték volna, van-e realitása annak, hogy nem táncművész lesz az intézmény következő rektora, nem hiszem, hogy ezt reális elképzelésnek tartottam volna. Úgy készültem, hogy lesz több jó rektorjelölt, s én magam is beállok valaki mögé. Mégis úgy alakult – és ez jelzi az intézményvezetéssel együtt járó kihívásokat és nehézségeket –, hogy a magyar táncszakmából senki nem ambicionálta a pozíciót. Az enyém volt az egyetlen érvényes pályázat. Pedig Szakály György rektor úrral elég komoly munkát folytattunk intézményen belül és

azon kívül is, hogy megtaláljuk a lehetséges jelölteket. A helyzet adta, hogy más koncepciót kellett kidolgoznunk. Végül megpályáztam a tisztséget, nem csak azért, mert nagy presztízsű feladat, hanem azért is, mert az intézményt negyed százada ismerem az értékeivel és hibáival együtt. Tisztában vagyok azzal, hogy mi az, amin változtatni kell.

– *De így te vagy az első nem táncművész rektor...*

– Ezért ragaszkodtam ahhoz, hogy legyen mellettem egy művészeti vezető, rektorhelyettes. Ezt a posztot Szakály György vállalta átmeneti időre, és augusztustól Volf Katalin lesz a művészeti vezető, a szenátus már rábólintott. Azt mondhatom, hogy a koncepció életképesnek tűnik, de a rektori feladatok így is egész embert kívánnak.

– *Az itt eltöltött éveid során nyilván kikristályosodott benned egyfajta kép arról, hogy milyen nagyságrendű a vállalt feladat.*

– Ha problémák merülnek fel, ezeknek a hátterét én már alpból ismerem, nem tehetem meg, hogy türelmet kérve a kellemetlen kérdéseket elodázom. Esetemben nincs esély azt mondani, hogy „majd az idő megoldja”. Ismerem az elmúlt negyed században végzett növendékek mindegyikét, a pedagógusokkal is régóta kapcsolatban állok.

– *Ez könnyebbség vagy neheztség?*

– Könnyebb volt a pozíciót így átvenni, nem úgy, mintha egy teljesen ismeretlen helyzettel találtam volna szembe magam. Annak idején, amikor a Telekom zenekarához, vagy a Honvédhoz beléptem, az egészen más szituáció volt. Persze, azok nem is költségvetési szervként működtek. Az biztos, hogy az információ kulcskérdés. Éppen ezért az első fél évet arra szántam, hogy minden egyes kollégával leültem külön-külön beszélgetni.

– *Miről?*

– Arról, hogy hogyan érzi magát, és arról is, hogy mit szeret csinálni vagy éppen mit szeretne másképp csinálni. És – egyáltalán – milyennek látja a saját jövőjét a pályán: „hogyan látod magadat öt év múlva?”. Hasznos volt, és nagyon sok dolog felszínre került, ráadásul a kollégák is érezték, érezhették, hogy mindenki megkapja a neki kijáró figyelmet.

– *Volt „fontos dolog”, ami ezekből a beszélgetésekből derült ki?*

– Ha az egyébként el nem hanyagolható magánéleti kérdéseket kihagyjuk, akkor is sok momentum marad. Ezek között vannak jók is és rosszak is. Például több esetben feltűnt, hogy bizonyos kollégák kevesebb információval rendelkeznek a saját tanszékükön belül, mint amire szükségük lenne. Néhányan nem érezték, hogy a munkatársaik elismerik az általuk nyújtott teljesítményt. Ezek a beszélgetések megerősítették azt, hogy az információt és a kommunikációt kulcskérdésként kell kezelni.

Visszaállítottam a nevelési értekezletek rendszerét is, de ezt nem időtöltésnek szánom, hanem az a cél, hogy a szakmai tantestület tagjai, a közismereti tárgyak oktatói és a kollégiumi tanárok bizonyos kérdéseket együtt vitassanak meg. Olyan szempontok kerülhetnek így elő, amelyek nem bukkannak föl, ha a tanárok csak a folyosón köszönnek egymásnak. Tartottam hallgatói gyűlést, ahol a résztvevők négy és fél órán keresztül mondták el, hogy mit lehetne-kellene másként csinálni. A harmadik irány pedig a szülői munkaközösség aktiválása volt, mert – bár egyetemről beszélünk – van kétszáz fiatalos növendékünk is, így kiemelten fontos a szülővel való kapcsolat.

– *Annak, aki nem ismeri közelről az intézményt, adjunk néhány számot és tényt támpont gyanánt!*

– Nagyjából hatszáz növendék és hallgató tartozik az intézményhez, ebből kétszázharmincan művész-növendékek. Ők azok, akik fiatalon kezdik a képzést: a balettművész szakon tízéves korban, a néptánc és a moderntánc esetében pedig tizennégy éves korban. Ezeknek a szakoknak van közoktatási vetülete. Aztán van körülbelül négyszáz fő, akik a pedagógusképzésben vagy az érettségit igénylő alapképzésben, hároméves táncos és próbavezető szakon tanulnak, és ott van az erre épülő két éves mesterszak. A négyszáz hallgató többsége az alapképzésben vesz részt, szakirányaik a balett, néptánc, moderntánc, divattánc, társastánc, színházi tánc.

– *Mekkora a tanári-oktatói kar?*

– A gimnáziumban tanítanak nagyjából negyvenen, a kollégiumban vannak tízen. Ők a közoktatáshoz tartoznak. Van kilenc-

ven felsőoktatási oktatónk, ebben benne van nagyjából húsz zongorakísérő is. Felsőfokú oktatóink közül néhányan részmunkaidőben dolgoznak nálunk, mert akadnak olyan tárgyak, amelyeket teljes állásban nem lehet vinni, hiszen nincs annyi óra, de a tárgy, a speciális szakismeret megköveteli a külön oktatót.

– *Mi a helye a Táncművészeti Egyetemnek a magyar táncéletben?*

– Ennek a kérdésnek több megközelítése lehetséges. Egyrészt ténykérdés, hogy szakmai szempontból monopolhelyzetben vagyunk, csak olyan szakok vannak nálunk, amelyek máshol nincsenek. Ebből következik a felelősségünk nagysága, hiszen a táncművész-képzésben és a táncpedagógus-képzésben is ránk hárul minden. Van olyan szakok, amelyek esetében az igények időről-időre hatványozottan jelentkeznek. Ennek tipikus példája, amikor az alapfokú művészetoktatás kiszélesedése miatt mindenhol égető szükség lett táncpedagógusokra. Ez a '90-es évek második felétől a 2010-es évekig azt követelte, hogy rendkívül nagy létszámok legyenek a táncpedagógus-képzésben. Ez mostanra kicsit alábbhagyott, de az igény még mindig jelentős. A művész és a táncos próbavezető-képzésben erősek a vidéki helyszíneink. Nyíregyházán évek óta van kihelyezett tagozata a néptánc szakiránynak, szeptembertől Marosvásárhelyen indul képzés. Utóbbi a Maros Művészegyüttes székhelyén, a Sapientia Egyetem együttműködésével. A Háromszék, az Udvarhely, a Hargita és a Maros táncegyüttesek diplomával nem rendelkező táncosai számára indul olyan képzés, mely lehetőséget ad arra, hogy a magyarországi követelményeknek megfelelő végzettségre tegyenek szert.

– *Nagyváradi nincs benne?*

– A nagyváradiak annyira közel vannak a határhoz, hogy ők eddig is és ezután is a nyíregyházi képzést fogják választani.

Adódik másik megközelítés, ha a nemzetközi térben értelmezzük az egyetemet. Hiszen a világon kevés az olyan hely, ahol egyetemi képzés keretei között, egyetemi végzettséget szereztve lehet táncral foglalkozni. Van olyan táncosok, akik kifejezetten azért jönnek Magyarországra, hogy legyen belépőjük a pedagógusképzésbe. Nálunk angol nyelven is lehet diplomát szerezni, ami azt jelenti, hogy ez a diploma világszerte használható. Az aktív táncosoknál úgy tűnhet, hogy a végzettség nem olyan fontos, hiszen egy próbatánc mindent eldönthet, de ha később oktatni szeretnének, ott már szükségük lesz papírra.

Bolvári-Takács Gábor
(forrás: színhaz.org)

– *Újabb szempontként a hazai táncélettel való kapcsolat érdekelne.*

– Ezt úgy tudnám jellemezni, hogy amióta az előadóművészeti törvény bevezette a különböző kategóriákat az együtteseknél – amióta vannak kiemelt és nemzeti együttesek, amelyeknél elő van írva, hogy a foglalkoztatottak hatvan-hetven százaléka felsőfokú végzettségű legyen – hirtelen kiderült, hogy a már dolgozó, de diplomával nem rendelkező táncosok a mi képzéseinkre tudnak becsatlakozni. Ez pedig egészen új kihívás volt a táncos-próbavezetői szak számára, hiszen amikor ez elindult, akkor nem is gondolhattunk arra, hogy olyan hallgatók jönnek, akiknek a pályaválasztása már eldőlt, és akiknek a próbarendjét vagy az egész társulat munkarendjét kell összeegyeztetni az egyetemi tanórákkal.

– *Az táncegyüttesekkel a múltban is szoros volt a kapcsolat...*

– Azt tudni lehet, hogy a nagy együttesek létrehozásánál ennek az intézménynek, vagy jogelődjének, a Balettintézetnek komoly szerepe volt. A Pécsi és a Győri Balettet egy-egy kimenő évfolyam hozta létre, a Szegedi Kortárs Balett szintén itt végzetkekből alakult, és Novák Tata is megcsinálta a nyolcvanas években, hogy leszerződte egy komplett végzős évfolyamot. Most, amikor a vidéki színházaknál a tánctagozatok jelentős mértékben kiteljesedtek, mindenhol ott vannak a végzettjeink, és ez vonatkozik a kortárs társulatokra is.

– *A végzősök milyen lehetőségeket találnak napjainkban itthon és világszerte?*

– Az égvilágon semmi nem kötelezi őket arra, hogy itthon helyezkedjenek el. Egészen pontosan annyit ír elő a törvény, hogy a végzést követő húsz éven belül legalább a tanulmányok időtartamával megegyező idejű jogviszonyt el kell tölteni Magyarországon. A határon túliak esetében ez a saját anyaországában is érvényes. Ez elég könnyen teljesíthető akkor is, ha valaki elmegy, majd valamikor visszajön. Szép számmal vannak Berlintől Vlagyivosztokig, különböző társulatokban a nálunk végzettek. Van köztük, akik eleve nem Magyarországon akartak állást vállalni, de olyanok is, akik a végzés pillanatában éppen nem kellett itthon.

– *Térjünk vissza a korábban emlegetett változásokra és az általad jelzett változtatási szándékokra! Mire vonatkoznak ezek?*

– Magasztosan hangozhat, de – a jelentősége, azok után, hogy az intézmény 2017-ben egyetem lett, nem elhanyagolható – nagyon fontosnak tartom a túljutást azon a ponton, hogy bizonyos dolgok-

ban felmentést kell kérnünk valamely előírt kötelezettségünk alól. Amíg ez az intézmény főiskola volt, lehetett azt mondani, hogy „egyedi, legmagasabb szintű, legkiválóbb”, és ezért, erre hivatkozva bizonyos jogszabályok alól felmentést kérünk. Most, hogy egyetemmé váltunk, azt szeretném elérni a rektori ciklusom végére, hogy ne legyenek kérdőjelek a működés hátterében

– *Mire vonatkozik ez?*

– Az oktatói minősítésektől kezdve egészen odáig, hogy van-e doktori iskolánk. Ez számos témát érint ma még. Azon vagyok, hogy ezt a hátrányt ledolgozzuk.

A másik kitűzött céloim, hogy teljessé tegyük a képzési struktúrát. Mindig négy fő képzési irány létezett: művészképzés, pedagógusképzés, koreográfusképzés és elméleti szakiróképzés. A művész- és pedagógusképzésből működik az alap- és a mesterszintű képzés, a koreográfusképzés csak BA-szinten létezik, tehát érettségi után elkezdhető. Miközben a józan ész és a szakmai gyakorlat is azt diktálná, hogy a koreográfus valamelyest érettebb korban válassza ezt a hivatást, akár úgy, hogy van előtte más végzettsége. Meg kell alapítanunk a koreográfus mesterképzést egy éven belül, azután tisztázni kell az alap- és a mesterképzés viszonyát. A negyedik ág, a táncelméleti szakiró szak 1983-tól a kétezres évek első feléig létezett, most nem működik. Jelenleg egyetlen elméleti szakirányunk van, a tánc tanár szak tánc történet szakiránya. De egyre erősebben érezzük, hogy az újságírói és szakírói hiány növekszik. Mesterképzés-ként lenne szükség erre, hogy a máshonnan érkezők is becsatlakozhassanak.

– *A „Táncművészet” című folyóirat szerzőgárdája is bővíthetne...*

– Fontosnak tartom, hogy a táncművészet önreflexiója és a tánc történettel való megismerkedés ne pusztán formális legyen, hanem a növendékek lehetőséget kapjanak véleményük artikulálására. Az, hogy a Táncművészet című folyóirat kiadója az egyetem, azt jelenti, hogy érdemben tudunk lehetőséget biztosítani a megszólalásra akár újságíróknak, akár a táncelmélet szak hallgatói számára.

Azt is szeretném, ha új alapokra állítanánk az előkészítő képzéseket. Az utánpótlás kulcsfontosságú, és ma a szülők számára már nem elegendő, ha elolvassák az egyetem nevét. Azok az idők elmúltak, amikor három-négyezren jelentkeztek a felvételre. De azért három-négyezren jelentkezhetnének ma is, és most annyian sincsenek. Az előkészítő azt jelentené, hogy a tíz év alattiakat is megismertetnénk a táncsal, s akár bizonyos tárgyakkal kötni is tudnánk őket a tánc tanuláshoz. Ebben nincs semmi új, az országban számos amatőr iskola működik, a mi belépésünk abban hozna újat, hogy kifejezetten a felvételre való előkészítés irányába mutatna.

El kell gondolkodnunk a saját ifjúsági táncgyűttes felélesztésén is. A rendszerváltás előtt és után ez Budapesti Ifjúsági Balett néven működött, sok előadásuk volt és nem csak itthon. Persze, most is rengeteg előadása van a hallgatóinknak minden évben, de saját társulatnévvel és arculattal megjelenítve jobban el tudná ezt helyezni a közönség is.

– *Az itt tanuló külföldiekről már ejtettünk szót, ahogy a végzősök világban történő szétrajzásáról is, de milyenek az egyetem nemzetközi kapcsolatai?*

– A nemzetközi kapcsolatok további erősítése napirenden van. Ennek első eredménye, hogy a VII. Nemzetközi Nurejev Balettverseny már az intézményünk társrendezésében valósult meg. Nem csak sok növendékünk nyert díjat és ért el helyezést, de a közép döntőt és a döntőt is mi rendeztük, ami plasztikusan mutatja a táncszakma fő vonalához való kapcsolódást.

– *A néptáncosképzés – létrejöttét tekintve – időrendben a második fősza-
k, voltak legendás korszakai. Most mi a helyzet?*

– A néptáncosképzés az egyik legjobban szervezett oktatás az egyetemen belül. Ez egyrészt köszönhető a tanszékvezetőknek, hiszen

Néptáncművészeti szak Erdélyben

A Sapia EMTE Kolozsvári Kara 2019 szeptemberében néptáncművészeti alapképzést, valamint egyszeri alkalommal hivatásos táncosoknak speciális képzést indít, a Magyar Táncművészeti Egyetemmel és a Hagyományok Házával együttműködésben. Az öt erdélyi hivatásos együttesnek fognak utánpótlást nevelni és a szak segítségével az Erdélyben működő közel 350 amatőr néptáncgyűttes oktatói is szakpedagógusok lehetnek – fejtegette ki Könczei Csongor, a szak megbízott vezetője, aki szerint erős a pedagógiai igény az iskolákban működő néptánc-szakkörök oktatóinak képzésére is.

Tíz tandíjmentes és hat fizetési helyet hirdetnek meg. A felvételt júliusban tartják, és kétféle lesz. Egyrészt egy kizáró jellegű, fizikai próbatételből áll, ahol például a jelentkezők ritmusérzékét, a hallást, hajlékonyságot mérik fel, de elvárt egy alapfokú tánc tudás is (bármilyen táncművészeti műfajban, de előnyt élveznek a néptáncosok). Második próbatétel egy motivációs beszélgetésből és egy képességvizsgából áll. Ha egyenlők lesznek a jegyek, akkor az érettségi eredmény a döntő a bejutási sorrend felállításában.

Könczei elmondása szerint nagyjából fele-fele arányban lesznek elméleti és gyakorlati tárgyak, aki táncpedagógus szeretne lenni, annak külön a pedagógia modul is választania kell. 2017 nyarán kezdtek el a szak elindításával kapcsolatos munkát, és másfél évig tartottak az előkészületek. A tanterv összeállításában a Magyar Táncművészeti Egyetem volt a minta, amit a román felsőoktatási rendszerhez igazítottak, illetve az erdélyi igényeknek is próbáltak megfelelni.

(A transindex.ro portálon megjelent tudósítás nyomán.)

Timár Sándor, Zórándi Mária, Brieber János, most pedig Hortobágyi Gyöngyvér rendkívül szisztematikusan építenek az egymást követő nemzedékek bevonására. Professor emeritusként itt van Brieber János, tanít még Végső Miklós, aki az első tagozat végzőse volt. Hortobágyi Gyöngyvérrel megint lépünk egy évfolyamot, aztán oktat Rémi Tünde, Ónodi Béla, Juhász Zoltán, Appelshoffer János, s gyakornokként házon belül van Gyetvai Julia és Sáfrán Balázs. Ez legalább hat-hét generáció, és nem tudok mondani még egy olyan képzést, amelyben oktatóként ennyire arányosan jelen lenne szinte minden korosztály. Talán ennek is köszönhető, hogy a három hivatásos néptáncgyűttes valóban épít ránk. A végzős évfolyamoknak azok a tagjai, akik hivatásos együttesnél akarnak elhelyezkedni, megtalálhatják a helyüket. Ráadásul ez vonzóvá vált, amióta a három együttes közül kettőnél a belső életpályamodell jó irányba indult el. De – ettől függetlenül is – végzett néptáncosaink alkalmasak arra, hogy bármelyik más vonalon elhelyezkedjenek.

– *Biztos, hogy nem beszélünk mindenről, amiről lehetne, kellene vagy érdemes lenne, de azt hiszem, így is meglehetősen sokszínű képet rajzolunk az egyetemről, s benne rólad, a rektorról. Ennyi tevékenység mellett – és a szükséges bürokráciáról egy szót sem szóltunk! – mennyi lehetőség marad a kultúra szeretetére, a táncélet eseményeinek követésére, az előadások megtekintésére?*

– Színház és előadás látogatására senkit nem kell – szerintem nem is szabad – kötelezni, ugyanakkor egy ilyen pozícióban szükséges megnézni az előadásokat. Értelmetlenné lenne a munkám, ha nem látnám az eredményeket. Ráadásul a kíváncsiságom sem fakult, akkor sem, ha nehezebb beiktatni mindezt a napi programomba. Van, amit azért nézek meg, mert köze van hozzá az egyetemnek, de bőven akad olyan előadás is, amelyre „csak úgy” kíváncsi vagyok, azért, mert jó látni, s mert értelmet ad a munkámnak. Ez az egyetem azért van, hogy a táncszakmát kiszolgálja, de ezt a feladatot csak akkor lehet felelősséggel vállalni, ha tényleg odafigyelünk arra, ami körülöttünk zajlik.

Grozdits Károly

A „II. néptánctagozat” jubileuma

Tisztelt Közönség!

A mai napon Önök egy rendhagyó előadás részesei és nem csak azért, mert a műsor címe *Táncoló Kárpát-medence és egy kicsit másképp...* A mai napon az 1979-ben végzett néptáncművészeket köszöntjük. Kérem, ünnepeljenek velünk!

Kedves negyvenévesek, a legendás első utáni eminens másodikok, mesterek, tanárok!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy a Táncművészeti Egyetem jelenlegi néptánctagozatának oktatói és hallgatói nevében köszönhetlek Benneteket.

Tisztelettel köszöntöm körünkben Timár Böskét „Mesti” képviselőjeként, aki sajnos nem jöhetett el hozzánk úgy, mint négy éve. Innen kívánunk neki jó egészséget. Köszöntöm Som Gizellát, balett-, illetve akrobatika mesternőnket. Sajnos, már csak ő van velünk, a többi mestert csak fényképeken üdvözölhetjük, és hisszük, hogy az égi balett-termekben fantasztikus órákat tartanak. Éhn Éva, Zórándi Mari, Janek Jocó, Molnár Lajos „Pubi”... Tisztelegjünk előttük!

Szeretettel köszöntöm Haskó Katalint, akik osztályfőnökünk volt, igaz, csak egy évig, azután átment az ELTÉ-re, de onnan is mindig figyelemmel kísért bennünket. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy ma is itt van körünkben. Melis Hanna éppen két hónapja búcsúzott el az Egyetemtől, de a néptánctagozatok vizsgáin, előadásain mindig hű szurkolónk volt és lesz! Örülök, hogy megtiszteltek bennünket, és eljöttek.

Hihetetlen, hogy már négy év eltelt azóta, hogy a „legendásnak” titulált évfolyamnak szerveztem az első, negyven éve végzett néptáncosoknak szóló ünnepséget, és itt va-

gyunk, mi is ide értünk. Mi, akik mindig „csak” másodikok voltunk, vagyunk, de vigasztaljon, hogy utánunk is vannak következők! Sőt, a jelen tanévben a tizennegyedik évfolyam kezdte meg tanulmányait az Egyetemen, és élvezzi a kitaposott út kényelmét, „cifrázik” nap mint nap a táncművész diploma felé. A negyvennégy év alatt 301 hallgató szerzett először közép-, majd felsőfokú táncművész diplomát.

Annak idején az Állami Balett Intézetbe háromezer gyerek közül lettünk kiválasztva. Hogy véletlen volt-e, hogy többnyire kitűnő bizonyítvánnyal rendelkezünk, vagy talán egy kicsit irányítottan választottak így ki bennünket, hogy kevesebb probléma legyen a képzés során, ma már mindegy. Az biztos, hogy tanulmányainkat a lehető legjobban próbáltuk abszolválni. Ezt bizonyítja, hogy sorainkban ma sok-sok diplomával rendelkező ül. A második évfolyama voltunk annak a kísérleti oktatásnak, amely – ma már bizonyítottan helyes – gondolata, kezdeményezése volt Rábai Miklósnak és Novák Ferencnek, az Állami Népi Együttes és a Honvéd Együttes akkori vezetőinek: a hivatásos együttesek utánpótlását hivatalos oktatási keretek között kell megoldani, és ennek a táncművészet oktatásának fellegvárában, a Balettintézetben van a helye.

A mi évfolyamunk munkájában Györgyfalvy Katalin már nem vett részt. Timár Sándor mellett Molnár Pubi, Zórándi Mari, Janek Jocó vezetésével kezdődött az csodálatos munka, amely véleményem szerint mindannyiunk életét meghatározta. Hogy ki meddig maradt a szakmában, azt már az élet formálta. De olvasván az életpályáitokat kiderült, hogy mindenkiben mély nyomot

hagyott az a négy év, amit együtt töltöttünk, és meghatározóak voltak számunkra a balettintézeti évek.

Mari indította el a folytonosságot a tagozatok között. Nálunk kezdte pedagógiai pályáját: ámulva néztük sudár alkatát, kedves mosolyát, mindig sugárzó tekintetét. Ő vette át Mestitől a stafétát olyan sikerrel, hogy később már vezető mester volt, majd tanácskezes, végül az első nem-balettművész rektor. Mindannyiunk fájdalomra nagyon rövid ideig volt köztünk. Neki köszönhetem, hogy ma itt állok, hiszen, ha 1979-ben nem adják át Farkas Zoltán „Batyuvál” a Közgáz Táncegyüttest Lévai Péternek és nekem, és Mari nem hív tanítani bennünket a főiskolára, Pétert a pedagógusképzésre, engem Végső Miki mellé a művészképzésre, ma nem lennénk – sem Lévai, sem én – néptáncpedagógusok, és most nem én mondanám e köszöntő szavakat.

Janek Jocó volt az első, aki elment. Nyers humora, fiatalos lendülete lenyűgöző volt. A fiúk áhítattal nézték és igyekeztek nyomdokaiba lépni. Pubi volt az igazi mókamester. Azok a szombat délutáni színészmesterség órák! Emlékeztek, amikor a helyzetgyakorlatokon először meg sem mozdultunk, aztán visongtunk? Ő sincs már köztünk. Éhn Éva mesternő balettóráira szerintem minden lány emlékszik. Az első sokkra, amikor a rúd mellé álltunk, és ő, kedves mosolyával, hihetetlen profizmusával, tudásával feloldotta gátlásainkat, elhittette velünk, hogy testünk mindenre képes lesz. A mai napig emlékszem a gyakorlatokra és azok kivitelezésére, szabályaira; ez gyakran segítségemre van, amikor helyettesíteni kell balettórán. Emlékeztek Kokóra, Menyhárt Jacquelinra és a történelmi társastánc-órákra? Hát anynyi csizmát az asztalon keveset lehetett látni a Balettintézetben, mint amikor az első órákon „paschassztunk”...

Az akrobatika órák! Som Gizi mesternő a mai napig emlegeti, amikor a fejen és kézen átfordulások közben többször találkoztunk a földdel, mint a levegővel. És a tigrisbukfencék is jobban hasonlítottak szabadnapos tevééhez, akit akadályoz a púpja a mozgásban.

Évfolyamtársaink közül párat nem sikerült megtalálnom, reméljük ők is boldogan élnek valahol a világban.

Most felkérem Rektor Urat az emléklapok és az üvegtrófeák átadására, amelyek számomra a művészet és a tudás állandóságát szimbolizálják.

Hortobágyi Gyöngyvér

(Elhangzott 2019. április 13-án. Képeink forrása: Magyar Táncművészeti Egyetem archívuma)

„Csoportkép Timár Sándorral”

„Ballagás a Népköztársaság útja 25-ben”

„Lányok a próbateremben”

„Üveges tánc”

„Mestereink: Molnár Lajos »Pubi«, Zórándi Mari és Timár Sándor”

„Fiúk a rúdnál”

„Népművészeti kiállítás megnyitóján”

„Levegőben”

„Tűzugrás”

„Virágzó hagyomány”

GYERMEK, IFJÚSÁGI ÉS FELNŐTT LEGÉNYESVERSENY, PÁROSTÁNC-VERSENY, LEGÉNYEST

2019. május 18-19-én került megrendezésre a Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes szervezésében a „Tedd ki a pontot!” XXII. Nemzetközi Legényesverseny, melyhez ebben az évben harmadszor a „Fordulj egyet előttem!” Nemzetközi Párostánc-verseny is társul. Idén először az együttes művészeti vezetői, Sánta-Bíró Anna és Sánta Gergő az „A te lábad fűzfavessző” I. Nemzetközi Gyermekek és Ifjúsági Legényesversennyel bővítették a rendezvényt. A programsorozathoz kapcsolódik a „LegényEst” is, amelynek középpontjában évente egy-egy gyűjtő áll, akinek életéről és munkásságáról meghívott vendégek mesélnek Novák Péter moderálásával. Idén a Fonóban, majd a Táncháztalálkozóon Borbély Jolánra emlékeztünk. Ezek a rendezvények alkotják a Bartók Táncegyüttes „Virágzó Hagyomány” sorozatát, amely kiemelt helyet foglal el az együttes életében.

A hétfégi szakmai versenysorozat Martin György munkásságának értékeit tükrözi, a táncos archív filmek elemzésére és alkalmazására helyezi a hangsúlyt. A versenyen indulók produkciói a kötelező táncfolyamatból (archív filmrészletből), valamint a szabadon választott táncból (improvizációból) állnak. A verseny célja az archív filmek elemzésének elsajátítása és alkalmazása, a táncok alapos, mély ismerete által az improvizációs készség és előadói kvalitás fejlesztése, valamint ezek eredményeképpen a versenyzők tánctechnikai fejlődése.

Idén a Legényesverseny kötelező folyamata a küküllődombói Gilyén Miklós pontozó táncából, a Párostánc-versenyé a nagyecsed-i Bíróné Sarkadi Róza és Murguly Lajos csárdás és friss csárdás táncából, a Gyermekek és Ifjúsági Legényesverseny táncanyaga a gyöngyfalvi Jaskó István „Pitti” legényes táncából lett kijelölve.

Mindkét napot gálaműsor zárta, amelyen a versenyzők mellett közreműködtek a Rákóczi Kovács Gusztáv Hagyományörző Együttes és a Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes táncosai, magyarlapádi adatközlők, valamint a Magyar Nemzeti Táncegyüttes szólistái. Külön öröm, hogy a felnőtt versenyek kiírásában szereplő adatközlők részt vettek a versenyen és táncoltak a szombati gálán: Gilyén Miklós Küküllődombórol, valamint Bíróné Sarkadi Róza és Murguly Lajos Nagyecsedről.

A legényes- és párostánc-verseny szakmai zsűrijét Deffend Irén, Zsuráfszky Vincze Zsuzsa, Antal Áron, Kiss István és Zsuráfszky Zoltán alkotta. A Gyermekek és Ifjúsági Legényesverseny szakmai zsűrije Busai Norbert, Sikentáncz Szilveszter, Szarka Zsolt voltak.

A felnőtt versenyek fődíjait, a lázsiást és kalapdíszet Németh Hajnal Auróra, a gyermek és ifjúsági verseny fődíjait, a bojtot és kalapdíszet Horváth Erzsébet, a cipőt és csizmát Pap Tünde készítették. A Magyar Nemzeti Táncegyüttes műsoros DVD-kiadványaival támogatta a gyerek versenyzőket.

A hétfégi program rendkívül eredményesen zajlott, a versenyzők magas színvonalon táncolták a kiírt táncanyagokat. Az online közvetítésnek köszönhetően több ezren követték és nézték vissza az eseményt a világ különböző pontjain. Az idén elsőként megrendezett gyermek- és ifjúsági versenyt a vártnál is nagyobb érdeklődés övezte, erős mezőny, magas színvonal és gyermekeket meghazudtoló virtuozitás jellemezte az indulókat.

*

„Tedd ki a pontot!” XXII. Nemzetközi Legényesverseny

Gilyén Miklós küküllődombói pontozó táncának hiteles előadója: **Csernus Mihály**; Miklós Samu küküllődombói pontozó táncának hiteles előadója: **Kovács Szabolcs**; Gilyén Miklós küküllődombói pontozó táncának egyéni megformálója: **Bulyáki Zoltán**; Balla Zoltán Különdíj a küküllőmenti pontozó leghitelesebb előadásáért: **Balogh Károly**; Közönség-díj Gilyén Miklós küküllődombói pontozó táncának előadásáért: **Bulyáki Zoltán**

*

„Fordulj egyet előttem!” III. Nemzetközi Párostánc-verseny

Az év páros táncosai (megosztott első díj) Bíró Sándorné Sarkadi Róza és Murguly Lajos nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának

előadásáért: **Paput Júlia és Juhász Bence Zsombor**, valamint **Molnár Sarolta és Bordás Barnabás**; Bíró Sándorné Sarkadi Róza nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának hiteles előadója: **Jencsel Noémi**; Murguly Lajos nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának hiteles előadója: **Bordás Barnabás**; Ifjú tehetségek díja Bíró Sándorné Sarkadi Róza és Murguly Lajos nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának előadásáért, az Örökség Népművészeti Egyesület különdíja: **Szécsi Fanni és Halász Gergő**; Legkiemelkedőbb előadómód különdíja Bíró Sándorné Sarkadi Róza és Murguly Lajos nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának előadásáért, a Martin György Néptáncszövetség különdíja: **Paput Júlia és Juhász Bence Zsombor**; Aurora Folkglamour különdíj (legszebb viselet díja): **Fazekas Orsolya**; Nagyecsed Város Önkormányzata és a Rákóczi Kovács Gusztáv Hagyományörző Együttes különdíja: **Molnár Sarolta és Bordás Barnabás**, valamint **Rásó Barnabás és Verhóczki Milán**; Közönség-díj Bíró Sándorné Sarkadi Róza és Murguly Lajos nagyecsed-i csárdás és friss csárdás táncának előadásáért: **Molnár Sarolta és Bordás Barnabás**

*

„A te lábad fűzfavessző”

I. Nemzetközi Gyermekek és Ifjúsági Legényesverseny

Gyermekek korcsoport

Az évad legényes-táncosa (fődíj): **Albert Csaba, Juhász Bertalan**; Aranybojtos táncos: **Albert Csaba, Baka Levente, Hajdu-Németh László Béla, Juhász Bertalan, Makula Zoltán, Orsós Sándor László, Terhes Balázs**; Ezüstbojtos táncos: **Szuszai Hunor Sándor**; Bronzbojtos táncos: **Sándor Benjamin Solt**; Közönség-díj: **Lipusz Bendegúz**; az Örökség Gyermekek Népművészeti Egyesület felajánlásából tehetséggondozó tábortól részvétel: **Baka Levente; Hajdu-Németh László Béla; Makula Zoltán**; Különdíj a korát meghazudtoló improvizációs készségért: **Lipusz Bendegúz**

Ifjúsági korcsoport

Az évad legényes-táncosa (fődíj): **Tóth Soma, Nagy Marcell**; Aranybojtos táncos: **Fenyvesi Zénó, Gerlecz Gábor, Halaj Balázs, Körömi Máté Lajos, Nagy Marcell, Oláh József Márton, Sándor Zsigmond Áron, Takács Zoltán, Tóth Soma, Szöcs Szilárd**; Ezüstbojtos táncos: **ifj. Hercz Vilmos, Hetényi Levente, Horti Máté, Pohlodzik Tamás, Sári Ábel, Szabó László Botond**; Bronzbojtos táncos: **Duchon Márton, Lucza Gergely**; Közönség-díj: **Lucza Gergely**; Különdíjak: **Tóth Soma, Fenyvesi Zénó, Körömi Máté Lajos**

*

A „Virágzó Hagyomány” rendezvénytámogatói: Emberi Erőforrás Támogatáskezelő Csoóri Sándor Alap, Nemzeti Kulturális Alap, Közszolgálat a Magyar Kultúráért Alapítvány, Martin György Néptáncszövetség, Örökség Gyermekek Népművészeti Egyesület, Fonó Budai Zeneház, Magyar Művészeti Akadémia, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Magyar Nemzeti Táncegyüttes, Budapesti Művelődési Központ, Táncház Egyesület és Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes.

Sánta Gergő

„Európa-díj a Népművészetért”

Az 1989-es rendszerváltozás minden értelemben hatalmas változásokat hozott a bukovinai székely közösségek életébe. Civil szervezeteket lehetett alapítani. Mi 1989. január 7-én alakítottuk meg az Érdi Székely Kör. Akkoriban szinte minden magyarországi székelyek lakta településen létrejöttek a székely körök. A későbbi években megalakultak a határainkon túl élő bukovinai székely szervezetek is. 1989 szeptemberében, Fábíán Gergely vezetésével létrejött a székely köröket összefogó Székely Szövetség is. 2011-ben Potápi Árpád János vette át a Szövetség irányítását. A szervezet nevét Bukovinai Székelyek Országos Szövetségére változtatták. Részlet az alapszabályból:

„II. A Szövetség célja és tevékenysége:

A szervezet küldetése a bukovinai székely kultúra őrzése, ápolása a magyar és az egyetemes kultúra méltó és elismert részeként, s ezáltal a bukovinai székely önazonosság (identitás) fenntartása a népcsoportban.

Az ernyőszervezet céljai:

1. A Magyarországon és a határainkon túl élő bukovinai székelyeket tömörítő ernyőszervezet, melynek célja a tagszervezetek tevékenységének erkölcsi és anyagi segítése, koordinálása és ezen keresztül a népcsoport érdekvédelme.
2. A Szövetség célja a tiszta forrásból származó bukovinai székely – szellemi és tárgyi – örökség védelme, ápolása, áthagyományozása a következő generációkra és minél szélesebb körben történő bemutatása, ismertetése.”

*

1989 a magánéletemben is nagy változásokat hozott. Már májusban megtudtuk, hogy decemberben megszűnik a munkahelyünk. Feloszluk a Kisdobos újság szerkesztősége. Addig is, nagy hirtelen az Orlay utcából a Népköztársaság útjára költöztettek bennünket, a VI. kerületi pártbizottság épületébe. Úgy nézett ki, hogy életemben először munkanélküli leszek. Nem voltam nagyon kétségbeesve. Rengeteg előadásom volt akkoriban, mesekönyveket írtam, lemezeim jelentek meg, a nyugdíjasok lapjának, a Heti Hírhozónak külső munkatársa lettem. Azért a szerkesztőségünk feloszlását nagyon fájdalmasan éltük meg. Különösen szomorú volt azért is, mert közben a főszerkesztőnk egy tragikus balesetben meghalt.

Ezekben a napokban Erden összetalálkoztam egy volt tanácsi dolgozó kollégámmal. Boldogan újságolta, hogy Érd-Ófaluban termál szállót épített, és hogy hamarosan megnyitja. Lelkendezett boldogan, hogy a szállodája olyan, mint egy kis ékszerdoboz, nézzem meg.

– Hát te? Mit csinálsz, hogy vagy? – tudakolta, talán csak udvariasságból.

– Január elsejétől munkanélküli leszek.

– Nincs kedved nálam dolgozni?

– Miért ne? Mit kell csinálni?

Öt perc alatt megegyeztünk, és 1990. január 1-én az érdi Liget Termál Szálló kulturális igazgatóhelyettese lettem. Még titkárnőm is volt, sőt egy népművelő beosztottat is kaptam magam mellé!

A munkám könnyű volt, nagy kedvvel fogtam hozzá. Egyszer csak azon kaptam magamat, hogy már egy kisebb fajta művelődési ház szerepét töltjük be. Irodalmi estek, folklórműsorok, kiállítások, bálók, konferenciák sűrűn követték egymást. Amellett volt időm a népdalköröm fellépéseit is szervezni, az előadásaimat is megtarthatam, és egy újabb újságba, a Világlapba is kezdtem dolgozni. Alig

egy év után a szálloda tulajdonosa csödbe jutott. Újabb fél év vergődés, felszámolás, és ismét nem volt munkahelyem.

Hogy nem kerültem létbizonytalanságba, azt „Mátyáskámnak” köszönhettem. Még a Kisdobosnál dolgoztam, amikor elhatároztam, hogy Mátyás király halálának 500. évfordulójára keresek valami gyönyörű, a nagy királyhoz méltó mesét vagy mondát, amit még nem ismernek a gyerekek. Úgy terveztem, hogy a majd megtalálandó, páratlanul szép mesét 1990 áprilisában, Mátyás király halálának hónapjában jelentetem meg. (Ember tervez, Isten végez... Akkor már nem is volt Kisdobos.)

Mindenestre időben megkezdtem a kutatást, egy évvel a teljes évforduló előtt elkezdtem a mesegyűjtést. Már az első faluban, Ipolybalogon megtaláltam, amit kerestem. A *Mátyás király rózsát nyitó ostornyele* című, minden tekintetben megfelelő, gyönyörű mesét. Már egyet se kellett volna lépnem tovább, de én szinte szárnyakat kaptam és megállíthatatlanul mentem, keresgéltem tovább. Kutattam a krónikákban, mesegyűjteményekben is. Nyolcszáznál is több szöveg gyűlt össze egy év alatt. Elhatároztam, hogy a legszebbeket feldolgozom és szerkesztek belőlük egy kötetet.

Visegrádon, a vár alatti üdülőben végeztem el az utolsó munkákat a kéziratot, azután kiadót kerestem. Meg is egyeztem az *Egy asszon két véteckéje kiadójával*, s hamarosan felkértük Gyulai Líviusz grafikusművészt, hogy illusztrálja a meséket.

Már minden sínen volt, amikor a kiadó az eredetileg tervezett példányszámot, a 10 ezer darabot, a felére akarta csökkenteni, amit én rendkívül zokon vettem. Vitatkozni kezdtem, ő dühös lett és gorombáskodni kezdett. Felkaptam az asztalról a kéziratot a grafikákkal – akkor még nem számítógépben tároltuk az írásainkat! – és elrohantam. A kiadó valahol a XIII. kerületben működött, mire a Batthyány térre értem, lehiggadtam és nagyon szomorú lettem. Most mit csináljak? A vásárcsarnok előtt álldogáltam nagy búbanatosan a 86-os busz megállójában, amikor megszólított Takács Eszter, a Heti Hírhozó szerkesztő-újságírója. Derűsen üdvözölt és megkérdezte, hogy miért vagyok olyan szomorú. Elmondtam neki, hogy, hogy jártam „Mátyáskámmal”.

– Egyet se búsulj! A fehérváriak halálra keresnek egy jó Mátyás kéziratot.

Másnap reggel nyolc órakor már nálam voltak Érd, a székesfehérvári Út Kiadó igazgatójával együtt. 1990 elején megjelent „Mátyáskám” negyvenötezer példányban. Igaz, hogy nagyon-nagyon szerény papíron, puha fedéllel adták ki, de olcsó volt. Jutott belőle Erdélybe, Kárpátaljára, Felvidékre és a Vajdaságba is. Természetesen itthon is nagyon sok gyereknek felkerült a polcára. Nagyszerű kritikákat írtak róla akkoriban az újságok. Úgy éreztem, hogy annak a könyvnek mindenki örült, a szakmai sikeren túl az anyagi hozadéka is jelentős volt. Abban a – munkahely szempontjából – bizonytalan időszakban életmentő volt számomra. A lakásomat nagyobbra tudtam cserélni, a lányoméknak házhelyet vásároltam, és a következő másfél évben, amíg nem találtam magamnak új munkahelyet, nem kellett nélkülöznom.

1991. március 12-én, a születésnapomon, letekintettem negyedik emeleti lakásom ablakából a házak közötti térre. A postást vártam türelmetlenül. Észrevettem, hogy a lépcső melletti ágyásban virágba borult egy kis aranyvessző bokor. Állapotomhoz képest gyorsan le akartam jutni a száztizenöt lépcsőn, hogy közelebről is meg-

szemlélhessem a tavasz hírét hozó aranysárga virágokat. Hetek óta egyik lábamon bokától térdig, a másikon bokától combig érő, nehéz gipszpólyákat vonszoltam. A korlátba kapaszkodva, hátra felé bicegve ereszkedtem le a földszintre. Kimerülten értem földet, nagyon sajnáltam magamat. Lerogytam egy padra és szomorú szívvel nézegetni kezdtem a virágzó bokrot. Egyszer csak odaért a postás. Maroknyi levelet, képeslapot nyomott a kezembe és tovább kerekedett.

Legelőször a nálunk akkor még szokatlan, hosszúkás, elegáns borítékot nyitottam ki. A levelet németül írták. Bosszús lettem:

– Ki a csuda írhatott nekem németül?

Hiába meresztgettem a szememet a szövegre, nem sokat értettem meg belőle, csak annyit, hogy a göttingeni egyetemről írta egy Prof. Dr. Rolf Wilhelm Brednich nevű úr. A levélben szerepelt még dr. Kríza Ildikónak, a MTA néprajzkutatójának neve is.

A tér túlsó oldalán feltűnt kedves tanárbarátom, Somfai István. Átkiáltottam neki s ő odajött hozzám.

– Pista, nem tudsz véletlenül németül?

– De igen, tudok.

– Nézd, most kaptam ezt a levelet...

Átfutotta a levelemet és nagy örömmel tudatta:

– Gratulálok. A népdalköröddel hagyományörző tevékenységért „Európa-díj a Népművészetért” kitüntetését fogtok kapni Hamburgból. Azt írják még, hogy az elismerést februári ülésén nemzetközi kuratórium ítélte oda nektek. Vedd fel a kapcsolatot Kríza Ildikóval!

– Köszönöm! Köszönöm!

Gipsz ide, gipsz oda, szinte felrepültem a negyedik emeletre. Azonnal telefonáltam Kríza Ildikónak, akitől percek alatt minden fontosat megtudtam. Ildikó volt az Európa-díj népművészeti kuratóriumának magyarországi tagja. Több mint öt éve kísérte figyelemmel a munkánkat. Ő terjesztett fel erre a rangos kitüntetésre. Az elismeréssel 12.500 német márka pénzjutalom is együtt járt.

1991. szeptember 27-én, az érdi Liget Termál Szálló dísztermében rendeztük meg a díjátadó ünnepséget, ahová eljött dr. Rolf

Dr. Rolf Wilhelm Brednich átadja az Európa-díjat Kóka Rozáliának

Wilhelm Brednich professzor úr, a kuratórium elnöke, Helmuth Schmidt, az Alfred Töppfer Alapítvány gazdasági igazgatója a felelőségével és dr. Kríza Ildikó is.

A rengeteg pénzt kétféle osztottuk. A feléből háromnegyedes bronz Mária-szobrot készítettünk Domonkos Béla szobrászművésszel az épülő érdi Karmel-hegyi Boldogasszony templomba. A pénz másik feléből ötvenketten nyolcnapos olaszországi utazáson vettünk részt. A népdalkör addigi összes tagját meghívtam az utazásra. Közös elhatározással alakítottuk ki az útvonalat. Meglátogattuk Velencét, Firenzét, Assisit, Páduát és Rómát is.

1991 májusában, a bukovinai székelyek hazatérésének 50. évfordulója alkalmából megszervezttem Budapesten és Érden az I. Bukovinai Székely Találkozót és Tudományos Tanácskozást. A célom az volt, hogy összegyűjtssem a hazai és határon túli bukovinai székely együtteseket, a népművészeket, a közülünk kikerült értelmiségieket, a székely körök tagjait és mindazokat a nem bukovinai székely írókat, filmalkotókat, néprajzkutatókat, történészeket, akik áldozatos munkájukkal segítették népcsoportunk tagjait a magyar társadalomba való beilleszkedésben. Akik arra tanítottak bennünket, hogy „emelt fővel” járjunk a világban. Az volt a szándékom, hogy együtt tekintsünk vissza népünk elmúlt évszázadaira. Emlékezzünk meg mindazokról, akik a nehéz sorsfordulóink idején mellettünk álltak, vegyük számba értékeinket és közösen tervezzük meg a jövőt.

Május 9-én a Budai Várban, Hadik András szobrának megkoszorúzásával kezdődött az ünnepség. Dr. Balás Gábor történész és dr. Zachar József honvéd alezredes mondtak ünnepi beszédet. Este a Stefánia úton, a Magyar Honvédség Művelődési Házában *Édes hazám, mit vétettem?* címmel nagyszabású gálaműsort mutattunk be a budapesti közönségnek. A műsorban közreműködtek: Ferenczy Csongor színművész, Fábián Éva és a Kalamajka Együttes, valamint az Érdi Bukovinai Székely Népdalkör, a Székelykevei Hagyományörző Együttes, a Hertelendyalvi Tamási Áron Népdalkör, az Egyhá-

Kóka Rozália és Olsvai Imre

zaskozári Hagyományörző Népi Együttes és jómagam. Az est díszvendége dr. Domokos Pál Péter volt.

Másnap, május 10-én Érden folytatódtak az ünnepi események. Délelőtt megnyitottuk Szervátiusz Tibor *Madéfalvi veszedelem* című kiállítását, majd megkezdődött a tudományos tanácskozás. Az elhangzott előadások: Dr. Zachar József, honvéd alezredes, a történelemtudományok doktora – *A bukovinai székelyek leteleptetője*, Hadik András; Halász Péter, a Honismeret című folyóirat szerkesztője – *A bukovinai székelyek története Madéfalvától napjainkig*; Kóka Rozália–Varga Sándor–Szofrán Tamás – *Az al-dunai székelyek*; Beke György író – *Bukovinai székelyek Erdélyben*; Dr. Kubassek János múzeumigazgató – *Teleki Pál miniszterelnök életútja, kapcsolata a bukovinai székelyekkel*; Dr. Andrásfalvy Bertalan – *A bukovinai székelyek küldetése napjainkban*; Olsvai Imre népzenekutató – *A bukovinai székelyek kapcsolata Kodály Zoltánnal*; Domokos Mária népzenekutató – *Egy kiemelkedő bukovinai székely nótafa, Gáspár Simon Antal*; Dr. Tari Lujza – *A moldvai csángó népzene*; Dr. Fazekas Tiborc nyelvész – *A bukovinai székely nyelvújítás*.

Kóka Rozália, Halász Péter, Dr. Andrásfalvy Bertalan

A tanácskozás végén összegeztük a bukovinai székely népcsoport múltjának, jelenének tanulságait, kijelöltük az utat, amelyen járunk, hogy népcsoportunk a világban szétszóródva is fenn tudjon maradni. Konkrét feladatokat is meghatároztunk, amelyeket most idemácsolok és büszkén állítom, hogy azóta valamennyi célkitűzésünket megvalósítottuk.

*

Feladataink a jövőben:

1. A néprajzi gyűjtőmunka szorgalmazása, hivatásos és amatőr gyűjtők bevonása
2. A hagyományörző együttesek támogatása, vezetőik rendszeres továbbképzése
3. Tehetségkutató
4. Tehetséggondozás
5. Találkozási alkalmak szervezése az egymástól távol élő bukovinai székely csoportok számára (búcsúk, vendégszereplések, fesztiválok)

Megemlékezések:

- Május 11-én délelőtt dr. László Antal, egykori istensegítsi káplán dr. Német Kálmánról, a székelyeket hazavezérelő józseffalvi plébánosról emlékezett meg.

- Dr. Kubassek János méltatta gróf Teleki Pált, a néhai miniszterelnököt, a Magyar Földrajzi Múzeum udvarán megkoszorúztuk szobrát.

- Bemutakoztak a bukovinai székely képzőművészek is. A Lőrincz Vitus festőművész és Péter László, székelykevei grafikusművész alkotásait bemutató kiállítást Tamás Menyhért nyitotta meg. Egy termet székely varrottásokkal ékesítettek fel az al-dunai hímző körök aszszonyai.

- Dr. Szóts Zoltán, a Völgyeségi Múzeum igazgatója nyitotta meg a fotókiállításokat. Az archív fotókiállításokon a bácskai telepítés eseményeit mutattuk be. Egy külön kiállításon Csoma Gergely moldvai csángókról készült képeit, Kunkovács László al-dunai falvakat megörökítő fotóit láthatta a közönség.

Fűr Lajos a Bukovinai Székely Találkozón

- Bemutatásra került Orbán Ágnes-Lengyel Gyula-Kóka Rozália „Székelyek az Al-Dunánál” című TV-filmje és Sára Sándor-Csoóri Sándor „Keresztúton” című dokumentumfilmje.

- Május 12-én délelőtt hálaadó szentmise emlékeztünk meg a „negyvenkét ember”-ről a Postástelepen épülő Kármel-hegyi Boldogasszony templomban. A szentmisét bukovinai székely papok celebrálták.

*

A szentmise után a találkozó összes résztvevője ebédelni ment. Én néhány emberrel a művelődési házban maradtam. Végigjártam a termeket, mindent áttekintettem, és boldog izgalommal készültem a délutáni programra, a bukovinai székely együttesek bemutatójára.

Váratlanul óriási meglepetés ért. Daliás fiatal férfiak jöttek be a művelődési házba, engem kerestek. Közölték, hogy körülbelül egy óra múlva itt lesz Antall József miniszterelnök úr. Mutassam meg, milyen ajándékot adunk neki, hogy a tűzsereszek átvizsgálhassák. Ijedtemben lekaptam egy gyönyörű hímzett párnát a kiállított kézimunkák közül. Papírral volt kitömve. Megtapogatták és azt mondták, hogy jó lesz. Azután bementek minden terembe, a toalettbe, minden zugot átvizsgáltak. Hamarosan megérkezett a miniszterelnök úr. Két népviseletes kislánnyal eléje mentem az utcára. Szégyenkezve kértem bocsánatot tőle, hogy nem küldtem neki meghívót a találkozónkra.

– Tudok én olvasni, benne volt a Magyar Nemzetben – mondta kedvesen.

Végigvezettem a kiállításokon, mindent figyelmesen megnézgettem. Közben visszaértek a találkozó résztvevői, körülállták, kérdezték különböző dolgokról, s ő válaszolt nekik mindenre. Elmondta, hogy az édesapja, idős Antall József 1941-ben menekültügyi kormánybiztos volt, részt vett a bukovinai székelyek bácskai letelepítésének irányításában. 1944-ben, amikor a bukovinai székelyek már elmenekültek onnan és szétszóródtak a Dunántúlon, ő tizenhat éves volt, akkor a családjuk a Balaton-felvidéken élt. Az édesapja már nem volt hivatalban, de mégis, minden este azzal az aggodalommal tért haza, hogy: „Istenem! Mi lesz a szerencsétlen bukovinai székelyekkel?”

Emlékszem, valaki megkérdezte tőle, hogy mi is lesz a kitelepített németektől elkobzott, majd a bukovinai székelyeknek adott földek, házak sorsa. A kárpótlási törvény megjelenése után ugyanis, a kitört nagy szabadságban, egyes szegény német embereknek meglódult a fantáziájuk. Azzal fenyegették a székelyeket, hogy most majd visszajönnek a kitelepített svábok és akkor a székelyeknek fel is út, le is út. A miniszterelnök úr megnyugtatta az aggályoskodókat, hogy ne féljenek, nem történik semmi ilyesmi.

Egy kicsit beszélgettem az al-dunai férfiakkal is, végül Kerekes Valéria, a Hertelendyfalváról származó színésznő átadta neki az ajándék párnát.

Antall miniszterelnök úr több mint egy órát töltött a körünkben. Hiába marasztaltuk a délutáni előadásra, elsietett, mert másnap Izraelbe kellett utaznia.

A délutáni műsorban tizennyolc bukovinai székely együttes és egy moldvai csángó csoport lépett fel, köztük a két al-dunai székely együttes is. Összesen voltunk vagy hatszázan, mindenki szép népviseletben jött, pompás látványt nyújtottunk. Kissé megnyugodva elkezdtem a műsort, bekonferáltam az első együttest, s kiléptem a

Antall József fogadása a Bukovinai Székely Találkozón

színpal mögé. Együttesem tagja, Domokos Lajos jött hozzám rémülten: „Rózszi, itt van a honvédelmi miniszter a családjával. Az ajtóban állnak. Most mit csináljunk?”

Kifutottam a folyosóra és egy oldalajtón át a színházterem bejáratához siettem. Valóban, ott állt szerényen Für Lajos a feleségével és a kislányával. Régóta ismertük egymást, nagyon örültem nekik, de most, a délelőtti izgalom után egyenesen humorosnak találtam a megjelenésüket.

– Kedves Lajos! Én még soha nem fogadtam honvédelmi minisztert. Most mit csináljak?

– Ne csinálj semmit! – nevetett látva zavaromat s népem riadságát.

Az emberek észrevették őket, felálltak és lelkesen tapsolni kezdtek, majd előre tessékelték a családot az első sorba, és folytatódott a műsor. Jó, hogy néhány fénykép megőrizte ezeket a pillanatokot. Für Lajost mindig nagyon tiszteltem. Szeretettel és nagybecsülés-sel gondolok rá most is.

A miniszterelnök úr és Für Lajos látogatása óriási megtiszteltetés volt számunkra. Az akkori érdi fideszesek néhány fanyalgó cikket jelentettek meg a találkozó után az érdi lapokban, de mi azokkal nem törődtünk. A miniszterelnök úrral a népdalköröm még kétszer találkozott, Lakitelken és Töserdön. Kedvesen elbeszélgettem az asszonyokkal, különösen Illés Imréné Ágota nénivel, aki 1941-ben találkozott a miniszterelnök úr édesapjával.

Az érdi székely találkozó példáját hamarosan követték a többi székelyek lakta települések is. 1992-ben Csátalján rendezték meg a következőt. Eleinte minden évben, azután kétévenként találkoztunk, mindig másik helyszínen, más-más hangsúlyokat, színeket adva az ünnepi összejöveteleinknek. Voltunk már lakodalomban, minden év vízkeresztjén Bonyhádon megemlékezünk a madéfalvi veszedelem évfordulójáról, de nem feledkezünk meg kirajzott csoportjaink jubileumairól sem. Az első találkozót követően csak húsz év múlva, 2011-ben, hazatérésünk 70. évfordulóján rendeztük ismét Érden és Budapesten a Bukovinai Székely Találkozót. A Mátyás templomban volt a szentmise, a Hadik-szobor koszorúzását követően a Magyarország Házában hangversennyel és csodálatos archív fotó-kiállítással emlékeztünk meg a hazatérés eseményeiről. A Szent István szobor mellett felállított szabadtéri színpadon fergeteges táncbemutatót rendeztek a tolnai-baranyai, az al-dunai és a dél-erdélyi testvéreink. Érden folytattuk az ünneplést.

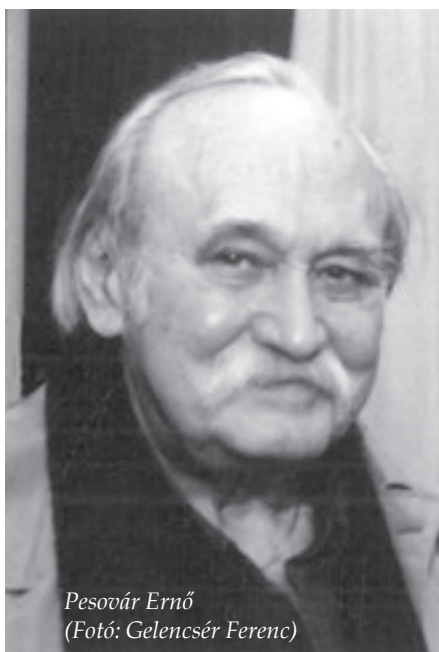
Muharay Elemér hagyományápoló műhelyében

Muharay Elemér meghívására 1952. augusztus 1-én, Gábor Anna utódként kerültem a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztályára és vettem át a táncfolklorista teendőket, azt a munkakört, mely szervesen illeszkedett a Néprajzi Osztály sokrétű feladatkörébe, a Muharay Elemér által vallott komplex hagyományápolás koncepciójába. [Pesovár Ernő 2001. november 30-i keltezésű kézírata a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség archívumában található.]

A munka megalapozása érdekében a különböző amatőr művészeti és hagyományápoló mozgalmak számára nélkülözhetetlen archívumok kialakítása volt a leg sürgetőbb feladat. Az ezt szolgáló nagyszabású gyűjtőmunkában az osztály munkatársai és külső szakemberek mellett fontos szerepe volt a társadalmi gyűjtőhálózatnak. Ez utóbbi irányításában és szervezésében az osztály együttműködött a Néprajzi Múzeum Adattárával, illetve az ilyen jellegű munkákban nagy tapasztalattal rendelkező munkatársával, Morvay Péterrel.

Elsőrendű feladat volt tehát az amatőr néprajzi gyűjtők szakmai felkészítése. Ennek érdekében 1952 és 1954 között olyan módszertani füzet-sorozatot jelentetett meg az osztály, mely többek között a népzene, népköltészet, történeti népköltészet, énekes-táncos gyermekjátékok, népi sportjátékok, néptáncok és színjátékszerű népszokások témakörében adott útmutatást. A munka eredményességét és színvonalát mi sem bizonyítja jobban, mint az a három kötet, melyek a társadalmi néprajzi gyűjtők munkáiból adnak válogatást a *Néphagyományunk értékeiből*, illetve *Népünk hagyományai* címen, Morvay Péter, Simon Józsefné és Igaz Mária szerkesztésében (1954., 1955., 1956.).

A gyűjtés módszere mellett az eredmények gyakorlati felhasználásáról is tájékoztatást adott az általános iskolákban, az óvónői és tanítóképző főiskolákon és kultúrotthonokban működő néprajzi és népművészeti szakkörök számára a Képzőművészeti Osztállyal közösen készített útmutató.

Pesovár Ernő
(Fotó: Gelencsér Ferenc)

A hagyomány élményszerű megismerését és népszerűsítését is szolgálta a nagyszabású vállalkozás, melynek során budapesti iskolás gyerekek részére olyan táborokat szervezett az osztály, ahol tánc- és zenefolkloristák, testnevelő tanárok vezetésével a helyszínen tanulták meg az énekes-táncos gyermek- és sportjátékokat.

Ennek a gyűjtőakciónak az eredményei nem csak az archívumunkat gyarapították, hanem az óvodák pedagógiai munkáját és a sportjáték-hagyomány felújítását, továbbélését is szolgálták.

Forrai Katalin irányításával – aki ekkor a budapesti óvónőképző énektanára volt – néhány óvoda a gyakorlatban próbálta ki

az egyes korosztályok számára alkalmas játékokat, és ennek eredményeként született meg 1953-ban Muharay Elemér előszavával a *Népi gyermekjátékok az óvodában* című kötet. A Hajdú Gyula által vezetett és Lajos Árpád közreműködésével dolgozó népi sportjáték-munkaközösség pedig kialakította a versenyszerűen alkalmazható formák szabályait. Ezeket tanították a Testnevelési Főiskolán és a budapesti iskolákban olyan eredményesen, hogy bajnokságok rendezésére is sor kerülhetett. E kísérlet tapasztalatainak és a gyűjtés eredményeinek kései összegezése Hajdú Gyula 1971-ben megjelent munkája a *Magyar népi játékok gyűjteménye*.

Muharay Elemér korábbi munkássága szerves folytatásaként természetesen kiemelkedő fontosságúnak tartotta, hogy az „eltűnt magyar színjátásznak” a hagyományban élő emlékeit, a szokásokban és rítusokban megragadható összetevőit is feltárja és közkinccsé tegye. Ezt szolgálták az osztályon folyó népzenei, szokás- és táncgyűjtések eredményeként létrehozott archívumok.

Az osztályvezető-helyettes Simon Józsefné által irányított szokásgyűjtés elsősorban azokra a vidékekre koncentrált, ahol népi együttesek működtek, a megyénkint és ezen belül falvanként rendszerezett szokásanyagot pedig Jámbor Márta kezelte. A műfaj összetettségének megfelelően az osztály minden munkatársa, valamint más néprajzos szakemberek (Manga János, Gönyey Sándor, Luby Margit, Raffay Anna) és állandó külső munkatársakként dolgozó tánc- és zenefolkloristák is részt vettek a gyűjtemény gyarapításában.

Pesovár Ernő nevét vette fel a herendi művelődési ház

A herendi születésű, Kossuth-díjas Pesovár Ernő, egykori koreográfus nevét vette fel a helyi művelődési ház. A 2019. április 27-i ünnepség három részből állt: a herendi temetőben megkoszorúzták Pesovár Ernő sírját, majd felavatták domborművét a már a nevét viselő intézmény előtt, végül táncgálával zárult a program.

Az ünnepségen részt vett a névadó lánya, Pesovár Anna, Sebő Ferenc Kossuth-díjas énekes, Felföldi László, az MTA BTK Zenetudományi Intézet nyugalmazott főmunkatársa, Héra Éva, a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség elnöke, valamint Varga Albin, aki elhozta a Pesovár Ernő néptánc-kutató életútját bemutató kiállítási anyagot Gencsapátiból.

Bati János, a művelődési ház igazgatója felolvasta Pesovár Ernőné levelét, aki betegsége miatt személyesen nem tudott megjelenni az avatáson. – Meghatortan értesültem arról, hogy döntésük alapján a művelődési ház férjem nevét veszi fel. Megtisztelő számunkra, a magam és családom nevében köszönöm! Értéktörő munkájukhoz sok sikert kívánok – írta az özvegy.

Jánszky Lajos László polgármester felidézte az 1926-ban Herenden született koreográfus életútját. Kitért rá, hogy a nyolcvanas években előbb Erkel,

majd Életfa-díjjal ismerték el munkásságát, 1992-ben pedig Kossuth-díjat kapott. A kiváló tánc-történész, néptánc-kutató 2008 tavaszán, 82 éves korában hunyt el. A Nagy Benedek szobrászművész által készített, a művelődési ház előtt elhelyezett emlékműről a polgármester elmondta, hogy a Hajag hegy csúcsáról hoztak le hozzá két sziklát, hogy emléket állítsanak Pesovár Ernőnek, akinek őszintén reméli, hogy a szellemisége ettől a naptól beköltözik az épületbe. Felföldi László szerint Pesovár Ernő európai bíró és európai szintű kutató, tánc-koreográfus volt, aki mindenkinek tudott tanítani, bár katedrája sosem volt.

Az ünnepségen bejelentették, hogy a herendi képviselő-testület posztumusz díszpolgári címet adományozott a jeles koreográfusnak. Az elismerést és a Herendi Porcelánmanufaktúra által készített plakettet és vázát Pesovár Anna vette át Jánszky Lajos László polgármestertől.

A megemlékezés után a tánc világnapjához kapcsolódó táncgálát rendeztek a Pesovár Ernő Művelődési Házban. A műsorban a herendi senior néptáncosok és a Magyar Állami Népi Együttes tagjai mellett felléptek szombathegyi, körmenői, székesfehérvári, veszprémi és kapolcsi néptáncosok is. (veol.hu)

A népzenei részleg Borsai Ilona, majd Olsvai Imre vezetésével az adott időszakban élő népdalkincs feltárására vállalkozott. Ennek érdekében szinte az egész zenefolklorista társadalmat mozgósították, és a neves szakemberek mellett az akkori fiatal generáció is részt vett a munkában (Balla Péter, Lajos Árpád, Péczeli Attila, Avasi Béla, Barsi Ernő, Békefi Antal, Dutka László, Kara Zsuzsa, Mező Judit, Sárosi Bálint, Vikár László, Waldman József). A gyűjtés eredményeként létrejött archívum mintegy tízezer dallamát típusok szerint rendezték, előkészítve az *Élő magyar népdal* című gyűjteményt, amelynek kiadására sajnos már nem kerülhetett sor, de eredményei beépültek a Járdányi-féle rendszerbe (*Magyar népdaltípusok*. 1961).

A dallamokhoz hasonlóan a népdalszövegek korszerű rendszerezésével foglalkozott Mona Ilona és Pogány Péter. Ennek eredményeit összegezte Mona Ilona 1959-ben a *Népdalszövegek rendszerezése és tipológiája* című tanulmányában (Ethnographia. LXX.).

Ugyancsak a népzenei részleg keretében folyt a gyermekjátékok feldolgozása. A gyakorlati munka példaként kilenc gyermekegyüttes játékfűzérét adta közre Igaz Mária és Borsai Ilona a *Ki játszik körbe?* című kötetben (1955).

Sajátos feladat hárult a néptáncrészlegre és a külső munkatársakkal kiegészült Néptáncutató Munkaközösségre, mivel egyetlen tudományos intézetben sem folyt ezen a területen módszeres gyűjtés és kutatás. Így a táncagyományok a néptáncmozgalm számára is nélkülözhetetlen feltárásával párhuzamosan folyt a tudományág elméleti és módszertani problémáinak a megoldása, egy új tudományág alapjainak a lerakása. Ennek megfelelően alakult úgy a munkatársak összetétele, hogy táncfolkloristaként még Martin György és Borbély Jolán, kinetográfusként Lányi Ágoston, zenefolkloristaként Buchbinder Oszkár, majd Halmos István dolgozott a részlegnél, a filmtár, táncírástár, fotótár és kéziratár kezelője pedig Jakab Ilona, Berkes Eszter és Raksányi Anikó volt. A munkaközösségben ezeken kívül Andrásfalvy Bertalan, Maác László, Pesovár Ferenc mint külső munkatárs vett részt a feladatok megoldásában.

Az egész országra kiterjedő gyűjtés mellett két terület, Somogy és Szabolcs-Szatmár monografikus feltárására került sor mintegy harminc külső munkatárs közreműködésével. A munka eredményeként 250 településen készült filmfelvétel, ezekben olyan szakemberek is részt vállaltak, mint Erdős Lajos, K. Kovács László, Szóts István, Vásárhelyi László.

A gyűjtő és feldolgozó munka eredményeként megjelent a *Somogyi táncok* című

Ifjúmesterek adatbázisa

A Népművészet Ifjú Mesterei internetes adatbázis fejlesztése a Táncház Alapítvány és a Táncház Egyesület projektje, amely az NKA Halmos Béla Program és a Csoóri Sándor Program pályázati támogatásának segítségével valósul meg 2017–19-ben.

Látogatóink a menüsorból különböző bontásban – ábécé-sorrend, díjazási évek, műfajok, országok, megyék, települések szerint – érhetik el a díjazottakat. (Az együttesi tagként és a díjat párban elnyerők egyénileg is szerepelnek az adatbázisban.) A keresés mellett a szűrési eszközökkel a különböző szempontok szabadon kombinálhatók.

Felhívjuk a figyelmet, hogy az adatbázist folyamatosan fejlesztjük, amihez minden építő jellegű észrevételt, kiegészítést örömmel fogadunk!

Weboldal: ifjumesterek.tanchaz.hu; e-mail: tanchaz@tanchaz.hu

kötet (1954), a Szabolcs-Szatmár megyei kutatás eredményeit összegező tanulmány (1958), Martin György bagi monográfiája (1955), Pesovár Ferenc szakdolgozatoként a *Tyukod táncai és táncélete* (1955), valamint elméleti-módszertani munkaként a *Magyar néptánc szerkezeti elemzése*. De a gyűjtés eredményeire támaszkodott Kaposi Edit és Maác László *Magyar népi táncok és népszokások* című összefoglaló munkája is (1958).

Az elmondottak talán jól érzékeltetik Muharay Elemérnek a hagyományápolásról vallott átfogó és nagy távlatokban gondolkozó koncepcióját. A falusi népi együttesi mozgalom megújításaként pedig meghonosította a tradícióban gyökerező alkotóközösségekről vallott felfogását. A hagyományt merevítő és elszűrítő gyakorlattal szemben annak művészi élményt adó megjelenítését, újraalkotását szorgalmazta a szokások, rítusok, dramatizált balladák és mesetájakok színpadra állításában. Felismerte, hogy a táncokat, dalokat is magukban foglaló szokások és rítusok olyan szuverén nyelv hordozói, mely a költészettel rokon. Olyan nyelven szólnak, melyben az eszmék és gondolatok több síkú szimbólumrendszerben fogalmazódnak meg és adnak lehetőséget nagy távlatokat nyitó élményvilág átélésére és közvetítésére. Ezt bizonyította többek között a sárpilisi, decsi, bagi, galgahévízi, turai, mikófalvi, nagyrédei, drágszéli, buzsáki, hosszúhetényi, sármelléki, vitnyédi és sobri együttes. Az új szint hozó művek születése pedig azért volt lehetséges, mert az együttesek munkájába bekapcsolódott az az idősebb generáció, mely a hagyomány közvetlen átadásával pótolta a kutatás szinte megoldhatatlan fogyatékosait. A színvonalat pedig az biztosította, hogy szükség szerint néprajzos, tánc- és zenefolklorista szakemberek, írók, dramaturgok és rendezők közreműködésére is számíthattak az együttesek és vezetőik.

Az együttesvezetők szakmai felkészítésében fontos szerepe volt az évente rendezett tanfolyamoknak, valamint a munkájukat segítő kiadványoknak. Ilyen volt a *Három népi együttes, három népi játék* (1953) című kötet, mely az 1952-es év sikeres műsorszámái közül a *Bagi mulatságot*, a *Hévízi lakodalmast* és a *Turai fonót* közölte példaként. Ugyanezt szolgálta a *Népmese – mesejáték* című kötet (1954) és a gyerekek világában fontos műfaj inspirálásaként a *Népmese – bábjáték* (1954).

Ennek az eredményekben gazdag és ígéretes munkának vetett véget a forradalmat követő retorzió, melynek a Néprajzi Osztály is áldozatul esett. Széll Jenőt – aki nagyra becsülte Muharay Elemér munkásságát és korábban megvédte a belső és külső támadásokkal szemben – eltávolították az Intézet éléről és bebörtönözték.

Az öt követő igazgató, Manga János sem volt hajlandó végrehajtani az Osztályt megszüntető határozatot, így csak 1958-ban került erre sor Meruk Vilmos gyászos regnálása idején.

Meggyőződésem, hogy Elemér bácsi, az örök újrakezdő, az osztály elvesztésébe ropant bele.

Epilógusként még annyit, hogy a gyűjtemények közül a szokás- és sportjátékkönyv örököse a Néprajzi Múzeum Adattára lett, a zenei archívum a Népzenei Kutatócsoporthoz került, a néptánc-gyűjtemény előbb a Tánccsoportra, majd Kodály Zoltán közreműködésével méltó helyre, az akadémiai intézetbe került.

Elemér bácsi eszméi azonban tovább éltek. A nevét viselő Népművészeti Szövetség, az Örökség Gyermekek Népművészeti Egyesület, a Martin György Néptáncszövetség munkája bizonyítja, hogy ezek a célok éledtek újjá a Hagyományok Háza koncepciójában és ezeket az eszméket képviselik annak a mai folklorista nemzedéknek a tagjai, akiknek az egykori Néprajzi Osztály volt a tanuló iskolája.

Pesovár Ernő

A TÖRTÉNELEM ORSZÁGÚTJÁN

Naplók, levelek, visszaemlékezések – Kóka Rozália sorozata

„Így mentem ki Kanadába”

Ferenc Gergely, vagy, ahogy a bukovinai Hadikfalván elnevezték, „Fillár Gergé”, távoli rokonunk. 1927-ben vándorolt ki Bukovinából. Amikor 1988-ban felkeresett bennünket érdi otthonunkban, édesapámmal nagy kíváncsisággal hallgattuk az elbeszéléseit. Örültünk, hogy hírt hozott Kanadába vándorolt, sosem látott rokonainkról, egykori falubeliokról. Nem győztünk betelni szép, székelyes beszédével, amelyben nyoma se volt semmiféle idegen akcentusnak. Végül bekapcsoltam a magnetofont is, hogy megörökítem a történeteit.

Gergely bátyám idős ember volt már, 1908-ban született Hadikfalván, lényéből mégis derű, erő, szeretet sugárzott. Egy hétköznapi hőst láttam benne, aki életében sorra legyőzte a nehézségeket, az idegenben való meggyökerezés gyötrelmeit. Vége-hossza nem volt a kérdegetéseinknek. Az alábbiakban Ferenc Gergely elmeséli, hogyan került Kanadába.

Egy falunkbeli ember, Benkő József, aki már régebben kiint élt, küldött nekem pappírt, hogy ő ingemet befogad. Én akkor megkérvényeztem, hogy elmehessek, megvettem magamnak a hajójegyet – azt otthon kellett megvenni –, s elutaztam. Az utazásom 225 dollárba került. A hajójegy ára 200 dollár volt, és kellett legyen 25 dollár zsebpénznek, hogy ha az ember odaérkezik, legyen miből éljen. Édesapám eladott két lovat és két tinót, én abból mentem ki.

A hadiki állomáson ültem fel a vonatba, Csernavicig mentem, onnan elutaztam Bécsbe. Bécsben három napig egy hotelben ültünk, vártuk, hogy a kanadai utasok esszegyüljenek. Három nap után elmentünk Antwerpenbe és ott hajóra szálltunk. Hat napig tartott az út Antwerpentől Quebecbe. Ott voltunk egy napig: orvosi vizsgán kellett átmenni, hogy nincs-e valami betegségiünk. Onnan aztán elutaztam Nyugat-Kanadába. Három és fél nap tartott, míg elértem Cupárt, az volt a neve a kisvárosnak Saskatchewanban.

Ott megtalálkoztam véletlenül Dolha Gergé bácsival. [Édesapám közbeszólt, hogy: „anyám testvérivel” – K. R.] Azt mondta nekem Gergely bácsi:

– Nem Fillár Gergé vagy-e?

Mondom neki:

– Az. Apám neve Ferenc Fillár volt, azért mondtak münköt es Fillárnak.

Azt mondja Dolha Gergely bácsi:

– Gyere nálunk!

Mondom:

– Nem. Domokos Mártonhoz megyek.

– Na jó! Ideb van Cupárba Domokos Mártonnak az embere, s ő elviszen hezza.

Akkor kimentem Domokos Mártonhoz a farmára. Águsztus 14. volt, szombati nap. Megháltam náluk. Hiába, hogy üsmertem a családot, de Mártont nem üsmertem. Hát ugye, idegen volt.

A következő héten nekifogtunk aratni. Géppel arattunk. Az a gép kaszált es és kötözött es. Azon dolgoztunk, ameddig a termést learattuk. Azután nekifogtunk csépelni az szerint, ahogy volt ott a rend, ugye. Nem asztagolták a termést, hanem igényesen a mezőről hordtuk bé a gépre. Jó üdö volt, az üdöjárás nem hátráltatott, így elvégeztük már szeptember utolsó napjára a cséplést.

Én a gépnél kerestem 212 dollárt. Hát így nekem minnyá megett itt a hajójegy ára s a költőpénz, ami kellett. Kifutta éppen úgy, hogy megett a pénzem. Nem lettem adósa senkinek.

Akkor Benkő Jóska azt mondta nekem, hogy ha akarok nála dolgozni, akkor ő megfogad ingem hónapi munkára. Bészegődtem hezza télire. Az első hónapra kaptam nála 40 dollárt. Utána beállottam Daradics Jóskához. Ő andrásfalvi bevándorló volt, de már vagy húsz évvel korábban kijött. Annál dolgoztam öt hónapot. Kaptam tőle 200 dollárt. Megint eljött a tél, de akkor már nem tudtam munkát kapni, mert nagyon sok helyen szárazság volt. Egy az, a másik az, hogy a régebbi népeknek a gyerekei felnőttek, így akkor ők már nem kellett külső munkást felvegyenek, a családba' megvoltak. Ez '28-ban volt, '28-nak az őszin. Szerencsés voltam, hogy pénzt nem kellett küldjek senkinek. Nekem a szüleim megmondták, ha pénzt keresek, magamnak keresek.

Dolgoztam én künn hat évet, de arra nem es gondolhattam, hogy vegyek magamnak valamit. A mezőgazdaságban olyan alacsony volt a kereset, hogy az ember örült, hogyha el tudta belőle látni magát, nem hogy még valamit félretegyen. Azokban az esztendőekben a legnehezebb üdök voltak. A nyelvet sem tudtam. Később azután megtanultam. Megtanultam az angol újságból, az egy, s a második az, hogy érintkeztem táncestéken más fiatalokkal, mert még fiatal voltam. Voltak táncesték az iskala épületekben. Kivettünk egy-egy iskalát, s táncot rendeztünk. Nem gyakran, egy hónapban egyszer, télben úgy, mint nyárban. A fiatalok azért csak találkoztak, érintkeztek, s megtanoltunk egymástól angolul.

Az volt a szerencsém, hogy Cupár egészen magyar környék volt. A hadikiakból ott voltak kereken: Domokos Márton, Dolha Márton, Dolha Gergé, Géber József, Géber István s még sokan mások. Arrébbacska kicsit vegyesen voltak a többi falukból, a cibényiek, (istensegítsiek), az andrásfalviak. A fogadjestenieket nem es számlálom, azok kicsin voltak. Délebbre, ahol én legelőször dolgozni kezdtem, voltak Bukovinából románok, voltak németek, ukrányok es, de csoportosan legjobban a magyarok voltak. Ők úgy ügyekeztek, hogy szomszédok legyenek.

Azután kijött a legnagyobb testvérem, Antal bácsim es, ő nálam nagyobb volt öt esztendővel. Miután ő megkezdte a farmerkodást, azután én es megkezdtem. Esszefogtunk, s ketten együtt dolgoztunk. Ő vett egy darab gépezetet, én egy másikat es így kiegészítettük egymást. Nem volt traktorunk, lovakval munkáltuk a földet.

A földet béreltük, sok esztendeig csak béreltük. Akik elébb kimentek, előttem már húsz-huszonkét évet es ott voltak, ők még annak üdejim kaptak tíz dollárért földet, úgy mondtuk „homstedet”. Igen, de azt a földet fel kellett törni, házikót kellett építeni rea, hogy a családjikot fedel alá tudják tenni télire. Nagyon nehéz sorsik volt. Voltak olyan családok, hogy még szegényebbek voltak, mint én. Én egyedül voltam, csak magamról kellett gondoskodjam. Akik négy-öt gyerekről, meg a két szülőről es kellett gondoskodjanak, ők szegényebbek voltak. Legtöbbjük nagyon keves pénzzel

jött el Bukovinából, met akinek volt pénze, az nem ment Kanadába, hanem otthon maradt. Bukovinából a szegény nép ment oda, mindenki a szegénység elől menekült, de a szegénység itt es megkapta.

Én az első darab földemet '43-ban vettem. Nem építettem rea, mert csak legelőnek volt jó az a föld. Ott kezdődött az én gazdálkodásom, hogy vettem egy kóder földet, az annyi, mint 160 acre, az csak legelőnek való volt, nem termelés alá való.

Mikor már annyira mentem, annyi föld és állat volt a kezemen, hogy egyedül nem bírtam meg, akkor fogadtam alkalmazottakat. Egyet, vagy aratáskor kettőt es, mert akkor gyorsan kellett csinálni a dolgot. Voltam úgy es, hogy egész télben egymagam voltam. Alkalmazottat nem volt miből fizetni, legtöbbet egyedül dolgoztam. Etettem vagy hetven-nyolcvan darab disznót, s vagy hetven-nyolcvan darab marhát.

1954-ben megházasodtam. Negyvenöt éves voltam akkor. Mikor megnősültem, a feleségem azt mondta, hogy kijön a farmára, éljünk ott. Nekem a farmám Reginától hatvan mérföldre volt, úgy 100 kilométerre. Ki es mentünk, de osztán azt mondtam a feleségemnek: „Visszaküldelek én tégedet a városba, mert te ott töltötted az utóbbi éveidet. Én nem tudok állandóan otthon, az udvarban lenni, neked ott nagyon unalmas lesz egyedül.”. Belé es egyezett, bémentünk Reginába, s én onnat kijártam egy jó darab üdeig a farmára.

Én a szüleimvel leveleztem egészen addig, amíg a világháború ki nem tört. Amikor '39-ben kitört a háború, még karácsonyra elment a levelünk, de utána már nem, visszafordították a leveleket. Azt tudtam már '39-ben az újságokból, hogy ki lesznek telepítve a bukovinai székelyek, de hogy hova, azt akkor még nem lehetett tudni. Osztán később azt es megírták az újságban, hogy Bácskába vitték őket. Egy üdeig semmit nem tudtunk a családunkról. 1945 szeptemberig nem lehetett levelezni egyáltalán. Akkor kaptam először édesanyámtól levelet. Megírta, hogy imá ki vannak telepítve Magyarországra. Zombán laknak Anna testvérünknel. Édesapánk 1951-ben halt meg Zombán, ő ott van eltemetve. Édesanyámat elvitte Borink Himesházára, ő ott halt meg.

Nem bántam meg soha, hogy kimentem Kanadába, ha rossz es volt a helyzet, mert ha ott rossz volt, Európában még rosszabb volt. Különösen nálunk, Bukovinában annyira ki volt szaporodva a nép, sokszor azt gondoltam, hogy nemsokára nem lesz immár ülőhely, állni kell, hogy elférjünk. Mü heten voltunk testvérek, földünk kevés volt, nem volt mire várjak, így osztán nekiindultam. Így mentem ki Kanadába. Volt néha honvágyam, hogy hazamenjek, de nem visszatelepedni, csak látogatóba. Arra sem kínálkozott mód egészen hetvennyolcig. Nem azért, hogy nem tudtam volna annyi pénzt összeszedni, amivel elmenjek, de ott volt a sok jószág, városban laktam, onnat kijártam a farmára.

Hála legyen az Istennek, hogy most itt vagyok s meglátalak tüktököt!

Dolha Márton és családja az 1900-as évek elején, Cupar, Saskatchewan, Kanada

A láthatatlant megmutatni

Fotó: Majnik Zsolt

Az Angyalföldi Vadrózsa Táncegyüttes ismét elbűvölt, magával ragadott, és elgondolkodtatott – nem először és bizonyosan nem is utoljára. A Martin György Néptáncszövetség zsűrije Kiválóan Minősült Együttes címmel jutalmazta az élményt, amelyet a Fundák Kristóf, Kaszai Lili és Gera Gábor alkotása jelentett a színpadon. A címe „Folk Classic”, s Györgyfalvy Katalin „Bújócska” című koreográfiájának ihlete, felidézése és továbbgondolása indítja a darabot.

Györgyfalvy Katalin – ahogyan ő maga mondta – tényleg elsősorban az új táncos nyelv, közlésmód kialakítására koncentrált, s a Bújócska ilyen értelemben valóban egy játék. Egész más a hangulata, tartalma, üzenete, mint Fundák Kristóf és alkotótársai művének. Nekem mégis az villant be valamiért, már a Bújócska láttán is: „a láthatatlan ember”. És az járt az eszemben közben, hogy a rejtőzködés csak a szemét eltakaró embert teszi vakká, őt látják, csak a lényegét, a tekintetét nem. Fundák Kristóf továbbgondolta ezt a jelenséget, továbblépett a formanyelvek összehasonlásában is.

Hihetetlen, ahogyan a moderntánc-jellegű mozdulatokkal észrevétlenül életszerű közeget varázsol a táncmulatságok közé és mögé. Ahogyan a különbözőségek összecsiszolódásának felzaklató folyamata után úgy válik az egész harmonikus egyöntetűséggé, hogy kimarad belőle a formára nyírás, az uniformizálás erőszaka. Mindenki egyedi, egyéni, és az egész mégis valahol egy mély egység. Nehéz elmondani, rengeteg gondolatot és érzést generál az emberben. Ritkaság olyan koreográfiát látni, amelyben a táncszínház modernsége és a néptánc archaikus világa ilyen magától értetődő természetességgel tud együttműködni mind egymással, mind a zenével.

Talán valahogy így kéne csinálni a hétköznapokat, hogy egyén és közösség így, ilyen végtelenül szabadon járjon át – egyik a másikba –, olvadjon össze, amikor kell, de maradjon meg a képessége ismét egyéni karakterekké visszalényegülni egy pillanat alatt. Hogy a „szellem” ne vesszen el a részletekben, hanem erősítsék egymást.

Györgyfalvy Katalin egy sima talajon, a játék talaján kezdte el szabadon reformálni magát a nyelvet, a zenei alap éppen ezért a kész, akkor rendelkezésre álló bartóki alapról nem lépett tovább, hiszen az eleve a kétféle korstílus ötvözte magas művészi szinten. A Fundák-Gera

szerzőpáros lépett egy hatalmasat, és megmutatta, hogy ennek az ötvöződésnek, együttműködésnek nincsenek korlátai, mindkettő a miénk, bennünk él az archaikus, a földközeli éppűgy, mint a mai urbanus érték- és érzélemvilág. Bátorság kell ehhez, és mindenekelőtt az a mérhetetlen alázat és tisztelet, amellyel ők ma a folyamat korábbi szereplői és munkájuk, szerepük felé fordulnak. Modernségükben nyoma sincs az archaikus kor elnéző mosollyal kezelésének, sem holmi múzeumi ereklyésítésének, fetisizálásának. És a műben nyoma sincs a modern kor zordon elutasításának, sem a mindenáron való újításnak. (Ettől szoktak a próbálkozások erőltetetté, zavarossá és végső soron unalmassá válni.)

A Fundák-Kaszai-Gera műhelyt nem lehet betuszkolni sem a modern táncszínház, sem az autentikus néptánc szögletes és zsúfolt skatulyáiba. Ők egy tágas térben működnek, ahol csak ennyi van a kapura kirírva: TÁNC. És ebben a művészet éppűgy természetesen van jelen, mint a mulatság.

*

Kedves Vadrózások!

Amiben ti most Isten kegyelméből részt és munkát vállaltok, az a korszakos zsenialitás műhelye. És hiszem, hogy azok a nézők, befogadók, akik keresik és értik az üzeneteket, szintén vállalják ebből a maguk kicsiny részét a színházban is, és onnan a mindennapokba visszatérve is. Akkor is, ha nem tudatosul, nem fogalmazódik meg bennük. Így működik a korszakváltások előtti valódi művészet. Shakespeare-nek hatalmas szerepe volt az angol polgári demokrácia úttörésében és kifejlődésében, Beethovennek a szabadság mint legfőbb (bár elvont) cél elterjesztésében, Bartóknak és követőinek a parfümszagú társas létnek a földközeli természetes élet felé fordulásában világszerte. Hogy csak a legnagyobbakat említsem.

Shakespeare-t Alföldi Róbert leporolta. Beethoven Herbert von Karajan mutatta meg teljes erejében. Tiétek a feladat: Bartók komplexitásának, filozofikus mélységű műveinek szellemében mutatni a semmi felé vakon, önmagukba zártan törekvő embereknek a másik utat. A közösség és a kozmikus harmónia útját.

B. Koltai Gabriella

Ahol a történelem és a hiedelmek találkoznak

*Jelen cikkben a magyar folklorisztikának egy olyan eseményéről szeretnék írni, amely nemzetközi szinten egyedülálló, és a mai re-
vival mesemondók' szempontjából is nagy jelentőséggel bír.*

2018 novemberében jelentős tudomány-
történeti pillanatnak lehettünk tanúi Bu-
dapesten. Magyar Zoltán, folklorista, mon-
dakutató, a Magyar Tudományos Akadé-
mia tudományos főmunkatársa elkészítette
a magyar történeti mondák rendszerbe fog-
lalt jegyzékét, és *A magyar történeti mondák
katalógusa. Típus- és motívumindex²* cí-
mmel egy tizenkét kötetes kézikönyv-sorozat-
ban jelentette meg. (A katalógus számozása
I-XI., ám a második rész a téma gazdagsága
miatt két kötetbe fért csak bele).

A magyar történeti mondák katalógusa a
nemzetközi folklorisztika első olyan tudomá-
nyos monográfiája, amely típus- és mo-
tívumindex formájában, hatalmas adatbázis
alapján mutatja be egy európai nép folklór-
jának azt a szegmensét, amely a történelmi
és kultúrtörténeti emlékekre reflektál nép-
költészeti formában. A kötet 112.000, a
magyar folklórból származó szövegre épül,
és az emberek történelmi tudatában fellel-
hető történeteket veszi számba. Ráadásul
a katalógus nem egy tudományos team tevékenységének, hanem
Magyar Zoltán néprajzkutató több mint húszévnnyi önálló mun-
kájának gyümölcse.

*

Tulajdonképpen mik is azok a mondák, és miben különböznek a meséktől?

„Meghatározás helyett az első kutatók, a Grimm testvérek, ösz-
szehasonlításra éltek. A történeti mondát a meséhez hasonlítot-
ták, így próbálták megmutatni jellemző vonásait. Gyűjteményük,
a *Deutsche Sagen* (1816–1818) előszavában megállapítják, hogy a
mese költőibb, a monda történetibb.”³

Míg a mesékkel kapcsolatban a közmegegyezés és elvárás az,
hogy fikatív, csodálatos világba kalauzoljanak el bennünket, a tör-
téneti mondák narrálója valamilyen konkrét, létező, a mesélő által
is ismert helyszínhez köti a történetet. A mesei tájak szimboliku-
sak, csodások, de hiába keressük őket a térképen. A történeti mon-
dák hősei viszont az emberek történeti emlékezetéből kelnek életre,
mint a múltban vagy régmúltban megtörtént események. „A nép
a mesét kitalált történetnek tekinti, a mondát azonban igaznak.”⁴
(Ranke, Fr. 1935).

*

Nézzük meg közelebbről, mit is takar a mondakatalógus elnevezés,
és miért kell a népköltészeti alkotásokat katalogizálni!

Előljáróban fontos megjegyezni, hogy egy népköltészeti kataló-
gusnak – bár lexikonszerű alkotásról van szó – semmi köze a jól is-
mert könyvtári cédulákhoz vagy regiszterekhez. Egy mese-, mon-
da- vagy balladakatalógus olyan elméleti konstrukció, amely a szö-
veg hagyomány lecsupaszított vázát jeleníti meg leggyakrabban tí-
pus- és motívumindex formájában.

Az első átfogó típus- és motívumindexet a nemzetközi folklor-
isztika finn földrajzi-történeti iskolájának köszönhetjük. A finn
iskolat a mesék vándorlása foglalkoztatta, az a tény, hogy ugyan-
annak a történetnek sokféle variánsa fellelhető a világ különböző
pontjain. A szövegek különböző szintjeit, és azon belül a legrégeb-

Magyar Zoltán gyűjtés közben

bi elemeket, a történetek eredetét kutatták. Végül elkészítették a vi-
lág első népmesekatalógusát: felállítottak egy rendszert, amelyben
a világ népmeséit 2000 típusba sorolták. (Ezt az azóta továbbgon-
dolt klasszifikációs rendszert ma Aarne-Thompson-Uther klasszifi-
kációs rendszerként ismerjük). Ennek nyomán a mesekutatók az-
óta számos más országban elkészítették egy-egy adott nép meséi-
nek katalógusát. A legújabb – ám mára már frissítésre, aktualizá-
lásra szoruló – Magyar Népmesekatalógus (MNK) tipológiáját Ko-
vács Ágnes népmesekutató állította össze, s a kötetek az ő szerkesz-
tésében jelentek meg.

A mesekatalógusokban – csakúgy, mint a most elkészült monda-
katalógusban – a rendszerezés alapegysége a típus, amely a történe-
tek rövid, általánosított tartalmi váza. A típushoz rendszerint több
variáns (változat) is tartozik. A katalógus – miután leírta a típust –
megjelöli a típushoz tartozó konkrét variánsok pontos lelőhelyét.

A népköltészeti alkotások rendszerezésének másik fontos eleme
a motívum, a folklóralkotások legkisebb szerkezeti-tartalmi egysé-
ge. (Ilyenek pl. a hagyományos cselekménystruktúrában újra meg
újra felbukkanó szereplők, tárgyak, események, fordulatok.) Ezek
olyan kis egységek, amelyek a szájhagyományozódás folyamata so-
rán is állandóak maradnak, és alkalmasak arra, hogy egy nemzet-
közi összehasonlítás alapját képezzék. Gyakorlatilag maguk, a ka-
talogusban szereplő típusok is motívumokból épülnek fel. Szintén
a finn földrajzi-történeti iskola vetette fel a mesemotívumok jegy-
zékének, a motívumindexnek a gondolatát, amely végül az ame-
rikai Stith Thompson irányításával készült el az 1930-as években.

Magyar Zoltán katalógusa e két klasszifikációs módszer kombi-
nációján alapul. Igazán szemléletes és olvasóbarát, azaz egy érdek-
lődő laikus számára is könnyedén használható. Az ilyen katalógus
feladata, hogy tartalmazza a teljes magyar mondaanyagot temati-
kai, kronológiai és földrajzi áttekintésben, típuscíme és szűzseleí-
rások formájában. A szerző szerint egy jó katalógus több mint kézi-
könyv, illetve kézikönyvsorozat: egyfajta szellemi katedrális, amely-
ben összegződik ezer év teremtő képzeletvilága, az a kulturális örök-

ség, amely folyamatosan változik, de legalább annyira örök, számos aspektusában nemzetek feletti, ám összességében és végső soron egy nemzeti kánon része.

De hogyan sikerült Magyar Zoltánnak ezt a több mint két évtizedet felölelő hatalmas kutatómunkát elvégezni? Mi tette lehetővé, hogy tényleg elkészüljön az a mű, amelyet korábban már sokan próbáltak létrehozni, de nem jártak sikerrel?

Magyar Zoltán 1995-ben szembesült azzal, hogy – bár korábban nemzetközi tanácskozások során volt témája a mondaanyag rendszerezése – nem áll rendelkezésre sem megfelelő tudományos kézikönyv, sem az ehhez szükséges tudományos koncepció. S bár a katalógus létrehozásában megjelenik a mondatkutató elődök folklorgyűjtői és elméleti teljesítménye, végül is neki magának kellett kialakítani egy lehetséges szerkezetet, amely a használatban is működőképesnek bizonyul.

Ám egy ilyen átfogó tudományos rendszerezés létrehozásának egyik feltétele az igen gazdag, nagy és reprezentatív archívum megléte. Márpedig akkoriban nem állt rendelkezésre tudatosan összegyűjtött és archivált adatbázis. Magyar Zoltán tehát hozzáfogott ennek az archívumnak a kiépítéséhez, mely közel húsz év alatt jutott el abba a stádiumba, hogy immáron a tudományos rendszerezésre is minden tekintetben alkalmassá váljék.

Ahhoz, hogy mindez létrejöhesse, szükség volt egy elhivatott, kitaró és a terepmunkától sem ózdkodó kutatóra. Magyar Zoltánnak ugyanis meggyőződése, hogy munkájának létfontosságú része a terepmunka, hiszen empirikus tapasztalat hiányában csak a valóságos impulzusok nélküli tudományos szubkultúrába zárhatná be magát a tudós elméleti ember. Magyar Zoltán az elmúlt húsz évben rengeteget járt terepen, folyamatosan jelentetett meg könyveket gyűjtéseiből. Az elmúlt húsz év során – a tizenkét kötetes katalóguson kívül – több mint hetvenöt kötetet és kétszáz tanulmányt publikált.

A szerző szerint a magyar történeti mondák katalógusának összeállítását az is motiválta (és tette lehetővé), hogy a magyar történeti mondakincs az európai kultúrkörben az egyik legsokszínűbb és leggazdagabb. (A finn történetimonda-index például csupán harminc oldalas.) De vajon mi az oka annak, hogy a magyar mondakincs sokszorososa az európai átlagnak? Magyar Zoltán szerint e gazdagság egyik feltétele a történelmi távlat, a legalább ezer éves múlt. Továbbá részét képezi változatos és hányatott történelmünk, keleti gyökereink, az önálló államiság, a saját uralkodók, a rétegzett társadalom, a kellőképpen nagy terület és népesség, amely többfajta felekezetre és nemzetiségre tagolódik, továbbá a gazdag építészeti örökség, a változatos domborzati viszonyok, illetve az a tény, hogy a népköltészet iránti érdeklődés legalább másfélszáz évre tekint vissza. Említést érdemel a megannyi, termékenyítő kulturális hatás, valamint a magyar nép teremtő képzeletvilága, szellemi kreativitása és tehetsége is. Ezek nélkül egy több tízezres nagyságrendű történeti mondaarchívum létrehozása nem lett volna lehetséges.

Magyar Zoltán szerint a magyar történeti monda-archívum elkészülése a következő négy alappilléren nyugszik. Az első az összes

magyar nyelven megjelent mondái tárgyú publikáció, amely több mint 6000 oldalnyi anyagot tesz ki. A következő a kéziratárak összes mondái tárgyú anyaga, amelyet Magyar Zoltán több mint nyolcvan kulturális intézmény archívumából, adattárából, valamint folkloristák magángyűjteményeiből szedett össze (4000 dosziényi kézírásos anyag.) Az archívumépítés további fontos pillére volt a mondatkutatók – eddig kevésbé megbecsült – kincsestára, a földrajzi név-gyűjtések adatbázisa. A földrajzi nevek (pl. patakok, kutak, árkok, határnevek stb.) ismerete óriási segítség egy mondatkutató számára, nem csupán azért, mert a földrajzi nevek megannyi kulturális és honismereti tartalmat hordoznak, hanem mert például a terepmunka során hasznos kapaszkodót nyújtanak az elinduláshoz, amikor helyi vonatkozású történetekről szeretnénk kérdezni az adatközlőket. A negyedik pillér maga a korábban említett recens gyűjtőmunka. Ennek oroszlánrészét Magyar Zoltán maga végezte el, végül 30.000 szöveggel hozzájárulva a korpuszhoz, amelyen a mondák tudományos rendszerezése alapul.

*

A magyar történeti mondaanyag nagyfokú változatossága és gazdagsága indokolta a tizenkét kötetet és azt, hogy az egyes alműfajok, főbb tematikus csoportok a sorozatban önálló arccal, külön kötetekbe rendezve jelenjenek meg.

Az első kötet a különféle kulturális javak létrejöttének, néprajzi szakkifejezéssel szólva az alapítási mondáknak a regisztere. A magyar honfoglalás, államalapítás éppúgy itt kerül említésre, mint a várak, templomok alapítása, építése, a különféle mesterséges halak, árkok létrejötte az építőáldozattal bezárólag.

A két részre osztott második kötet a hősök és történelmi személyiségek mondaköreit foglalja össze Attilától Mátyás királyig, Toldi Miklóstól Márton Áronig, a folklorisztikai értelemben kisebb vagy helyi jelentőségű történeti hősök hosszú soráról már nem is beszélve. Mindenestre több száz szuverén hagyománykör válik láthatóvá katalógusba gyűjtve. A sok tipológiai átfedés miatt általános jellegű típusmutató is készült e kötethez.

A harmadik kötet tartalmazza azokat az általános csoportokat, amelyek tematikailag a nemzetközi mondakincsbe is beilleszthetők: például a sárkányölő hősök, a nagy erejű hősök, a női hősök, a magyar folklórban veres barátokként emlegetett templomos lovagok, nevezetes ellenfelek és árulók stb.

A negyedik kötet a háborúkról szóló mondák típusmutatója. A magyar anyagban leginkább elterjedt tatár-török mondakörön kívül itt kerülnek említésre a honi parasztháborúk és szabadságharcok, a polgárháborúk és vallásháborúk mondái.

Az ötödik kötetben merőben más tematika szerepel: ez a vallásos témájú mondák népes csoportja. A szent helyek, különféle kegytárgyak – kegyképek, harangok, keresztek – mondái, a Kárpát-medencében mindenütt százszámra megtalálható szent kutak, a különféle Mária-jelenések és angyali jelenések, továbbá a hősök egy speciális csoportja: a remeték, szent emberek, látók és gyógyítók, a mágikus erejű papok hiedelemmondának is minősíthető narratív hagyomány.

Jegyzetek

- 1 A mai kor mesemondói, akik itt és most, a modern világ keretei közt, a jelenkor közösségi színterein élesztik újjá az élőszavas mesemondás kihálóban lévő hagyományát.
- 2 Magyar Zoltán: A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex. Kairosz Kiadó, Budapest, 2018.
- 3 Magyar Népköltészet V. Folklor 1. – <http://mek.oszk.hu/02100/02152/html/05>
- 4 Magyar néprajz V. Folklor 1. Magyar népköltészet – <http://mek.oszk.hu/02100/02152/html/05/62.html>

Bibliográfia

Fáy Zoltán: Hogyan halt meg Mátyás király? – interjú Magyar Zoltánnal. Magyar idők. 2018. december 9-i száma – <https://magyaridok.hu/lugas/hogyan-halt-meg-matyas-kiraly-3728294>.

Szegedi László (szerk.): A teremtő népi képzelet – Magyar Zoltán néprajzkutatóval beszélget Szegedi László. Kairosz Kiadó, Budapest, 2015.

A vallásos jelleg hatja át a katalógus hatodik kötetét is, amely a bűn és bűnhődés tematikája köré szerveződik, és az isteni rend ellen vétő embert sújtó transzcendentális eredetű retorziót örökíti meg (kővé válás, elsüllyedés, villámcsapás stb.).

A hetedik kötet a népi hősök egy további speciális csoportját, a betyárokat állítja középpontba, mintegy négyszáz, névvel, narratív hagyománnyal emlegetett betyárt: a nemzeti betyárnak tekintett, s országszerte közismert Rózsa Sándort éppúgy, mint a kisebb tájegységek nevezetes betyárjait (pl. Savanyú Jóska, Pintye, Vidróczki). Ez a kötet azonban valamelyest túl is nyúlik az urakat fosztogató és a szegényeket segítő „jó betyár” tematikáján, hiszen a törvényen kívüliség a fő szervező elve, miáltal a különféle rablók és rablótörténetek is részét képezik.

A katalógus nyolcadik köteté egy átmeneti jellegű alműfaj, a kincsmondák regisztere.

A korábbiaktól eltérően valamelyest eklektikus a kilencedik kötet, hiszen ide került mindaz a mondaanyag, amely más csoportokhoz nem illeszkedik, ellenben határozott földrajzi vagy történeti aspektusa van. Találhatunk itt – többek között – elbeszéléseket alagutakról, föld alatti járatokról, eredetmondákat pl. folyók, tavak, sziklák, barlangok stb. keletkezéséről, továbbá szerelmi témájú mondákat, szent fákról szóló történeteket. E kilencedik kötet egyik érdekessége, hogy megjelenik benne az óriásokról és tündérekéről szóló történetek rendkívül gazdag történeti monda-köre. (A magyar folklórban ugyanis az óriásokról, tündérekéről szóló történetek csak részben hiedelemmondák.) Az ide tartozó elbeszélések a magyar folklór őstörténeti mondái, amelyekben az óriások és tündérek a mitikus előidőben tűnnek fel mint a föld legkorábbi lakói. Konkrétan meghatározott földrajzi helyeken őstengereket csapolnak le, várat, templomot, kastélyt építenek, történelmi jelentőséggel bírnak.

A kézikönyv-sorozat tizedik köteté egy alfabetikus rendben köz-zétett, a tárgyszó szöveggörnyezetére is utaló, részletes motívumindex. Ezt egészíti ki a magyar folklóranyagot a nemzetközi párhuzamokkal egybevető konkordancia-jegyzék, valamint a több ezer tételes bibliográfia.

Az utolsó kötet az előzőekben közreadott típus- és motívummu-tató elméleti összegzése.

A szerző szándékai és reményei szerint olyan típus- és motívum-index készült el, amely nemzetközi keretekben, a magyar kulturális örökség alapján módszertanilag és szerkezetileg más nemzetek folklóristái számára is mintául szolgálhat, és végső célként elvezethet egy nagyobb régió, távlatilag pedig egész Európa (illetve az európai kultúrkör, sőt az Európán kívüli, írott történelemmel rendelkező népek) mondaanyagának rendszerezéséhez.

A katalógus minden egyes kötetének tartalomjegyzéke két – angol és magyar – nyelvű, s az utolsó kötet végén van egy angol nyelvű absztrakt is. A magyarul nem beszélők ez alapján tudják majd használni a katalógust, fellapozva az adott helyeket, típusszámokat, ezek alapján eljutva a bővebb kifejtésekhez, valamint a bibliográfiai és adattári hivatkozásokhoz. A szerző két-három éven belül szeretné megjelentetni a katalógus angol nyelvű, tartalmilag szűkített, és magyar irodalmi hivatkozások nélküli változatát a Helsinkiben szerkesztett *Folklore Fellows Communications* sorozatban, kétköte-tes változatban.

Amikor arról kérdezik, kinek is szánta ezt a munkát, első körben vonakodik erről beszélni, mondván, a tudós dolga, hogy kutasson,

nem az ő tiszte és kompetenciája ezt eldönteni. De aztán hozzáte-szi, hogy munkája nem csupán folklóristák számára lehet hasznos, sok releváns dolgot tartogathat irodalom- és kultúrtörténészek, pe-dagógusok és minden más érdeklődő számára.

Ehhez – mesemondóként – annyit szeretnék hozzátenni, hogy a mű óriási jelentőségű és hatalmas érték számunkra is, akik a szóbe-li hagyományt szeretnénk visszahozni a modern hétköznapokba, a könyvek lapjairól újra becsatornázni az élőszó áramába.

Szeretném egy konkrét saját példával megvilágítani, hogyan se-gítheti egy mesemondó munkáját ez a mondakatalógus.

2018 augusztusában elnyertem a Magyar Művészeti Akadémia hároméves ösztöndíját mesemondó programomra, amelynek egyik pillére, hogy „mesemondás és történetmesélés élőszóval” címmel képzést tartok pedagógusok, óvodapedagógusok és könyvtárosok, valamint tanítóképzős hallgatók számára – jórészt Szabolcs-Szat-már megyében, ahol felnőttem. Programom másik fontos eleme a terepmunka: a szóbeli hagyomány helyi történeteit nem csupán folklór-archívumokban kutatom, hanem Szabolcs-Szatmár-Bereg megye falvaiban is, és intergenerációs kulturális programok keretén belül lehetőséget teremtek arra, hogy idős emberek találkozzanak iskolásokkal, pedagógusokkal, és történeteket osszanak meg egy-mással. Szeretném a helyi narratívákat, mondákat, meséket, nép-költészeti alkotásokat is szerepeltetni, a könyvek lapjairól életre hív-ni, s a modern hétköznapok szóbeliségének részévé tenni. Ebben a folyamatban egy földrajzi és tematikai szempontból is rendszerezett mondakatalógus igen hasznos útmutató és segítség.

Magyar Zoltán pedig továbbra is fáradhatatlanul kutat, járja a terepet, és készíti a folytatást: egy háromkötetes erdélyi magyar hi-edelemmonda-katalógust, valamint egy csángó mondakatalógust. Az archívum-adatbázis mindkettő esetében összegyűlt már (az előbbihez körülbelül 28 ezer erdélyi babonás történet tartozik), s két-három éven belül várható megjelenésük. Természetesen ezek-ből is készül angol verzió.

A magyar folklórból felgyűjtött mese- és mondaanyag világszin-ten is különleges. Hatalmas élmény látni nemzeti örökségünkben a ránk maradt történeteket.

E sorokat abban a reményben írom, hogy Magyar Zoltán átfogó munkája sok embert – szakembereket és laikusokat is – arra ösztö-nöz majd, hogy megálljanak, és a történeti mondák világában el-mélyedve jobban megértsék saját kulturális örökségüket.

Bumberák Maja

Zeneszerzés és hagyomány

A március 15-ei nemzeti ünnepen Kelemen László Erkel Ferenc-díjban részesült. A kitüntetéssel a Hagyományok Háza főigazgatójának zeneszerzői, zenei szerkesztői munkásságát ismerték el. (Az interjú a szekelyhon.ro weboldalon jelent meg 2019. április 2-án.)

– Ön Gyergyóditróban született, egy korábbi interjújában nagyapját mint adatközlőt említi. Neki köszönheti talán első zenei élményeit?

– Nagyapám amatőr muzsikus volt, és sokat tanultam tőle. Édesapám vitte tovább a családi hagyományt. Ditróban „kicsi seregnek” hívták a gyerektáncházat, ahol apám gyakran muzsikált. Mivel nem volt erre senkinek pénze, természetesen ingyen vállalta. Négyéves lehettem, amikor nagyapám bődönciteráján kezdtem ismerkedni a hangok világával. Két évre rá egy amatőr zenész-tanítónál, Petres Náci bácsinál kezdtem hegedülni tanulni. Örmény volt, édesapja és később fia, Lajos is tanítóként kereste kenyerét. Kicsi hegedűmmel hetente egyszer-jelentem meg nála. Ez természetesen nem a klasszikus zenei beavatást jelentette, népdalokat és nótákat tanulhattam Náci bácsi füzetéből.

– Miben különbözik a gyergyói és a csiki zenedialektus?

– Ezek a nagy székely dialektuson belül alldialektusok. A felcsiki és a gyergyói vokális zene például alig különbözik egymástól. A második bécsi döntést követően erdész nagyapámat Csíkszentdomokosra helyezték, és minden nehézség nélkül be tudott állni az ottani táncba, és ismerte a dallamokat is. Amit másként jártak, azok az idegen eredetű, úgynevezett cepperek voltak, amiket egykor táncmesterek tanítottak be. A cepper figurái között megtalálható minden, és főleg a német társastáncokkal rokon. A románok straiér néven ismerik, s az minden bizonnyal etimológiailag a stájer szóra rímel.

– Marosvásárhelyen folytatta zenei tanulmányait, és ott is érettségizett.

– Korábban legfeljebb kirándulásokon hagytam el szülőfalumat, így nagy változást jelentett életemben, amikor tízévesen a vásárhelyi művészeti iskolába íratlak be, és albérletbe kerültem. Az alma materem ma is működik, a képzőművészetet és a zenét egy intézményben tanítják. Úgy éreztem, hogy egy janicsárképzőbe kerültem, mivel az

évszázadok óta működő, profi, klasszikus zenei képzést folytatták. A Kaiser-etüdüktől kezdve Rieding- és Vivaldi-hegedűkoncertekkel ismerkedtünk. Véletlenül derült ki zeneszerzői vénám, amikor hatodik osztályban a Toldit tanultuk. Magyartanárom, Józsa Gerő jó jegyet ajánlott fel azoknak, akik zenei vagy rajz illusztrációt készítenek Arany János művéhez. Megoldottam a feladatot, s szerzeményemet el is játszottam a tanárom és az osztály előtt.

– Ezután került kapcsolatba Csiky Boldizsár zeneszerzővel?

– Igen. Tanáromnak megtetszett a kompozíció, s elvitt Marosvásárhelyre ma már „élő klasszikusához”. Rémülten léptem be hozzá, s hamar ki is hátráltam az ajtón. Két évre rá kerültem ismét vele kapcsolatba, amikortól magánúton, ingyen tanított zeneszerzésre. Igazi mester-tanítvány kapcsolat alakult ki köztünk, szárnyai alá vett, nevelt, felkészített a zeneakadémiai felvételire. Nagy tudású, jó humorú embernek ismertem meg, a Filharmónia titkáráként számtalan csínyje forgott közszájon. Az osztályomban is tanított összhang-

TÁNC HÁZAK ÉJSZAKÁJA

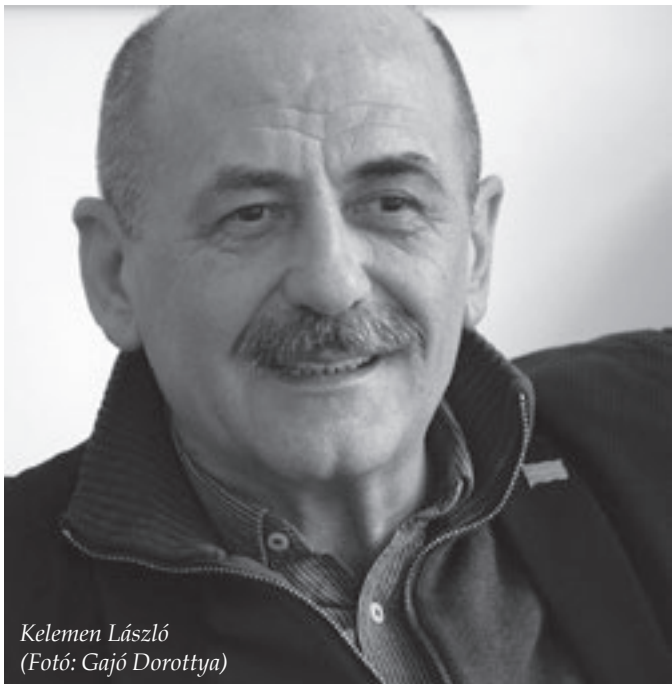
XXX. ORSZÁGOS SZEZONNYITÓ TÁNC HÁZ

2019. SZEPTEMBER 14.

DÜRER KERT

1146 BUDAPEST, AJTÓSI DÜRER SOR 19-21.

Kelemen László
(Fotó: Gajó Dorottya)

zattant, ellenpontant és formatant. Általában három órát vont össze, mindig sziporkázott, de szigorúan követelt. Amikor eszébe jutott például egy Beethoven-szonáta, leült a zongorához, eljátszotta a tételt, s ránézett a megilletődött osztályra. Rákérdezett a témákra, az átvezetésre, s ott, helyben kellett elemezni a művet, s le is írta a hallottakat.

– *A kolozsvári Zenekonzervatóriumban folytatta tanulmányait zeneszerzés szakon.*

– Bukarestben, Jászvásárban és Kolozsváron működött zeneakadémia, én az utóbbiba jelentkeztem. Én lettem egyedül a „zeneszerzés osztály”. Ez az állapot számomra ösztönző volt, nagyon sokat tanulhattam az egyszemélyes órák alatt. Terényi Ede és Vermesy Péter oktatott zeneszerzésre, utóbbi már nincs köztünk. Balladába illő halála volt: száz felesége révén Németországba emigrált, s mikor az 1989-es temesvári eseményeket nézte a televízióban, a látottak hatására állt meg a szíve. Sok magyar tanárom volt rajtuk kívül is, itt kell megemlítenem Szalay Miki bácsit, aki összhangzattanra oktatott. Az elméleti óráim egy részét is anyanyelvemen tanulhattam. Két folklórprofesszorom volt. Szenik Ilona a magyar folklórt tanította. Román kollégája, Traian Mírza is nagy tudással rendelkezett, élénken emlékszem megjegyzésére, amikor a magyar és román hallgatók előtt Bartók Bélát a legnagyobb románfolklór-gyűjtőnek nevezte.

– *Nagyenyedén megérintette a kóruskultúra. Gazdagította is a kórusirodalmat?*

– 1984-ben végeztünk Szalay Zolival. Mindkettőnk eredményei jók voltak, így nem küldtek a Kárpátokon túlra, hanem Erdélyben maradhattunk. Egy kötelező kihelyezési listát dugtak elé, amiből lehetett választani: Zoli Csíkszeredát, én Nagyenyedet jelöltem be. Jókai A nagyenyedi két fűzfa című regényére emlékezve döntöttem a város mellett. A „röghöz kötés” három évre szólt. Kicsit más világ fogadott, a település harminc százaléka volt csupán magyar, s a Securitate minden mozdulatunkat figyelte. A városban – velem együtt – három zenetanár volt, de egyedül nekem volt megfelelő végzettségem. A szovjet mintára szervezett pionír házban tanítottam hangszeres zenét, a jó szellemiségű és gyerekanyagú kollégiumban pedig kórust vezettem. Sokszor ragadtam kottapapírt, s a frissen szerzett művet már azon nyomban el is énekelte az énekkar. A másik két kollégával az ott komponált hegedűtrióimat játszottuk.

– *1986-ban áttelepült Magyarországra, s a Zeneműkiadónál helyezkedett el szerkesztőként.*

– Mikor elhagyhattam Romániát, újra kellett kezdeni életemet, így állás után néztem. A zenei szervezeteknek helyet adó, Vörösmarty téri irodaházban, a Zeneműkiadónál felkerestem Orbán György erdélyi származású zeneszerzőt. Egy sikeres felvételi beszélgetés után Kalmár László főszerkesztő alkalmazott a cégnél; a Kolozsvári Zeneakadémia jó ajánlólevélnek bizonyult. A Zeneműkiadónál pezsgő szellemű szerkesztőségi élet folyt, az említettekén kívül együtt dolgozhattam Fodor Ákos költővel, Mező Imrével, aki a Liszt-összkiadást gondozta, Dobra Jánossal, aki a kórusokkal foglalkozott, vagy a zenetörténész Szerző Katalinnal. Az intézményt később elég méltatlan módon privatizálták: az ötvenes évektől gondozott művek kiadási jogát aprópénzért herdálták el a Ricordi olasz zeneműkiadónak, így a szerkesztőség feloszlott, a magyar zeneműkiadás pedig megszűnt.

– *Több táncegyüttesben dolgozott. Ez zeneszerkesztési vagy önálló kompozíciós feladatot jelentett?*

– Abban az időben már nem volt „comme il faut” a táncegyütteseknél feldolgozott zenét játszani. Barátaimmal megalapítottuk az Ökrös zenekart, amellyel bekerültünk a Bartók Táncegyütteshez. Korábban ez a zenei műhely úgy működött, hogy olyan neves zeneszerzők, mint Sári József zongorán kísérték, „korrepetálták” az együttest, és általában népdalfeldolgozások voltak repertoáron. A táncmozgalom ezt a stílust gyökereiben változtatta meg, s eredeti zenét játszó bandákat alkalmaztak; már a próbákon is mi kísértük a táncosokat. Ezek szerkesztői és nem zeneszerzői feladatot jelentettek.

– *Kodály-ösztöndíjasként mit tanult a névadótól?*

– Hálás lehetek az ösztöndíjnak, mivel üres zsebbel érkeztem Budapestre. Korábban és Magyarországon is számos kórusművet írtam, a már említett Dobra János a Tomkins Énekegyüttesrel be is mutatott néhányat. Kodály Zoltántól megtanultam a magyaros prozódia használatát, mivel e területen kiemelkedőt alkotott: vokális darabjai példaszerűek, követésre érdemesek. Kodály, Bartókkal ellentétben a népdalból drámai műfajt csinált. Jellegzetes példa erre a Székelyfonó: a népdalt dramatikus feldolgozásban vitte operaszínpadra, a zenekari kíséret állandóan a dal drámai, vagy vidám jellegére reagál. Ugyanakkor a harmóniavilága és zeneszerzőként a népzenehez való viszonya különbözik az őt követő nemzedéktől, így tőlem is. Bartók elvonatkoztatott a népdal konkrét szövegi élményétől, nem próbálta zenében megfogalmazni a szöveg jelentését: a dallamot állította középpontba, s a hangulatát adta vissza.

– *„Les trois grand hongrois”, a „három nagy magyar”, ahogy Franciaországban nevezték Kodályt, Bartókot és Lajthát. Az első kettőtől már beszéltünk, Lajtha Lászlót még nem említettük, pedig az emlékére alapított kitüntetést Ön is átvehette.*

– Nagy megtiszteltetés, hogy megkaphattam ezt a díjat 2016-ban. A névadó mindig példa volt számomra. Személyében nemcsak a nagyformátumú zeneszerzőt tiszteltem, hanem a zenéhez kötődő alázatát is becsültem. Szóbeszédből tudom, hogy amikor Bartókék 1916-ban felvették Lajthával a kapcsolatot, tulajdonképpen egy zenéhez értő szolgát kerestek. No, ez volt Lajtha. Szolga volt a szó legnemesebb értelmében, emellett kimagasló egyéniségére is felnehezünk: a francia zene frissességét hozta el a magyar népzenei világba. Habitusa is példamutató: a háború után egy sikeres angliai életszakaszból érkezett haza, felvállalva az üldöztetést és nélkülözést. Szívós munkával hozta létre a Lajtha-csoportot: kiemelkedő munkát végeztek Tóth Margittal, Erdélyi Zsuzsannával, az úgynevezett „Lajtha-girlökkal”. Menedékhelyet biztosított sokaknak: a lecsúszott dzsentritől kezdve az apácáig voltak együtt a csapatban. Kévsébé köztudott, de a Kossuth-díjjal járó összeget is megosztotta a rászorulókkal. Büszke vagyok arra, hogy hagyatékát a Hagyományok Háza gondozhatja.

Csermák Zoltán

Még egyszer a tojásról

– Régi magyar szakácskönyvek tojásételei –

Előző számunkban megtudhattuk, hogy a tojás egyetemes szimbólum, amely a megújulást, az újjászületést testesíti meg, s a teremtményszoktótól a vallásos jelképekig sokféle összefüggésben találkozhatunk vele. A tojás egyúttal az egyik legtáplálóbb alapélelmiszerünk is. Összeállításunkban két régi magyar szakácskönyv tojásreceptjeiből adunk ízelítőt.

A válogatás nem volt egyszerű, hiszen a bőség zavarával kellett megküzdenem. Igyekeztem olyan recepteket választani, amelyeket el is tudok készíteni, de néhány olyat is szeretnék bemutatni, amelyek mai szemmel igazi különlegességnek tűnnek; vagy a szokatlan, nehezen beszerezhető hozzávalók, vagy a bonyolult, hosszadalmas elkészítési mód miatt biztosan nem próbálnám ki őket. Természetesen nem csupán ételrecepteket kívánok itt közreadni. Maguk az említett szakácskönyvek is olyan kultúrtörténeti értékek, amelyekről legalább röviden mindenképpen érdemes megemlékezniük.

*

Misztótfalusi Kis Miklós szakácskönyve

A legrégebb ismert magyar nyelvű szakácskönyv a Misztótfalusi Kis Miklós kolozsvári nyomdájában, 1695-ben készült *Szakács mester-ségnek könyvcskéje. Mellyben külömbkülömbféle válogatott tizifra, jó, egészséges, hasznos, tiszta és szapora étkeknek megkészítése, sütése és főzése, mintegy élés-kamrában, rövideden leirattatik, és kinek-kinek hasznára leábrázolattik.*

Tótfalusi (Misztótfalusi) Kis Miklós (1650–1702) az első olyan magyar nyomdász-könyvkiadó, aki szépen metszett betűivel Európa-szerte hírnevet szerzett. A teológusnak készülő Tótfalusi azért vállalkozott a tipográfia mesteriségének kitanulására, hogy Károli után csaknem egy évszázaddal egy új, szövegében javított, szélesebb körben terjeszhető, kézbe vehető Bibliát adhasson ki. 1685-ben, saját költségen 3500 példányban készült el első Biblia-kiadása, amely az anyagi áldozat mellett hatalmas szakmai és tudományos teljesítmény is volt. A Zsoltárokat és az Újtestamentumot 4200–4200 példányban külön is kinyomtatta kisebb formátumban.

Tótfalusi Kolozsvárott az ország legkorszerűbb nyomdáját hozta létre, ahonnan nyolc esztendő alatt csaknem száz kiadvány került ki. Egyházi-teológiai kiadványai mellett jól értékesíthető, így a megélhetését biztosító kalendáriumokat, széphistóriákat, ismeretterjesztő műveket is készített, ezzel a magyar népkönyv-kiadást is megalapozta.

Tótfalusi szakácskönyvének eredeti szerzője, Varga András kutatásai szerint, a csíksomlyói ferences rendház szakácsa volt, akinek a szerzetesek számára készült receptgyűjteményéről a kor szokása szerint kéziratos másolatok sora készült. Az egyik, Kolozsvárra került másolatot – *Szakácskönyv, mellyet elsőben irtanak a csiki klastromban, 1693-ban* – ismerhette meg az Amszterdamból hazatérő nyomdász, aki a kéziratot grammatikai és stilisztikai szempontból átfésülte, kiegészítette és megtoldotta, majd kedvet csináló, népszerűen fogalmazott címlappal kiadta. A szerény címet persze a jóval hangzatosabb *Szakácsmesterségnek könyvecskéje* címre cserélte és az előszót a saját polgári olvasóközönségéhez igazította: „*Ez a könyvecske ...a becsületes közrendeknek ... akar szolgálni*”.

A könyv sikerének titka az volt, hogy egészséges, könnyen elkészíthető és olcsó ételek útmutatóját nyújtotta a közrendűek számára. Ahogyan a szerző fogalmaz: „egészséges, hasznos, tiszta és szapora étkeknek megkészítése, sütése és főzése”, s „együgyüképpen rendet ad az elkészítésben, holott némelyek a' vagyonból is nem tudnak élni az alkalmatossággal”.

Nem csoda, hogy a könyv a XVIII. században – változatlan címmel és szöveggel – Nagyszombatban, Kassán és Kolozsváron további tíz kiadást ért meg, majd némi cím- és szövegmódosítással még a XVIII–XIX. század fordulóján is újranyomtatták. Tehát nemcsak a legrégebb nyomtatott, magyar nyelvű szakácskönyvről, hanem minden idők legnépszerűbb magyar konyhai útmutatójáról van szó, amely egy évszázadig állt a hazai szakácsmesterség szolgálatában. Reprint kiadása a Kossuth könyvkiadónál 2003-ban jelent meg, és azóta ezt is újból kiadták.

*

Néhány tojásétel Misztótfalusi szakácskönyvéből

Az alábbi receptek a mai olvasó számára néhol bizonyára rejtvénynek tűnnek, nemcsak a régies szavak, hanem a fogalmazásmódja miatt is. A néhány idézett recept között vannak ma is ismert ételek, ezek éppen a korabeli nyelvezet miatt érdekesek, de olyat is választottam, amely mai szemmel elég szokatlan módon vagy hozzávalókkal készül.

*

Disilber, azaz tojásétel [= buggyantott tojás] (1. kép)

Egy serpenyőbe tégy vizet, és mikor forr, tojást üss belé, hogy egészen maradjon, egynéhányat, ötöt, hatot, vagy ha többet is, és mikor a tojás megfőtt benne, szedd ki egyenként, rakd tálba, sózd, vajazzd s borsold meg: igen jó rántott ez is és könnyű készíteni; tálald fel az asztalra.

*

Tyúkmony-zsufa, azaz tojásos savanyú mártás

Ecetet, bort, tojást, lisztet, borsot, gyömbért, ezeket habard meg hidegen, azután a tűznél főzd meg, és szüntelen keverd, hogy meg ne sűrűsödjék, és egynéhány tojást megfőzve hántsd meg, és vond nyársacs-kára, pirítsd meg, rakd tálba, és a zsufát, azaz mártást öntsd reá, s tálald fel.

*

Német rántott [= tükörtojás]

Melegíts vaját, hogy ugyan forró legyen, egy serpenyőbe törj tojást, és egyenként dob a forró vajba, kettőt, hármat, amennyire akarsz; de meg

ne keverd, hogy egészen maradjon, és tálastól tedd szénre, felül sózd meg; ha megfő, hintsd meg gyömbérrel, borssal; ha akarsz, fahajat is törve nádcukrot is tehetsz reá, de ezek nélkül is elég jó ez.

*

Töltött tyúkmony, azaz töltött tojás

A tojásnak vagy lúdtojásnak törd meg mind a két végét, és fúdd ki a serpenyőbe, avagy lábosba azt, rántsd meg, ne felette keményen; azután vedd ki, és petrezselyemlevéllel, mézzel, borssal, vagdald jól meg a vágókéssel, és a tyúktojás vagy lúdtojás héját töltsd meg véle, akiből kifúttad, azután vagy a rostélyon vagy szép szálkán süsd meg, és tálalld fel; jó étek.

*

Rántott kenyér [= bundás kenyér] (2. kép)

Egy tálba üss két vagy három tojást, törd meg jól, azonban szelj kenyeret fél ujjodnyi vastagságra, mártsd a tojásba, és forró vajban rántsd meg.

*

Tyúkmony-saláta, azaz tojás-saláta

A tojást főzd meg jó öregeen, dobd hideg vízbe, és szépen a hajától tisztogasd meg, mesd négy-négy darabra, rakd a tálba: só, bors, ecet reá, és felül zöld tárkonnyal, és petrezselyemlevéllel rakd meg, és vidd fel, tálalld fel.

*

Kenyer-torta

Egy cipó kenyeret metélj fel kocka módon, szép aprón, és azután verj egy fazékba öt vagy hat tojást, azt jól meghabarván öntsd a kockára vágott kenyérszeletre, keverd meg igen jól, és azután egy jó széles serpenyőben rántsd meg, és mikor megpirosul, fordítsd meg, hogy másfelől is megpiruljon; mikor megpirult jól, vedd ki egészen, és a késsel hasítsd ketté, és azután mind a két felét két-két ujjnyi darabonként jó hosszúkon metéld el.

Azonban borban egy kevés mézet, téjfelt habarj össze jól, tégy mazsolát belé, és egynehány fügét, kettéhasogatván mandulát is, de elsőben a mandulát forrald meg vízben, hogy meghámozhasd, és ebbe a bélbe rakd belé, a felmetélt rántott tortát forrald fel, bors, sáfrány, gyömbér, és azután rakd tálba szép renddel, és a levet öntsd reá; jó étek. Ha pedig akarod, ugyanilyen forma tortát megkészítvén és darabonként elmetéltvén önts édes tejet belé, bors, gyömbér, sáfrány, és egyéb nem kell semmi; és mikor a forrástól megáll, sózd meg, és tálalld fel.

*

Töltött cipó

A cipónak ki kell vájni a bélit, és magát is szépen meghámozván csinálj rántottát hat vagy hét tojásból, azt a cipó bélivel jól össze kell vágni, azután egy tálba tévén vagy három tojást kell reá ütni, abba nádcukrot, vagy egyéb mézet, ribizlit, sáfrányt bővön belé, és azokkal megint jobban össze kell verni, azután azzal kell a cipót megtölteni, és egy kis cipóhajjal csinálld bé, hogy a töltelék a cipóból ki ne menjen, azonban egy csuporban végy színmézet, hogy jó édes legyen, mandulát, mazsolát, fügét, fahajat, és ezekkel a szerekkel a töltött cipót a csuporban egészen tedd fel, és főzd meg jól, amíg felforr; ha pedig nem akarod a cipót megfőzni, tehát rántsd meg vajban mind töltelékestől, és csinálld körítésnek, és úgy öntsd alája ezt a levet; igen jó étek, ha jól csinálod.

*

Paláta [= tej-tojás kocsonya]

Forrald fel az édes tejet magánoson, és meghűlvén egy csuporba tizenhat tojásnak a fejerit verd belé, más csuporba a sárgáját egyéb szükségre, egy ejtelnyi [1 ejtel = kb. 1, 4 liter] tej kell, és a tojásfehérjét jól megkeverve öntsd a hideg felforralt tejbe, abba nádcukrot, és rózsavizet, azaz rózsaoilaj és víz keverékét, habard meg jól, tedd tűzhöz, mind habard, amíg felforr, csak távul, hogy meg ne kozmásodjék, töltsd a tálba és megaluszik, felül hintsd meg mazsolával s mandulával.

*

2

Tyúkmony-sajt, azaz tojás-sajt

Édes tejbe verj tojást, habard meg erősen, sózd meg, nádcukrot, apró szőlőt vess belé, tedd szénre, kevergesd sodrófával mindaddig, amíg megsűrűdik, túrózódik; azt osztán szedd ki, kösd egy ruhába, nyomtasd meg felül, hogy a savója kimenjen: az olyan lesz, mint egy kis sajtcoska, azt vedd ki a ruhából, metéld el, mint a két ujjod, szép pirosan pirítsd meg a rostélyon, csinálj olyan téjfeles levet néki, és tálba rakoán öntsd meg a téjfellet.

*

Czifray István szakácskönyve

Czifray (máshol Cziffray, Czifrai vagy Czövek) István a címlap szerint 1816-ban, a pesti Trattner János-féle nyomdánál adta ki *Legújabb Magyar Szakács Könyv* című művét, mely az első ismert szerzőjű, magyar nyelvű nyomtatott szakácskönyv. Ez volt az a munka, amely megtörte a Tótfalusi szakácskönyv addigi „egyeduralmát”, és számos további kiadásával a magyar gasztronómiatörténet másik alapműve – „bibliája” – lett. Míg a második kiadás még azonos címmel és tartalommal látott napvilágot 1819-ben, a harmadik (1829), negyedik (1830) és ötödik kiadás már bővített tartalommal és *Magyar Nemzeti Szakácskönyv a magyar gazda asszonyok számára* címmel jelent meg. A további négy kiadást 1845 és 1888 között Vasváry Gyula szakácsmester gondozta, címe pedig *Czifrai István szakács mester magyar nemzeti szakácskönyve* volt.

Magáról a szerzőről viszonylag keveset tudunk. Bár az első kiadás címlapja nyomán a gasztronómiai szakirodalom József nádor udvari szakácsaként tartja számon Czifrayt, ugyaninnen az is kiderül, a munkához az udvari főszakácsmester csupán útmutatásokkal szolgált a Cz. I. monogrammal jelölt könyvszerző számára. A – szintén a Trattner nyomdában készülő – *Tudományos Gyűjtemény* című folyóirat egyik 1818-as kötetében a „Trattner János Tamás Új könyvei” között így említi a munkát: „Czövek István, legújabb Magyar Szakács Könyve a T. Nádor Ispán Ó Cs. K. Her. Udvari fő Szakács mesterének útmutatása szerint. 1817. Pest, Trattner”.

Ezek szerint a szerző, „Cz. I.” Czövek István (1777–1828) lehetett, aki Trattner számos kiadványát jegyezte szerzőként, fordítóként és szerkesztőként. Czövek egyébként eredetileg teológia tanár és jogász, a „Losontzi Ref. Oskola Professora”, Trattner János pedig kiadóként Misztótfalusihoz hasonlóan a magyar nyelvű könyvkiadás egyik vezéralakja, mecénása volt. Ahogy egyik tisztelője megjegyezte: „A Trattner Úr neve pedig dítséretet érdemel, hogy minden Magyar nyelvű írott munkák kiadásától költségét nem sajnálja.”

A Czifray-szakácskönyvben összesen hatvannégy tojásétel receptjét találtam meg a levesek és a „böjti-napi aszsziettek” között, illetve a „Tojásételek” fejezetben. Ez utóbbiak között a lágú és kemény tojás mellett sokféle rántotta és tojáslepény szerepel (köztük

édesek is), számos töltött és rakott tojás-variációt közöl a szerző. Olvashatunk még „tojáskolbász” receptet, sőt egy édes (!) töltelék-masszából formázott „hamis sült” elkészítését is leírja a szerző. Ennek sós változatáról – mint a lakodalmi töltött tyúk mellett sültöt és feltalalt ételről – nemrég a csömöri tót asszonyoktól hallottam. A hatalmas választékból az alábbiakban csak néhány recept bemutatására van módom, de akit bővebben is érdekel a szakácskönyv, az internetről letöltheti.

(http://mek.oszk.hu/14300/14303/pdf/14303_1.pdf).

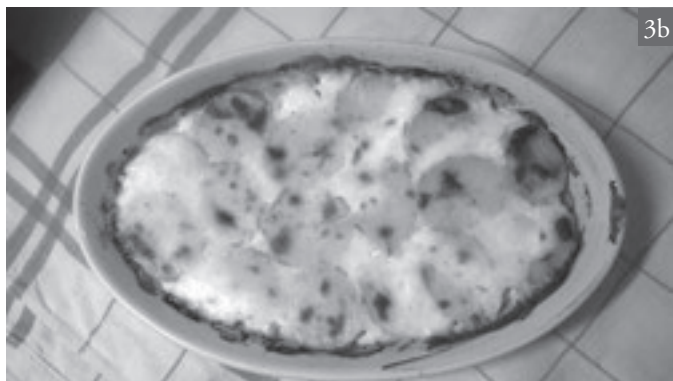
*

Tojás krumplival [= rakott krumpli] (3. kép)

Főzz krumplit tetszésed szerint; vagdald el szeletekre; a hány krumpli volt, ugyanannyi tojást főzz keményre s vagdald el hasonlóképpen szeletekre; tégy azután egy tálra néhány darab vajat s egynéhány kanál tejfelt, rakj rá egy sor krumplit, erre pedig egy sor tojást, sózd meg, tégy fölbe egy kis vajat és tejfelt, rakj ismét egy sor krumplit, azután tojást, sózd meg, adj rá egy kis vajat és tejfelt, s ezt mindaddig folytasd, míg a tál megtelik, de úgy, hogy az utolsó sort a krumpli formálja; ha ez megtörtént, öntsd meg az egészet jól tejfellel, vágj rá egynéhány darab vajat, hintsd meg zsemlyemorzzával, rakj alul-felül pártüzet s hagyd szép sárgára kisültni.

3a

3b

3c

Rongyos leves

A rézlábasban megbarnított írósvajba vess egy-két késhegynyi lisztet s barnítsd meg szintén, önts rá húslevet, vess bele szerecsendióvirágot, gyömbért és borsot. Midőn mind ez forrásban van, verj bele egy pár tojást, mely a beleömlés közt szétoszlik s ezeryi rongydarabkáknak látszik. Ez megtörténvén, tálald ki koczkásan vágott s írósvajban pergelt zsemlyére.

[A „rongyos leves” családunk egyik kedvence, gyorsan, egyszerűen készül. A legutóbb közölt népi recept egyik változata, amelynek további módoszatait is megtaláljuk Czifray-receptek között olyan fantáziánek alatt mint Gyapjú-leves, Tojás-gersli, Rántott leves tojáshabarákkal. A fenti recept különlegessége a ma szokásos kömény és babérlevél ízesítés helyett használt fűszerekben rejlik.]

*

Kevert tojás spárgával s rákfarkakkal

Üss fazékba tizenkét tojást, sózd meg s habard össze jól; végy egy csomó, sós vízben főtt spárgát, metéld el hosszúkás darabokra, fejtse ki hús ráknak a farkát, vágd el mindegyiket a közepén s tedd a tojásba kevés tört borssal együtt s habard jól össze. Azután olvaszsz meg egy kis rákvoajat, tedd bele az egészet, keverd fel több ízben s verd el apró darabokra. Midőn fel akarod adni, kicsiny kerek tálra tálald ki, a közepét halmozd fel magasan s rakd meg körös-körül rákfarkakkal.

*

Ökörszem (4. kép)

Végy zsemlye-szeleteket, bélét szedd ki s a zsemlyehéj-karikákat süsd ki vajban, kenj meg egy tálal írósvajjal, önts rá tejfelt, a zsemlyehéj-karikákat rakd rá, üss mindegyikbe egy tojást és süsd meg annyira, hogy széke hig maradván, fehére kissé megkeményedjék ugyan, de fényes maradjon; midőn fel akarod adni, hintsd meg finomra vágott metélőhagymával, sóval és zúzott borssal; ha akarod, szardellavajat is önthetsz rá, vagy pedig tárkony-ecetvel vegyített friss írósvajat.

4

Tojáspite (5. kép)

Apróra vagdaldván tíz keményre főtt és meghámozott tojást, adj hozzá negyedfont (14 deka) írósvajat, habzásig elsodorttat, egy tejben áztat

5a

tott zsemlyét kevés petrezselyem-zöldjével együtt apróra vágva, keverj közé két egész tojást s kettőnek székét, fél meszely (2 deci) tejfelt, sőt és borsot; tedd egy vajjal megkent rézlábasba, süsd meg szépen, s mikor készen van, borítsd tálra s add asztalra.

Pötyvőes pite

Metélj igen apró kockákra egy fej vöröshagymát s párold meg gyöngén negyedfont (14 deka) írósvajban; keverj egy meszely (4 deci) tejszínbe egy főzőkanál lisztet, s a párolt vöröshagymát belevetve, sózd meg, adj hozzá fűszert, s ha meghűlt, vegyíts közé fél meszely (2 deci) pötyvőért, nyolc-tíz keményen elsodort tojást, negyedfont (14 deka) aprított szakgatott írósvajjat, önts az egészet egy vajjal megkent rézlábasba, rakj alá s fölé tüzet, és megsütve, borítsd ki egy tálba s add asztalra.

Tojás-kolbász

Vagdald össze hat keményre főtt és meghámozott tojást, egy zsemlyének teje áztatott héját s kevés petrezselyem-zöldjét apróra; sodorj el öt lat (8 és fél deka) írósvajjat habzásig, a vagdaltat hozzá téve, üss bele két tojást, adj hozzá négy kanál tejszint, sőt, zsemlyemorzását, keverd el jól és süss belőle lepényt. Ezeket göngyölgesd össze kolbász-idomban, szép sorral rakd egy írósvajjal megkent tálba, önts rá kevés tejszint, rakj alul-fölül pártüzet s kissé pirítsd meg.

Tojás-bubbort

Keverj egy fél merítőkanál tejszínbe egy főzőkanál lisztet, verj bele anynyi tojást, a mennyit akarsz, adj hozzá cukrot, reszelt citromhéjat, sőt, ha nyolc tojást vettél, mintegy fél meszely (2 deci) tejszint s verd jól össze; önts e keveréket hideg írósvajjal megkent tálba, melyet homok közé tortaserpenyőre helyezve, fedd be, rakj alul-fölül tüzet és süsd meg.

Tojás-sült

Habarj el tizenkét vagy tizenöt tojást jól, vegyíts közé finomra vágott petrezselyem-zöldjét, gyömbért, szerecsendióvirágot, sőt, tetszésed szerinti mennyiségű cukrot, fahéjat és mazsolát vagy aprószőlőt. Töltsd e keveréket egy írósvajjal megkent s háromfertály rőf (60 centm.) hosszú és fél fertály (1 decimtr.) széles zacskóba, bocsásd forró vízbe s főzd meg; azután vedd ki, metélj el keményre főtt tojásfehérét hosszúkás darabokra, mint a szalonnát szokás, s a zacskóból kivett tömeget spékeld meg vele; a megspékeltet hintsd be zúzott gyömbérrel és sóval. Azután tedd serpenyőbe, melyben írósvajjat barnítottál meg, öntözgesd meg a barnított írósvajjal felül is, fedd be, adj alul-fölül pártüzet s pirítsd meg. Áztass be egy darab tojás-süteményt borba, törd keresztül, adj hozzá cukrot, gyömbért, borsot, szerecsendióvirágot, fahéjat, kissé forrald fel s önts a már tálba helyezett tojás-sült fölé.

Juhász Katalin

NEMZETI TÁNC SZÍNHÁZ

MŰPA - FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

2019. június 25. 19:00
Carmen - Pécsi Balett

2019. június 26. 19:00
Naplegenda
Magyar Állami Népi Együttes - Hagyományok Háza

www.nemzetitancazhaz.hu

Nemzeti Táncszínház

NÉPTÁNCOS DÍJAK A TÁNC VILÁGNAPJÁN A Magyar Táncművészek Szövetsége 2019. évi szakmai díjai

Az évad legjobb pályakezdő táncművésze: **Opiczer Márton** - néptáncművész, Magyar Állami Népi Együttes • Az évad legjobb férfi táncművésze: **Szabó Tamás** - néptáncművész, Duna Művészegyüttes • Az évad legjobb női táncművésze: **Paput Júlia** - néptáncművész, Magyar Nemzeti Táncegyüttes • Az évad legjobb alkotója: **Mihályi Gábor** - Érdemes Művész, Harangozó Gyula-, Sipos Orbán- és Seregi László-díjas néptáncművész, koreográfus, a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja, a Magyar Állami Népi Együttes együttes vezetője • *Posztumusz életműdíj*: **Falvay Károly** - néptáncművész, koreográfus, szakíró • *Fülöp Viktor táncművészeti ösztöndíj*: **Almási Berta Csilla** - néptáncművész, Aranygyöngyös táncos, Magyar Állami Népi Együttes; **Gera Zoltán** - Junior Prima-díjas és Aranysarkantyús táncművész, Duna Művészegyüttes, Fitos Dezső Társulat; **Sánta-Bíró Anna** - néptáncművész, Örökös Aranygyöngyös táncos, a Népművészet Ifjú Mestere, Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes művészeti vezetője, a Magyar Nemzeti Táncegyüttes táncos szólistája

Táncdíj és Táncdíj Érem 2019

Az idei Táncdíjalálkózón az OTP Bank Táncdíj Díjat **Radák János** néptáncos, táncoktató, koreográfus kapta.

A kuratórium döntése szerint a Táncdíj Érmét **Benkő András** zenész, kobzos énekmondó; **Halász László** zenész, a Kolo együttes vezetője; **Halmos Attila** primás, énekes; **Römer Judit** népzenező, etnográfus; **Salamon Beáta** népzenező, népi hegedűtanár érdemelte ki.

Halmos Béla vándordíj és emlékérem

2019. május 11-én, a Táncdíj Napja alkalmából rendezett koncerten adták át a Halmos Béla vándordíjat **Csonka Ferenc** vajdasági primásnak. A Halmos Béla emlékérmét **Havaséti Pál** népzenező, népzene-tanár, a Magyar Teke-rózenekar és a Tiszta Forrás Zenekar vezetője vehette át.

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Veress Sándor (1907–1992) – Hungarian composer, folk music researcher, student of Kodály and Bartók. Born in Kolozsvár (now Cluj-Napoca, Romania), Veress Sándor died in Bern Switzerland. He emigrated from Hungary in 1949. He studied under Kodály at the Hungarian Academy of Music in Budapest from 1925 to 1929, then as a student of Bartók until 1932. As long as he was in Hungary he maintained close contact with Kodály. As a result of his emigration, Hungary had been cut off for more than 40 years from contact with Veress and his work. This article from 2007 was part of an effort to restore recognition of Veress' life work in celebration of the 100th anniversary of his birth, which was celebrated along with the 125th anniversary of Kodály's birth. By Berlász Melinda (from *Forrás* 2007/12).

Page 6 The MTA BTK Hungarian Institute of Musicology has recently made more than 12,000 hours of audio material from their archives **available to the public, online**. They began implementing their online strategy in 2017. Go to: **Sound Archives of the Institute of Musicology:** hungaricana.hu/en/databases/zti – and try it out. By Bolya Mátyás (first published on the Hungarian Academy of Sciences MTA homepage 2019 May 20).

Page 10 CD Review – Sacred folk music by Bergics Lajos with Zengő Ensemble, Berecz András BBTCD04, 2018. Bergics Lajos recorded a Roman Catholic mass with folk Hungarian liturgical music. Also on the recording are singers: Takács-Nagy Jázmin, Gráf Vivien, Bogárdi Aliz. There is also an interview with Bergics Lajos talking about 35 years of Zengő Ensemble. CD review by Fehér Anikó/interview by Mészáros B. Endre at bama.hu 2018 Nov. 2.

Page 12 Remembering Antal Gyica Károly 1941–2019 – Hungarian traditional singer and dancer of Gyimesbükk/Ghimes-Făget in Transylvania's Gyimes Valley (Romania). Gyica Károly's „son from Hungary” recalls time spent with him up in the alpine hut where the animals are pastured from spring through the fall. By Dóra Áron.

Page 19 Interview with Bolvári-Takács Gábor – new rector of the Hungarian Academy of Dance. Located in Budapest, the Dance Academy functions as a secondary school, college and now a university, offering **professional dance training** (dance specializations: ballet, folk, modern, 'fashion', ballroom, theatre), as well as choreography, dance rehearsal leader, dance education, dance writing. Finishing students may earn diplomas on the secondary school, college, and university level. There are well over 100 on the teaching staff and some 600 students. Graduates are able to find work in their field. The new rector comes from an arts administration/humanities background. He works with an

assistant rector who comes from Hungary's dance world; in August, Volf Katalin will become artistic director. By Grozdits Károly.

Page 22 In 1979, the second class of folk dance students graduated from the **State Institute of Ballet**. On April 13, 2019 they had their 40 year reunion. When those from the 1979 graduating class auditioned for the program that would train them to be **professional folk dancers** – they were chosen from amongst 3000 children. Their teachers were Timár Sándor, Molnár Lajos Pubi, Zórándi Mari, Janek Jocó and others. Greeting by alumnus Hortobágyi Gyöngyvér (class of 1979) – who for many years has been a teacher and administrator at what is now called the Hungarian Academy of Dance.

Page 28 Bukovina, Bukovina – Part 15. Excerpts from Kóka Rozália's book of memoirs. When the 1989 governmental changes made it possible to establish civil organizations in Hungary, the Székely Hungarians immediately formed organizations in towns where Székely people lived. But the government changes also caused formerly government owned/supported employers to fold. People found themselves unemployed. New businesses were started and soon went broke. During this unstable period Rozália gathered the material and published her first book of lore on Hungarian King Mátyás. In May of 1991 on the 50th anniversary of the Bukovina Hungarians' arrival to Hungary, Rozália organized the first Bukovina Székely Meeting and Conference in Budapest and Érd. Twenty years later in 2011, the 70th anniversary of the Bukovina Hungarians' arrival to Hungary was celebrated with meetings and conferences held in Budapest and Érd.

Page 32 From the archives. A report on work underway in the 1950s in **Muharay Elemér's tradition preservation workshop** – then functioning within the Institute of Folk Arts' Department of Ethnography in Budapest. In 1952 Pesovár Ernő was invited by Muharay to lead the dance folklore tasks in the department, which included collecting and archiving traditional dance, music, song, children's games and folk theatre. In 2001 Pesovár added the postscript that Muharay's complex concept for tradition preservation was at that time being continued by the Muharay Association, the Heritage Children's Folk Arts Association, the Martin György Folk Dance Association and the Hungarian Heritage House. Written in 2001 by Pesovár Ernő (1926–2008).

Page 34 On History's Road – Ferenc Gergely was born in Hadikfalva/Dornești, Bukovina in 1908. In 1927 he decided to immigrate to Western Canada to join other Bukovina Székely folks trying to make a new life in the province of Saskatchewan. He went first to the tiny town of Cupar where others from his village had

settled. **“Poor people went there from Bukovina, everyone was escaping the poverty, but they also found poverty in Canada.”** After working as a farmhand for many years, in 1943 he was able to buy pastureland and began raising pigs and cattle. He married in 1954 and eventually moved into Regina. His first trip to Hungary to visit relatives was in 1988, when he told his story to Kóka Rozália.

Page 37 Catalogue of Hungarian historical legend – In 2018 Hungarian folklorist, senior member of Hungarian Academy of Sciences **Magyar Zoltán** published his catalogue (at Kairosz Kiadó): an index of types and motifs based on more than 20 years of his own collection work and research on Hungarian legend. The catalogue is published as a series of 12 handbooks and draws on more than 112,000 Hungarian folklore texts and stories found in 'human historical knowledge'. Recommendation by Bumberák Maja.

Page 40 Interview with **Kelemen László, composer, director of the Hungarian Heritage House, musician.** Kelemen talks about his music education in Transylvania, his first employment as music teacher and chorus director in Nagyenyed/Aiud, Romania; his first employer in Hungary (Zeneműkiadó) and his composition work. By Csermák Zoltán first published April 2nd 2019 at szekelyhon.ro.

Sue Foy

folkMAGazin

2019/3, XXVI. évfolyam, 3. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felölős szerkesztő: Grozdits Károly
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gósi Anett,
Juhász Katalin, Kóka Rozália,
Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@tanchaz.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632
ISSN - 1218 - 912X

Országos terjesztés: Lapker Zrt.

Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUB
HU55 11701004 20171625 00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészet Kollégiuma

Hátsó borító: Veress Sándor moldvai csángó naplójegyzeteinek első oldala (1930.) – Veress Sándor: Moldvai gyűjtés. Magyar Népköltési Gyűjtemény új folyama, XVI., Bp., Mágus Kiadó, 1989., szerk: Berlász Melinda és Szalay Olga

2019.
június
21.
FONÓ

15 éves

a *Néptáncosok*
Kellékboltja

Ünnepelj velünk!

Színpadi műsor

közreműködik többek között:

Bem Néptáncgyűttes

Corvinus Közgáz Néptáncgyűttes

Göncöl Néptáncgyűttes

Kertész Táncgyűlet

Regisztrálj
és megajándékozunk
Téged a helyszínen:
szuletesnap.neptanckellek.hu

Zagyva Banda népzenei koncert

Táncház hajnalig!

+ egyéb meglepetések...

A belépés
ingyenes!

FOLKMAGAZIN

Időpont: 2019. június 21. 19 óra
Helyszín: Fonó Budai Zeneház
1116 Budapest, Sztregova u. 3.

1930

1

Moldvai csángó utam.

Bucuresti VII. 11. Juhuli zeppe a buloviai
rapisthal Románia. Kéhabélül vag unlt mind-
keten. Ez is Rungis a kímöl éssérül
elvro este, ertén már megérte. 13 - kor
kínáletunt R. ban i mag neven lapunt Román
habifalvára. A birza Rini, parrunt sol,
eredneis: Román ömepitelés az egész
középi albt. Schát vag etnozafidit értunt, vag
nem. It nem lehet ipésertol felkéri.
Végre Rierunt. Eliparoltunt a paplat elé i
ez zirokója ősmagor utuntatára meket meg-
találjút a papot. Bemutatdunt, Apám
elmondja, mijséatban vag unlt. Ne jörem éssé-
piuntben calóunt mert a fosartatás a
scheto legtarátráptalanabb. Foszoljút, bizalmat-
lantájanar ora, koh. nem ismer, fél a mind-

20193

FOLKMAĞAZIN

25nka
Nemzeti Kulturális Alap